UK 244

ZEI EAKADÉMIA
ÚSTAV PÔDOZNA

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM
ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Érczhegyi Géza
könyvkötészete
Budapest, V. ker.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

MŰVÉSZET VILÁGA

ÉVTIZED

A

SIPOSS ANTAL MAGÁN ZENEAKADÉMIÁJÁNAK

ÉLETÉBŐL.

SZERKESZTÉ

VAJDA VIKTOR.

BUDAPEST, 1885.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. KÖNYVNYOMDÁJA,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

LISZT FERENC HAGYATÉKA

M. KIR. ZENE-AKADÉMIA ORSZÁGOS MAGYAR

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

LK 244

Zeneművészeti Főiskola
LM 2357/1987
Liszt Múzeum

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

MAGYAR KIR. ZENE-AKADEMIA
OSZTÁLYA

7R 554
II

I.

A magán-zeneakadémia története.

(1874/5—1884/5.)

A kezdete mindennek nehéz.

A legnagyobb folyónak is nagy küzdelmébe került, mig szélesen hömpölygő áradattá nőtte ki magát és szirteken át is biztos utúl szolgáló medret ásott magának. Látszólag semmiből támadt bizonyos ponton a patak, de megvolt a forrása s mire utra kelt, már pártfogásra talált a feléje sietö csermelyek, közben-közben zuhatagok táplálö nedvében, mert egészséges feltételek mellett látta meg a napvilágot.

E magán-zeneakadémia is ily módon keletkezett. Pedig kevesen biztatták alapitóját, még többen fölöslegesnek nyilvánították az egész vállalatot, igen sokan gúnynak vették az egészet s mosolyogtak eszméjén; senkinek eszébe nem jutott, hogy ez a dolog idővel még nevezetes tényezője lehet a hazai művészetnek, s hézagot pótolhat az óriási léptekkel növekedő s évtizedek mulasztásait helyrehozó szorgalommal haladó főváros művészeti életében; hogy versenyt ébreszthet s csupán csak ezzel is sokat lendíthet a magyar zenén: az általános

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

művészeti viszonyok javitására és javulására befolyhat s igy legalább is jogosult arra, hogy életet öltsön.

Nem is zeneakadémiáról volt még akkoriban szó: egyszerű zeneiskoláról, olyan iskoláról mégis, ahol már zongorázni tudók némileg magasabb és nemesebb szinvonalra emelkedhessenek az előadásban. Zeneakadémiára senki sem gondolt, még kevésbbé arra, hogy a felvett terv még a társadalmi mozgalmak élénkitésére is kiható, a jótékonyság gyakorlására kiterjedő műintézetté valósuljon egyrészt; másfelől pedig ez az Országos Zeneakadémiának szerencsés támasza, vagy ha ugy tetszik, előiskolája legyen.

A kezdet tehát itt is nagyon nehéz volt.

Semmiből kellett teremteni.

A tanitás pályája volt a zeneakadémia alapitójának. Több tanitványa már nem egy alkalommal tűnt ki; hanem mégis gondot adott neki az a körülmény, hogy ha netalán kudarczot vallana iskolájával, ugy mindig megőrzött művészi hirnevén csorbát ütne az s anyagilag is nagy kárt vonna maga után. De ha vissza gondolt multjára, ugy nagy vigaszt, nagy bátoritást talált egy emlékben, melyet mindig szeretettel rejtegetett s legdrágább kincsénél is többre becsült.

Ez emlék pedig nem volt más mint egykori mesterének és kedves tanitójának Liszt Ferencznek édes atyjához intézett levele. Hadd álljon itt egész terjedelmében, amint az itt következőben irva volt:

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Geehrter Herr !

Es gereicht mir zu wahrem Vergnügen Ihnen nur das Befriedigenste über Ihren Sohn während seines hiesigen Aufenthalts melden zu können. Sein eifriges anhaltendes Studium des Claviers hat Ihn bereits zu einem ganz ersprieslichen Resultat gebracht, wie Sie sich davon am besten durch eignes Anhören überzeugen werden, und ich erwarte zuversichtlich, dass wenn Er mit denselben wahren Fleiss denn Er bis jetzt bewährt, weiter fort studirt, sein Namen bald unter den ausgezeichnetsten Pianisten Rang nimmt. Mögen Sie etc.

Weimár 5-ten April 1859.

F. Liszt.

Mert első oktatását, még gyermekkorában, atyjától nyeré, ki maga alapos zenész volt ugyan, de bizonyos egyoldalúsággal s még nagyobb szigorral járván el a tanitásban, fiában lelkesültséget fölkelteni nem tudott. Néhány év múlva, 1846-ban azonban felhozta őt a fővárosba, s beadta az akkori »Budapesti hangászegyleti zenedébe« melynek igazgatóját már régebben ismerte. Valódi szerencse volt ez a fiúra nézve, ki tulajdonkép csak most kezdett behatolni a művészet szentélyébe, s ezt új mesterének Thern Károlynak köszönheté. E művész, alapos elméleti képzettség mellett, gyakorlatilag is jelentékeny volt, s tanításában egyesité a legszerencsésebb kellékeket, melyekkel a tanitványra mindenkép hatni lehet a helyesen alkalmazott fegyelem útján, finomsággal, helylyel-közzel találóan kiszalasztott élczekkel,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ötletekkel, s ha a szükség úgy hozta magával, egy-egy áthatóan szemrehányó tekintettel. Az új tanitvány ily vezetés mellett mintegy játszva tanult s csakhamar azon vette magát észre, hogy kedvencze nemcsak közvetlen mesterének, hanem az igazgatónak is. Emellett még abban a ritka szerencsében részesült, hogy a zenedei tanfolyammal egyidejűleg, az akkori cs. kir. tanitó-képezde osztályait is befejezhette, s tanítói oklevelet s ezzel együtt 1858-ban már tanitói állást nyert a városnál. Oly körűlmény, mely annyival inkább érdemel figyelmet, mivel paedagogiai helyes alapelvek nélkül, a tanitás terén boldogulni nem lehet. S ha áll ez egész átalánosságban, úgy bizonyára még inkább áll az a zenére nézve, ahol aránylag még kényesebb feladat várakozik a tanitóra, mint másutt, mert több az észlelni való. S fájdalom! e feltételt ma is annyira elhanyagolva látjuk országszerte, miszerint sajnosan tapasztaljuk, hogy a zenemesterek nagyobb része sohasem kötött ismeretséget a tanitás módszerével, amint hogy tényleg hiján is van minden tanitói oklevélnek; sőt, ha legfelsőbb zeneiskoláinkat tekintjük, arra a tapasztalatra ébredünk, hogy a tanárok ott sincsenek mindig oklevél utján szerzett tanitói jogosultsággal felruházva, ami kétségkivűl nem csekély mértékben oka a ziláltságnak és iránytalanságnak, melylyel ezt is meg azt is oly gyakran vádolják.

Tehát kétirányu képzettségével tanitói állást

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nyervén a városnál, ebben még az is határozott előnyére vált, hogy a katonai szolgálattól ilykép végleg megszabadult. Most már egyik álmát csakhamar teljesedve láthatta: még 1858-ban zarándokolt Weimarba, Liszthez, ki őt nyájasan fogadta. Mily foganattal tanult ott, mutatja az imént idézett levél.

Csak 1861-ben tért vissza hazájába s több hangversenyben mutatta be tehetségét. Igy esett, hogy a Doppler testvérek, e kiváló fuvolaművészek is hangversenyezni akarván, őt magukkal hivták. Engedett a felhivásnak s velük együtt beutazta az egész országot majdnem, s mindenütt tetszést aratott. 1864-ben azzal az elhatározott szándékkal telepedett le a fővárosban, hogy állandóan itt maradjon, s eleintén zongoraleczkék adásával szerzett hatáskört magának. Ekkor mind általánosabban hírdették, hogy Liszt Ferencz hazánkfia végleg hazaköltözik. De hogyan? — kérdezték mindenfelől. Hozzá méltó állást, hatáskört, — illő tiszteletdijat kellett volna számára teremteni. De honnan? miből?

Kezdetét vette a járáskelés egyik minisztertől a másikig, majd egyik nevezetesb képviselőtől a másikig s igy tovább. Évek teltek bele, mig megérlelődött az az eszme, hogy Országos Zeneakadémiát szerveznek, s élére Liszt Ferenczet állitják, de addig is tanitványokat kellett művelni, kik alkalmasak legyenek kellő készültséggel járulni a nagy mesterhez. Igy határozta el magát Siposs

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

arra, hogy iskolát alapit a külföldi jelesebb zeneintézetek mintájára; engedélyért folyamodott s csakhamar megnyervén azt, megnyitá: »Magasabb zongora- és zenészeti tanfolyamát«, még pedig oly czéllal, hogy a zenének menedékhelyet emel, a melyben lélekemelő és szivnemesítő élvezetben részesüljenek a hivatottak, sidővel maguk is terjesztői,apostolai legyenek a szépnek, jónak.

Az 1875. év október havának elején volt.

A kecskeméti-utczai Geist-ház (14. sz.) III. emeletén, (ahol a zeneakadémia ma is van) a reggeli órákban és délben, valamint mindjárt délután, nagy sürgést-forgást lehetett látni. A tanitványok siettek az ujonnan megnyílt zeneiskolába, s a tanultak után jókedvűleg jöttek le onnét, mint akik jó munkát végeztek, s megtették kötelességüket. Családok, amelyeknek körében az alapitó már évek óta tanitott, örömest küldték ide gyermekeiket, ha különösen nem kivánták, hogy továbbra is ő maga látogassa őket. Ismerősök új ismerősöket hoztak, a tanitványok szaporodtak s napról-napra nagyobb volt a bizalom, mely az uj iskolát s vezetőjét környezi vala olyannyira, hogy a társadalom legelőkelőbb körei is készséggel vettek tudomást az uj intézetről, sőt szivesen küldték oda fiatal hozzátartozóikat.

Igy tehát mindjárt kitünt, hogy ez intézetre a fővárosban szükség van.

Szerény volt a kezdet, olyan mint minden

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

dolog, ami tartósságra tart számot. De akármily szerény volt légyen az intézet, mégis mindjárt az első tanév folyamán matinéet adott, melyen a főváros kiváló társadalmi köreiből megjelent igen szép számú s értelmes közönség megtölté a termet, s az érdekes zeneműveken kivűl Vajda Viktornak e könyv egy másik rovatában olvasható előadását »Az opera eredetéről« élvezettel hallgatta végig. Ez összejövetelek azóta is többször ismétlődtek, részint a magán-zeneakadémia helyiségében, részint pedig a városi vigadóban, avagy a Hungária és Európa dísztermében. Nem egy közülök főleg azért vésődött kitörülhetetlenül a jelen voltak emlékezetébe, mert azokon Liszt Ferencz is mintegy váratlanúl hallatta bűvös játékát. E matinéek ilyképp gyakran műtörténelmi magaslatra emelkedtek s részben a budapesti hangversenyek történetében is számot fognak tenni.

Ha ezek szerint az intézet külsőleg egyre nagyobb tekintélyt szerzett magának, s kivivta a sajtó szintugy, mint a legelőkelőbb és legértelmesebb körök rokonszenvét; ugy igen természetes, hogy belső szervezetében, életrevalóságban is gyarapodott: tökéletesedett, hisz épp ennek köszönheti, hogy mind többen érdeklődnek iránta. Ezalatt nemcsak a tanitványok száma növekedett, hanem évről-évre több tanár és tanitó nyert foglalkozást az intézetben, amennyiben ennek tevékenysége uj

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tantárgyak felkarolásával nagyobb lőn. A zongora mellett a hegedűt is tanitni kezdték, az énekkel együtt a zeneelmélet- és zeneszerzéstan, valamint a zeneészthetika és kamarai zene is meghonosodtak, s a szavalást a rendes tantárgyak körébe vonták. Így megerősödve a zongoraiskola, a negyedik tanévben már új czímmel, mint »Magán-zeneakadémia« léphetett a közönség elé; néhány évvel később pedig már segélyegylete alapszabályait is megerősité a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszterium ugy, hogy a segélyegylet már az 1881-ki év végén s illetőleg 1882. év elején megkezdhette jótékony működését.

Az intézet amellett, hogy a zongorázásban azt az irányt művelte, melyet nagy hazánkfia, Liszt Ferencz alapitott meg, még kiváló gondot forditott a magyar zenére, melyet minden osztályában lelkiismeretes gonddal és nagy szeretettel ápolt. Ismeretes dolog is, hogy innen több oly művész és művésznő került ki, akik magyar művek előadásával elismerést szereztek maguknak. Az is említést érdemel, hogy már ez első évtized alatt is nem egy tanitványa e magán-zeneakadémiának alapitott zeneiskolát a fővárosban szintugy mint vidéken, s a siker itt is életrevalóságról tett tanúságot.

Az évet befejező vizsgálatok rendesen julius első napjaiban folynak le. Mindjárt az első évben valódi eseménynek tekintették e vizsgálatokat, s a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

közönség, a nagy hőség daczára, seregestől tódúlt a városi vigadóba, ahol azokat tartották. Azóta is nem csökkenő, hasonló kiváncsiság kisérte mindnyáját, s nem egyen közűlök lázas érdekeltséggel leste a közönség a pályadíjak kiosztását, s a kitűntetetteket koszorúkkal, tapsokkal, kihivásokkal jutalmazta. A pályadíjak hol értékes irodalmi dísznűvekből, zeneműrekből voltak kiszemelve, avagy pedig arany-, ezüst-, vagy bronczérmekből álltak; s találkoztak egyesek, az alapitó sorsa iránt érdeklődő jó barátok, akik könnyitni akarván az intézeten, de egyszersmind a nemes czél méltánylása végett s az egésznek nagyobb jelentőséget kölcsönzendők, maguk is hozzájárúltak a pályadíjak gyapitásához. Igy a Rózsavölgyi-czég egy izben Mosonyi és Volkmann összes zongoraszerzeményeivel ajándékozta meg az intézetet; máskor pedig maguk a tanitványok tűztek ki arany- és ezüst érmeket pályadíjúl. Ime tehát ez irányban is érvényesült mindaz, amit még községi vagy állami iskoláknál is mindig érdemül tudnak be az intézetnek. Tizéves fennállása ez intézetnek alapos bizonyságot tesz arról, hogy az, e nem csekélylendő időszak alatt mindenkép megtette kötelességét és dicséretes buzgalommal terjesztette a művészetet, az izlést, de különösen a magyar zenét, a magyarságot. Biztositék ez ilykép jövőjére nézve, mert nagy űrt tölt be, s a fővárosnak, mely folyton folyvást gyarapodik lakosságban

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

s terjeszkedik minden irányban, távolságban s épületszámban, e magán-zeneakadémiára szüksége van.

Ime tizéves multja ez intézetnek.

Ha létrehozásában s megszilárdításában, mint képzelhető, sokat fáradozott alapitója, ugy bizonyára jutalma sem volt csekélyebb. Szorgalmas és hálás tanitványok hirdették nevét, oly tanitványok, kik akármely külföldi elsőrangú intézetnek is diszére válnának. Ilyenek többek között: Horánszky Emilia, Ravasz Ilona, Ketzer Ida, Just Ida, Krivácsy Ilona, Kuppis Nátália, Nikó Hortenzia, Márkus Dobay Erzsi, Nagy Jolán, Simay Rozália, Kövér Jolán, Bischitz Matild, azután Almássy Miklós, Juhász Aladár, Krisztinkovich Béla, Péterffy Sándor (†) stb.

A második évtized a jövő októberben veszi kezdetét, és vajha az, a hazai müveltség és haladás érdekében, még gyümölcsözőbb lehetne.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

II.

A nyilvános vizsgálatok programmjai.

(1875—1884.)

A nyilvános vizsgálatok programmjai kimeritő felvilágositással szolgálnak az intézet szellemi müködéséről. Az előadott művek világosan beszélő tényleges bizonyságot tesznek a tanulók tehetségéről és műveltségéről. Egyszersmind a szerzők neveit is tartalmazván, következtetést engednek vonni az intézetben állandóan szerepelt irányról. Maguk e nevek pedig, mint tényezői a műtörténetnek, itt is tanuságot tesznek majd az illető szerzők szerepéről, melyet játsztak; a hatásról, melyet korunkra állandóan gyakoroltak.

A nyilvános vizsgálatokat, melyek rendesen három napot vettek igénybe, mindig egy-egy zártkörű vizsgálat követte, kezdők számára, szükebb körben s mintegy családiasan, a magán-zeneakadémia helyiségében, a hová ilyenkor csak a tanitványok szülei vagy legközelebbi rokonai nyertek meghivást.

Hadd következzenek itt sorrendben az évi vizsgálatok programmjai.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1875—1876.

Nyilvános vizsgálati hangversenyek

julius 15. és 16-án,

a városi vigadó kis termében.

Julius 15-én, szombaton d. e. 10 órakor

zeneelmélet és öszhangzattan ; tanár id. **Ábrányi Kornél.**

Együttes zongorajáték.

1. »**Nagy ünnepi induló**« az észak-amerikai százados ünnepély megnyitására, irta **Wagner R.**
   4 kézre előadják : *Keczer Ida* és *Almásy Miklós.*

2. »**Contredanse**« 4 kézre, irta .. .. **Rubinstein A.**
   2 zongorán (unisono) előadják *Zaphíry Helena, Weisz Etelka, Keczer Ida* és *Romocsa Ilonka.*

3. »**Magyar tánczok**« 2 zongorára 8 kézre irta .. .. **Brahms.**
   Előadják : *Helvey Irénke, Keczer Ida, Batizfalvy Ilonka* és *Batizfalvy Erzsike.*

4. »**Magyar roham-induló**« (uj) 4 kézre, irta **Liszt F.**
   Két zongorán (unisono) előadják : *Ziegler Anna. Romocsa Ilonka, Keczer Ida* és *Weisz Etelka.*

Julius 16-án, vasárnap d. e. 11 órakor.

Magán zongorajáték.

1. »**Császár-induló**« két zongorára 8 kézre, irta .. .. **Wagner R.**
   Előadják *Ravasz Ilonka, Almásy Miklós, Keczer Ida* és *Krisztinkovich Béla.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

2. a) **Prelude** .. .. **Chopin.**
   b) **Valse** .. .. **Liszt.**
   Előadja : *Zaphiry Helena.*

3. **Rondó** Schuberttől, szabadon átirta .. .. .. **Taussig K.**
   Előadja : *Romocsa Ilonka.*

4. »**Magyar roham induló**« (uj) irta .. .. **Liszt F.**
   Előadja : *Ziegler Anna.*

5. Ábránd, Beethoven **Athén romjai** czimü motivumok felett . .. . **Liszt F.**
   Előadják 2 zongorán *Ravasz Ilonka* és *Almásy Miklós.*

6. »**A mesterdalnokok gyülekezete**« Wagnertől, átirta .. .. **H. Bülow.**
   Előadja : *Keczer Ida.*

7. **Rondó**, szerzé .. .. **Beethoven**
   Előadja : *Almásy Miklós.*

8. »**Klapka induló**« zongorára szabadon átirta **Siposs A.**
   Előadja : *Ravasz Ilonka.*

A használandó Bösendorfer-féle zongorák Chmell és fia udvari szállitók termében valók.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1876 -1877.

Nyilvános vizsgálati hangversenyek

a vigadóban.

Első nap szombaton, julius 14-én d. e. 11 órakor.

Együttes játék és klassikai szabadverseny.

Versenybirák : id. Ábrányi Kornél, Dunkl N. J. és Gobbi H.

Műsor.

1. »**Induló és Kar**« Tannhäuser czimű operából.. .. .. **Wagner R.**
   2 zongorára 8 kézre : *Szongoth Ilonka, Krivácsg Ilonka, Stamm Paula* és *Szoller Ida.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

2. »**Danse Macabre**« Symphoniai költemény
2 zong. 4 kézre.. .. .. **Camille Saint-Saëns.**
Zaphiry Helenka és *Krivácsy Irma.*

3. »**Allegro brillante**« szerzé Mendelssohn B.
2 zong. 4 kézre .. .. **C. Reineke.**
Batizfalvy Ilonka és *Batizfalvy Erzsike.*

Klassikai verseny. Versenydarab **Beethoven** 6 változata (F-dur) op. 34.

Versenyeznek: *Helvey Stefanie, Krivácsy Irma, Keczer Ida, Romocsa Ilonka, Weisz Etelka, Zaphiry Helenka.*

Versenydij: dr.Hanslick »Franczia, olasz és német zeneszerzők csarnoka« czimű, és a hires Eugen Felix eredeti mellképei után készült fényképekkel és diszdomborkötéssel ellátott műve, két kötetben.

4. »**Tanulmányok zongorára**« (változatok)
Paganini egy themája fölött, Brahmstól;
2 zong. 4 kézre szabadon átirta.. .. .. **Gobbi H.**
Zaphiry Helenka és *Romocsa Ilonka.*

5. »**Rákóczy-induló**« symphoniai átdolgozásban, két zongorára 8 kézre, irta .. .. **Liszt F.**
Zaphiry Helenka, Krivácsy Irma, Krivácsy Ilonka és *Barna Teréz* assz..

Második nap vasárnap, jul. 15-én d. e. 11 órakor.

Magánjáték.

1. »**Sonáta**« két zongorára 4 kézre .. .. .. **Mozart.**
Just Ida, Péterffy Sándor.

2. »**Polonaise**« .. .. **Chopin.**
Krivácsy Ilonka.

3. »**Magyar ábránd**« 1-ső szám.. .. .. **id. Ábrányi K.**
Csik Ludmilla.

4. »**Choral és fuga**« Bach S.-től átirta.. .. **Liszt F.**
Martonfalvy Armin.

5. »**Fonódal**« a bolygó hollandiból .. .. .. **Liszt F.**
Krivácsy Irma.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

6. »**Változatok**« (E-dur) .. .. **Händel.**
Péterffy Sándor.

7. »**Valse**« (A-m.).. .. .. **Chopin.**
Just Ida.

8. »**Magyar diadal induló**« átirta .. .. .. **Siposs Antal.**
Weisz Etelka.

9. »**Ballade**« (As-d) Op. 47. .. .. **Chopin.**
Romocsa Ilonka.

10. »»**Matrózok imája**« az afrikai nőből .. **Liszt F.**
Zaphiry Helenka.

11. »**Aufforderung zum Tanz**« Webertől
átirta .. .. **Taussig K.**
Keczer Ida.

12. »**Magyar ábránd**« népdalok fölött, két
zong. 4 kézre .. .. **Liszt F.**
Almásy Miklós és *Keczer Ida.*

Harmadik nap, hétfő, julius 16-án d. e. 11 órakor.

Együttes játék és magyar verseny.

1. »**Bevezetés**« Lohengrin 3-ik felvonásához
2 zong. 8 k. .. .. **Wagner R.**
Batizfalvy Ilonka, Batizfalvy Erzsike, Csik Ludmilla Helvey Stefanie.

2. »**Magyar Rhapsodia**« 4 kézre, ajánlva gróf
Apponyi Antalnak .. .. **Liszt F.**
Zaphiry Helenka és *Romocsa Ilonka.*

3. a) »**Fegyvertáncz**«
b) »**Menyegzői dal**«
c) »**Soliman**«
} Volkmann R. Visegrád, „Magyar zeneképek“ czimü füzetéből 2 zong. 4 k. szabadon átirta .. .. **Gobbi H.**
Keczer Ida, Krivácsy Irma.

Magyar verseny. Versenydarab **Liszt F.** 4-ik rhapsodiája.

Versenyeznek: *Helvey Stefanie, Krivácsy Ilonka, Krivácsy Irma, Keczer Ida, Romocsa Ilonka, Weisz Etelka, Zaphiry Helenka.*

Versenydij: Mosonyi és Volkmann összes zongoraszerzeményei. (E czélra kész szivességgel a Rózsavölgyi-czég ajánlotta fel.)

ZENEAKADÉMIA LISZT MÚZEUM
LISZT FERENCZ ZENEGYÁTÉKA
ZENEAKADÉMIA LISZT MÚZEUM

4. »**Magyar roham induló**« 2 zongorára 8 kézre (unisono) .. .. **Liszt F.**
Keczer Ida, Romocsa Ilonka, Zaphiry Helenka, Krivácsy Irma.

A használandó Bösendorfer-féle zongorák Chmell és fia termében ből valók.

1877—1878.

Nyilvános vizsgálati előadások

a városi vigadóban.

Első nap, julius 11-én, d. e. 11 órakor.

Műsor:

1. »**Liszt induló**« 4 kézre .. .. **gróf Seilern H.**
2 zong. 8 k. (unisono) *Thary Ilona, Rakita Jolán, De Adda Mariska, Szoller Ida.*

2. »**Aria**« Linda czimü dalműből .. .. **Donizetti**
Egyessy Cornélia (tanárné gróf *Csáky Tivadarné.*)

3. »**Keringő**« 4 kézre .. .. **Brahms.**
Csik Ludmilla, Krivácsy Gizella.

4. »**Török induló**«, 2 zong. 8 k. .. .. **Mozart.**
Mallász Vilma, Beulvitz Luiza, Nagy Ibolyka, Krivácsy Gizella.

5. »**Du bist die Ruh**« .. .. **Schubert.**
Just Ida. (tanárné Fehérváry M. urh.)

6. »**Adélkeringő**« bal kézre .. .. **Gr. Zichy Géza**
2 zong. (unisono) *Krisztinkovich Béla* és *Winter Fülöp.*

7. »**Az ibolya**« .. .. **Mozart.**
Beulvitz Luiza.

ZENEAKADÉMIA LISZT MÚZEUM

8. »**Ballet jelenetek**« Feramorsból. 4 k. **Rubinstein A.**
2 zong. 8 k. *Batizfalvy Ilona, Batizfalvy Erzsike, Szongoth Ilonka* és *Csik Ludmilla.*

9. a) »**Aria**« Othello czimü dalműből.. .. .. **Rossini.**
b) »**Magyar népdal**« .. .. **Németh J.**
Kreskó Fáni.

10. »**Magyar tánczok**« .. .. **Brahms.**
Krivácsy Gizella, Nagy Ibolyka, Vörös Erzsike és *Paczona Erzsike.*

11. a) »**Tavaszi dal**« .. .. **Rubinstein**
b) »**Nefelejts**« .. .. **Hofmann.**
Sárközy Antalka.

Második nap, szombat, jul. 13-án d. e. 11 órakor.

Magyar verseny.

1-ső díj az intézet összes tanitványai által kitüzött **arany érem.**

2-dik díj az intézet összes tanitványai által kitüzött **ezüst érem.**

Versenybirák: **Erkel Ferencz** főzeneigazgató, mint elnök **Volkmann Róbert** és **Zimay László.** Jegyző: **Vajda Viktor.**

1. »**Magyar gyászinduló**« Hunyadi László dalműből .. .. **Bülow H.**
Krisztinkovich Béla.

2. »**Patriarchalis**« (lassú) .. .. **Mosonyi M.**
Péterffy Sándor.

3. »**Szózat és Hymnusz**« .. .. **Liszt F.**
Winter Fülöp.

4. »**Magyar népdalok**« .. .. **Volkmann R.**
De Adda Mariska.

5. »**Magyar Ábránd**« .. .. **Székely J.**
Batizfalvy Ilona.

6. »**Szegény legény búja**« (zenekép) .. .. .. **Ábrányi K.**
Batizfalvy Erzsike.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

7. **Magyar Ábránd** (1. sz.) .. .. **Ábrányi K.**
Just Ida.

8. »**Magyar rhapsodia**« (14. sz.) .. .. **Liszt F.**
Krivácsy Ilonka.

9. »**Magyar rhapsodia** .. .. **Zimay L.**
Kuppis Natália.

10. »**Klapka induló**«, szabadon átirta .. .. .. **Siposs Antal.**
Simay Rozália.

11. »**Sobri dal**« .. .. **Willmers R.**
Szongoth Ilonka.

Bevezetésül: »Hunyadi nyitány« 4 kézre .. **Erkel F.**
2 zong. 8 kézre unisono: *Krisztinkovich Béla, Winter Fülöp, Péterffy Sándor* és *Klinger Sándor.*

Záradékul: »Magyar rhapsodia« (2 sz.) 4 k.
Zaphiry Helena és *Simay Rozália.*

Harmadik nap vasárn. jul. 14-én d. e. fél 11 órakor.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Magánjáték és ének.

1. »**Vom Fels zum Meer**« diadal-induló
Liszt F.-től, 4 kézre átirta .. .. .. **Bülow H.**
2 zong. 8 k. (unisono) *Simay Rozália, Krivácsy Ilona, Péterffy S.* és *Krisztinkovich Béla.*

2. »**Sonntags Morgen**« kettős, soprán
és alt hangra .. .. **Mendelssohn B.**
Batizfalvy Ilona, Beulwitz Luiza, Erős Paula, Just Ida, Krivácsy Ilona, Szoller Ida, Sárközy Antalka, Zaphiry Helena.

3. »**Magyar tánczok**« .. .. **Hofmann H.**
Szoller Ida.

4. »**Impromtu**« (as dur) .. .. **Schubert.**
Batizfalvy Erzsike.

5. »**Tavaszi dal**« .. .. **Húber K.**
Beulvitz Luiza.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

6. »**Soirée de Vienne**« (2. sz.) .. .. **Liszt F.**
Nagy Ibolyka.

7. »**Capriccio**« (fis-m.) .. .. **Mendelssohn B.**
Péterffy Sándor.

8. »**Valse du Glorieux**« .. .. **Bülow H.**
Kuppis Natália.

9. »**Fonó dal**« .. .. **Liszt F.**
Szongoth Ilona.

10. a) »**Aria**« a Prófétából .. .. **Mayerbeer.**
b) »**Liebestreue**« .. .. **Brahms.**
gróf *Csáky Jolán.*

11. »**Rondo**« (op. 51.) .. .. **Beethoven.**
Just Ida.

12. »**Szép Ilonka**« Mosonyi hasonló czimű
dalművéből .. .. **Liszt F.**
Krisztinkovich Béla.

13. »**Rondo brillant**« .. .. **Weber C. M.**
Batizfalvy Ilona.

14. »**Priére des Matelots**« az »Afrikai
nő« dalműből .. .. **Liszt F.**
Csik Ludmilla.

15. »**Esik eső**« magyar dal .. .. **Szuborics Manó.**
Sárközy Antalka.

16. »**Chaconne**« Bach S. után átirta .. .. **Raff J.**
Krivácsy Ilona.

17. »**Magyar rhapsodia**« (6-ik sz.) .. .. .. **Liszt F.**
Zaphiry Helena.

18. »**Ábránd**« Beethoven »Athén rom-
jai«-nak motivumai fölött 2 zong.
4 kézre .. .. **Liszt F.**
Simay Rozália, 2-ik zongorarészt
Krisztinkovich B.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1878—1879.

Vizsgálati előadások

a városi vigadóban.

Első nap, (szombaton) julius 12-én d. e. 11 órakor.

Nyilvános előadás. — Együttes játék.

1. »**Coriolán**« nyitány 2 zong. 8 kézre .. **Beethoven.**
   Bellán Delila, Furmann Ferencz, Zabosy Gizella, Péterffy Sándor.
2. »**Kettős**« a Büvös vadászból .. .. **Weber C. M.**
   Sárközy Antalka, Just Ida.
3. »**Deutsche Tanzweisen**« 2 zong. (föl-váltva) .. .. **Volkmann.**
   Just Ida, Furmann Ferencz.
4. »**Danse Macabre**« 2 zong. 4 kézre .. .. **Saint-Saëns.**
   Krivácsy Gizella, Vörös Erzsi.
5. »**Magyar tánczok**« 2 zong. 8 kézre .. .. **Brahms.**
   Szabó Hortenzia, Czapuga Emma, Beulvitz Luiza, Krivácsy Gizella.
6. »**Magyar népdal-átiratok**« négy női hangra .. .. **Huber K.**
   Sárközy Antalka, Beulvitz Luiza, Just Ida, Pfeiffer Francziska.
7. »**Nouvelles soirées de Vienne**« Liszt után 4 kézre .. .. **Gobbi H.**
   Just Ida, Larzsovszky Justina.
8. »**Pesti Carneval**« 4 kézre .. .. **Liszt F.**
   Péterffy Sándor, Krisztinkovics Béla.
9. »**Heimfahrt**« három női hangra .. .. .. **Rheinberger J.**
   Az I-ső és II-ik ének oszt. növendékei.
10. »**Marche-Divertissement**« 2 z. 8 kézre **Schubert.**
    Csik Ludmilla, Just Ida, Péterffy Sándor, Krisztinkovich Béla.

Az énekrészeket *Fehérváry Mari k. a.* osztálytanár kiséri.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Második nap, (vasárnap) jul. 13-án d. e. 11 órakor.

Zártkörü előadás. — Szoló-játék.

1. »**Változatok**« Beethoven thémája fölött, 2 zong. 4 kézre .. .. **Saint-Saëns.**
Csik Ludmilla, Just Ida.

2. »**Kettös**« .. .. **Mendelssohn B.**
Krivácsy Gizella, Csik Ludmilla.

3. a) »**Menuetto**« .. .. **Schubert.**
Beulwitz Luiza.

b) »**Soirée de Vienne**« .. .. **Liszt F.**
Vörös Erzsi.

c) »**Változatok**« .. .. **Beethoven.**
Szabó Hortenzia.

d) »**Ábránd**« Tannhäuser opera dallamai fölött .. .. **Raff.**
Krivácsy Gizella.

4. a) »**Ich hatte einst ein schönes Vaterland**« .. .. } **Lassen.**
b) »**Mit deinem blauen Augen** .. .. }
Beulwitz Luiza.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

5. »**Rondo**« (G.) .. .. **Beethoven.**
Bellán Delila.

6. »**Valse de Juliette**« .. .. **Raff.**
Vachott Ida.

7. »**Polacca brillante**« .. .. **C. M. Weber.**
Larzsovszky Jusztina.

8. »**Sonata**« zongora- és hegedűre .. .. .. **Beethoven.**
Péterffy Sándor, *Spiller Adolf* a nemzeti szinház zenekarának igazg.

9. »**Aria a Bűvös vadászból**« .. .. **Weber C. M.**
Sárközy Antalka

10. »**Hoffest Marsch és Polonaise**« (Goethe Faustja után) Lassen .. .. **Liszt F.**
Weiss Etelka.

11. »**Ballada**« (As.) .. .. **Chopin.**
Krisztinkovich Béla.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

12. »**Sonata**« (G. m.) .. .. **Schumann.**
Kuppis Natália.

13. »**Venezia e Napoli**« (Gondoliera) .. .. **Liszt F.**
Csik Ludmilla.

14. »**Hármas Tell Vilmosból**« .. .. **Rossini.**
Sárközy Antalka, Beulwitz Luiza, Just Ida.

15. »**Trovatore**« .. .. **Liszt F.**
Just Ida.

16. »**Fegyvertáncz és Soliman**« 2 zong.
4. K. Gobbi H. .. .. **Volkmann.**
Weisz Etelka, Krisztinkovich Béla.

Harmadik nap, (kedden) jul. 15-én d. e. 11 órakor.

Zártkörü elöadás. Klasszikai szabad verseny.

Versenydarab: **Variations brillantes, Chopintöl.**

Versenyzők nevei:

1. Krisztinkovich Béla.
2. Péterffy Sándor.
3. Csik Ludmilla.
4. Just Ida.
5. Kuppis Natália.
6. Larzsovszky Jusztina.
7. Vachott Ida.
8. Weiss Etelka.

9. »**Magyar dalok**« .. .. **Németh János.**
Kreskó Fánni.

10. »**Ez a világ a milyen nagy**« .. .. **Egressy B.**
Sárközy Antalka.

Bevezetésül:

I. »**Manfréd**« nyitány 2 z. 8 k. .. .. **Reinecke.**
Krivácsy Gizella, Csik Ludmilla, Péterffy Sándor, Krisztinkovich B.

II. a) »**Du bist wie eine Blume**« .. .. **Rubinstein.**
b) »**Magyar népdalok**« .. .. **Gyene G.**
Just Ida.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Záradékul:

»**Rákóczy-induló**« symphoniai költem. **Liszt F.**
Péterffy Sándor, Krisztinkovich Béla, Furmann Ferencz, Winter Fülöp.

1879—1880.

Vizsgálatok a városi vigadóban.

Elsö nap julius 10-én.

Nyilvános előadás. — Együttes játék.

1. »**Rienzi**« nyitány, 2 zong. 8 kézre .. .. **Wagner.**
Krisztinkovich Béla, Péterffy Sándor, Zabosy Gizella, Bellán Delila.

2. »**Fegyvertáncz**« Jessonda operából, 2 zong. 8 kézre .. .. **Spohr.**
Färber Lipót, Péterffy Sándor, Szendeffy Aladár, Fáyl Frigyes.

3. »**Magyar népdalok**« 4 női hangra .. .. .. **Huber K.**
Czanyuga Emma, Hofsass L., Ágh Ilona, Baumgarten Róza, Kresko Fáni, Pfeifer Francziska.

4. »**Magyar induló**« Schubert, átirta 4 kézre **Liszt F.**
Vörös Erzsi, Bellán Delila.

5. »**Immortell**«.. .. .. **Kücken.**
Énekli *Ágh Ilona.*

6. **Marches militaires**« 2 zong. 8 kézre .. .. **Schubert.**
Vörös Erzsi, Zisselberger Elise, Nusser Irma, Thury Ilona.

7. »**Változatok**« Beethoven théma fölött .. .. **Saint-Saëns.**
Csik Ludmilla, Just Ida.

8. »**Rákóczy-induló**« 2 zong. 12 kézre.. .. .. **Berlioz.**
Hatfaludy Róza, Gerster Irma, Zisselberger Elise, Czanyuga Emma, Baumgarten R., Tóth Juszti.

Énekosztály tanárnő: **Gerster Ilona** urhölgy.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM
MAGYAR KIR. ZENE-AKADÉMIA 1875

Második nap (vasárnap) julius 11-én.

Zártkörü előadás. — Kamarai zene.

1. »**Trio**« (F-dur) .. .. **Volkmann.**
   Péterffy Sándor.
2. »**Duo**« (op. 162) .. .. **Schubert.**
   Vörös Erzsi.
3. »**Ave Maria**« .. .. **Schubert.**
   Ágh Ilona.
4. »**Sonata**« .. .. **Rubinstein.**
   Krisztinkovich Béla.
5. »**Tempo passato**« .. .. **Gordigiani.**
   Kresko Fáni.
6. »**Sonata**« (G-moll) .. .. **Schubert.**
   Vachott Ida.
7. »**Sonata**« (A-dur) .. .. **Beethoven.**
   Just Ida.
8. »**Grand Trio**« .. .. **Marschner.**
   Csik Ludmilla.

Kamarai zeneosztály tanár **Sabathiel József.**

A gordonka részeket **Allaga Géza** ur szivességből vállalta el.

Harmadik nap (kedd) julius 12-én.

Zártkörü előadás. — Magyar zeneverseny

a felsőbb képzésü osztály tanitványai által.

Bevezetésül:

1. »**Ünnepi zene**« 2 zong. 8 kézre (unisono) .. **Mosonyi M.**
   Nusser Irma, Krisztinkovich Béla, Péterffy Sándor, Thury Ilona.
2. a) »**Povera Roza**« .. .. **S. Marshesi.**
   Énekli *Pfeiffer Francziska.*
   b) »**Nincs a földön búbánatnál egyebem**« **Beliczay Gy.**
   Énekli *Kreskó Fáni.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Versenyzők:

1. »**Ábránd**« népdalok felett.. .. .. **Volkmann R.**
   Bellán Delila.
2. »**A világosi czimbalmos**« .. .. **Siposs Antal.**
   Csik Ludmilla.
3. »**Magyar phantasia**« .. .. **Rubinstein A.**
   Juszt Ida.
4. »**Magyar ábránd**« (uj kézirat).. .. .. .. **Zimay László.**
   Péterffy Sándor.
5. »**Ábránd**« (1. szám) .. .. **Ábrányi Kornél.**
   Kuppis Natália.
6. »**Rhapsodia**« .. .. **Zimay László.**
   Vachott Ida.
7. »**Patriarchalis**«.. .. .. **Mosonyi M.**
   Vörös Erzsi.
8. »**Magyar rhapsodia**« .. .. **Liszt F.**
   Krisztinkovich Béla.

Befejezésül:

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

»**Polka chromatique**« 2 zong. 8 kézre .. **Liszt-Végh.**
Just Ida, Péterffy Sándor, Csik Ludmilla, Krisztinkovich Béla.

Negyedik nap (szerda) julius 14-én.

Zártkörü előadás. — Solojáték

(vegyes osztályok).

1. »**Fantásia és kar**« Beéthoventől 2 zongora, 4 kézre .. .. **Bülow.**
   Krisztinkovich Béla, Csik Ludmilla.
2. a) »**Nagy ária**« Hunyadi operából, átirta .. .., ... **Erkel F.**
   Kann Malvin.

   b) »**Török induló**« .. .. **Mozárt.**
   Gerster Irma.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

c) »**Valse impromtu**« .. .. **Raff.**
Czanyuga Emma.

d) »**Ábránd**« »Oberon« dallamai fölött **C. M. Weber.**
Thury Ilona.

3. a) »**In der Fremde**« .. .. **Rubinstein.**
b) »**Naptól virít**« .. .. **Zimay L.**
Beulwitz Luiza báró k. a.

4. a) »**Menuetto**« .. .. **Schubert.**
Finsterschott Leonie.

b) »**Valse**« .. .. **Chopin.**
Scheibert Antonie.

c) »**A szegény legény búja**« .. .. **Ábrányi.**
Zabosy Gizella.

d) »**Grand etude**« .. .. **A. Quodant.**
Pfeifer Francziska.

5. »**Zúg az erdő**« és »**Kinyilott a rózsabokor**« .. .. **Gyene Gusztáv.**
Kresko Fáni.

6. »**Halászleány**« »**Hársak alatt**« .. .. **Volkmann.**
Beulwitz Luiza.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

7. »**Magyar ábránd**« .. .. **Székely Imre.**
Hatfaludy Róza.

8. »**Auf Flügeln des Gesanges**« .. .. **Mendelssohn.**
Hofsass Lina.

9. »**Pastorale**« Prometheusból .. .. **Liszt F.**
Vachott Ida.

10. »**Polonaise**« (As-dur) .. .. **Chopin.**
Péterffy Sándor.

11. »**Chaconne**« .. .. **Bach-Raff.**
Kuppis Natália.

12. »**Magyar népdalok**« négyes, női hangokra .. .. **Huber K.**
Ágh I., Beulwitz, Kresko, Pfeifer.

13. »**Német tánczok**« .. .. **Beethoven-Seiss.**
Vörös Erzsi.

14. »**Polonaise**« (op. 17) .. .. **Moszkowsky.**
Krisztinkovich Béla.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

15. »**Don Juan-fantásia**« 2 zong. .. .. .. **Liszt F.**
Just Ida, Péterffy Sándor.

1880—1881.

Nyilvános vizsgálati előadások

a városi vigadóban.

Vasárnap, julius 10-én.

Magyar zeneverseny,

a magánzeneakademiai tanitványok segélyző-egylete javára.

I.

Nyitány »**Ilka**« dalműből .. .. **Doppler.**
Nagy Jolán, Krisztinkovich Béla, Zisselsberger Eliz, Winter Fülöp.

II.

Versenyzők.

1. »**Hegyalján**« .. .. **Thern.**
Br. Beulwitz Luiza.

2. »**Népdal átirat**« .. .. **Volkmann.**
Czanyuga Emma.

3. »**Világosi czimbalmos**« .. .. **Siposs.**
Hatfaludy Róza.

4. »**Magyar ábránd**« .. .. **Rubinstein.**
Horánszky Emilia.

III.

»**Margit dalai**« .. .. **Gyene Guszt.**
Ráth Zsigmond ur (Fektér tanitványa).

IV.

Versenyzők.

5. »**Komoly ábránd**« .. .. **Thern.**
Kann Malvin.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

6. »**1. ábránd**« .. .. **Ábrányi.**
Nagy Jolán.

7. »**Patriarchális**« .. .. **Mosonyi.**
Schwarz Victoria.

8. »**Kilenczet ütött az óra**« .. .. **Székely.**
Thury Ilonka.

V.

a) »**Boldog éjjel**«
b) »**Harmat csillog**« } párdalok .. .. **Zimay.**
Tondl Amália, br. Beulwitz Luiza.

9. »**Rhapsodia**« .. .. **Liszt.**
Győrffyné Vachott Ida.

10. »**Rhapsodia**« .. .. »
Vörös Erzsi.

11. »**Magyar rhapsodia**« .. .. **Zimay.**
Winter Fülöp.

VI.

»**Hexameron**« .. .. **Liszt.**
Krisztinkovich Béla (Liszt tanitványa).

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

VII.

Versenyérmek ünnepélyes kiosztása.

Ráth Zsigmond ur szivességből működik közre.

Kedden, julius 12-én.

Solojáték.

(Vegyes osztályok vizsgálata.)

1. »**Academiai ünnepi nyitány**« .. .. **Brahms.**
Vörös Erzsi, Czanyuga Emma, Hatfaludy Róza, Kann Malvin.

2. »**La Zingara**« .. .. **Donizetti.**
Tondl Amália.

3. »**Menuetto**« .. .. **Schubert.**
Hanke Melinda.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

»**D-dur változatok**« .. .. **Beethoven.**
Ráder Irma.

»**Notturno**« .. .. **Field.**
Hofsass Linka.

a) »**Promenade**« .. .. **Schumann.**
b) »**Intermezzo**« .. .. **Seiss.**
Br. Beulwitz Luiza.

4. »**Éji szállás Granadában**« .. .. **Kreutzer.**
Pfeiffer Francziska.

5. »**Salon ábránd**« .. .. **Thern K.**
Zisselsberger Eliz.

»**Rondo**« .. .. **Mozárt.**
Gerster Irma.

»**E-dur változatok**« .. .. **Händel.**
Baumgarten Róza.

»**Scherzo a caprizzio**« .. .. **Mendelssohn.**
Kiss Zsófia.

6. **Siebel dala »Faust«** .. .. **Gounod.**
Hofsass Linka.

7. »**Magyar ábránd**« .. .. **Ábrányi.**
Pfeiffer Francziska.

»**Katonai induló**« .. .. **Taussig.**
Hatfaludy Róza.

8. »**La Serenata**« .. .. **Braga.**
»**Komm zu mir**« .. .. **Gr. Zichy.**
Br. Beulwitz Luiza.

9. »**G-dur-sonata**« .. .. **Beethoven.**
Czanyuga Emma.

10. »**Magyar ábránd**« .. .. **Huber J.**
Nagy Jolán, hegedűn: *Krejcik Tamás.*

11. **Ábránd »Luciából«** .. .. **Leschetizky.**
Winter Fülöp.

12. »**Valse**« .. .. **Moszkowsky.**
Győrffyné-Vachott Ida.

13. »**Sonata pathetique**« .. .. **Beethoven.**
Vörös Erzsi.

14. »**Carneval, Scene Mignones**« .. .. **Schumann.**
Horánszky Emilia.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

15. »**Spanyol tánczok**« .. .. **Moszkowsky.**
Kann Malvin és *Zisselsberger Eliz.*

Csütörtökön, julius 14-én.

Összjáték.

(Vegyes oszt.)

1. »**Hunyadi-induló**« .. .. **Erkel.**
Braun Fáni, Kunossy Sidonia, Eygessy Kornélia, Szikszay Ferencz, Szikszay Elemér, Tröster Béla.

2. »**Nem tudom én, mi a bajom**« (alt hangra) **Zimay.**
Birli Ernesztin, Gollovitz Gizella.

3. »**Tarantella**« .. .. **Raff.**
Nagy Jolán, Hatfaludy Róza.

4. a) »**Du schönes Fischermädchen**« .. .. .. **Meyerbeer.**
b) »**Ne nézz fel a**« .. .. **Gyene Guszt.**
Hofsass Linka.

5. »**Ünnepi nyitány**« .. .. **Weber.**
Schwarz Victoria, Pfeiffer Francziska, Ráder Irma, Hanke Melinda.

6. »**Madárdal**« .. .. **Rubinstein.**
Tondl Amália, Gollovitz Gizella.

7. »**Concert Allegro**« .. .. **Chopin.**
Vörös Erzsi, Thury Ilona.

8. a) »**Sötét az éj**«
b) »**Nem kell nekem**« } .. .. **Siposs.**
Br. Beulwitz Luiza.

9. »**Don Juan ábránd**« .. .. **Liszt.**
Horánszky Emilia.

10. »**Ne higyetek leányok**« kardal .. .. **Zimay.**
Az énekkar.

11. »**Marche Oriental**« .. .. **Victor.**
Hofsass Linka, Thury Mariska, Gujdán Ilona, Nagy Mathild.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1881—1882.

Nyilvános vizsgálati előadások

a városi vigadóban.

Csütörtök, julius 13-án.

Összjáték és ének.

1. »**Athén romjai**« .. .. **Beethoven.**
   Tröster Béla, Czanyuga Emma, Stamm Gizella, Gujdán Ilona.

2. »**Tarantella**« .. .. **Rheinberger.**
   Ráder Irma, Gollovitz Gizella, Totis Teréz, Wolf Luiza.

3. a) »**Wanderers Nachtlied**« .. .. **Rubinstein.**
   b) »**Des Morgens in der Früh**« .. .. **Kücken.**
   TondlAmália, Gollovitz Gizella.

4. »**Trio**« (magyar népdalok) 12 kézre .. .. **Juhász A.**
   Markovits Mariska, Jelinek Teréz, Tor Ida, Szikszay F., Szikszay E., Tröster B.

5. »**Polonaise**« .. .. **Kirchner.**
   Kann Malvin, Vály Mihályné.

6. »**Duo**« (k. Es.) .. .. **Beethoven.**
   Czanyuga Emma, Szuk Lipót.

7. »**Magyar rhapsodia**« (2. sz.) .. .. **Liszt F.**
   Totis Teréz, Thury Ilona.

8. »**Terzett**« Tell czimü dalműből .. .. **Rossini.**
   Tondl Amália, Czanyuga Emma, Gollovitz Gizella.

9. »**Danse Macabre**« .. .. **Saint-Saëns**
   Schwarz Victoria, Ráder Irma.

10. »**Rákóczy-induló**« (Symphonicus költemény) .. .. **Liszt F.**
    Nagy Jolán, Thury Ilona, Vörös Erzsi, Czanyuga Emma.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Szombat, julius 15-én.

Solojáték.

1. »**La jeunesse D'Hercule** .. .. **Saint-Saëns.**
Nagy Jolán, Krisztinkovich Béla.

2. a) »**Zúg az erdő**« szövegét és zenéjét szerzé
b) »**Hogy megcsaltál**« .. .. **Gyene Guszt.**
Torr Ida.

3. a) »**Sonata**« .. .. **Mozárt.**
Berger Berta.

b) »**Menuetta**« .. .. **Bach.**
Tröster Béla.

4. a) »**Hegyalján**« .. .. **Thern K.**
Hanke Melinda.

b) »**Az alföldön**« .. .. **Wilmers.**
Baumgarten Róza.

5. »**Az apród dala**« .. .. **Meyerbeer.**
Tondl Amália.

6. a) »**Au Printemps**« .. .. **Gounod.**
Gollovitz Gizella.

b) »**Serenade**« (russe) .. .. **Rubinstein.**
Wolf Luiza.

c) »**Impromtu**« .. .. **Schubert.**
Totis Teréz.

7. a) »**Lotosblume**« .. .. **Schaumann.**
b) »**Mignon**« .. .. **Ambroise Th.**
Gollovitz Gizella.

8. a) »**Sonata**« .. .. **Beethoven.**
Ráder Irma.

b) »**Grande Valse**« de bravoure .. .. **Seyler K.**
Zisselberger E.

9. a) »**Változatok**« (Kem E.) .. .. **Händel.**
Vály Mihályné.

b) »**Rákóczy-induló**« (4 kézre) .. .. **Liszt-Thern K.**
Szikszay F., Kann Malvin.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

10. »**Valse**« .. .. **Rubinstein.**
Thury Ilona.

11. »**Menuette**« .. .. **Moszkowsky.**
Schwarcz Victoria.

12. »**Octav Etude**« .. .. **Evers.**
Kann Malvin.

13. »**Nagy ária**« (Sevillai borbély) .. .. **Rossini.**
Tondl Amália.

14. »**L'Africaine**« .. .. **Liszt.**
Nagy Jolán.

15. »**Duo**« .. .. **Beethoven.**
Vörös Erzsi, Szuk Lipót.

Vasárnap, julius 16-án.

Magyar zeneverseny.

I.

1. »**Aradal**«
»**Solimán**« } (Visegrád czimü zeneképek) **Gobbi H.**
Volkmann R.-től két zongorára. *Thury Ilona, Zisselsberger Eliz.*

II.

Versenyzők.

1. **(Zenekép)** .. .. **Id. Ábrányi K**
Gujdán Ilona.

2. »**Sobridal**« .. .. **A. Dreischok.**
Kann Malvin.

3. »**4-ik ábránd**« .. .. **Ábrányi K.**
Nagy Jolán.

4. »**Marche heroique**« (Erkel F.).. .. .. **Bülow.**
Ráder Irma.

5. »**2-ik ábránd**« .. .. **Ábrányi K.**
Schwarcz Victoria.

6. »**5-ik ábránd**« .. .. »
Thury Ilona.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

III.

(Alkonyodik) .. .. **Doppler K.**
Gollovitz Gizella.

IV.

7. »**32-ik ábránd**« .. .. **Székely J.**
Totis Teréz.

8. »**13-ik rhapsodia**« .. .. **Liszt.**
Vörös Erzsi.

9. »**6-ik ábránd**« .. .. **Székly I.**
Wolf Luiza.

10. »**1-ső ábránd**« .. .. **Ábrányi K.**
Vály Mihályné.

V.

»**A kesergő leány**« .. .. **Kovács E.**
Tondl Amália.

VI.

»**Apotheozis**« .. .. **Siposs A.**
Krisztinkovich Béla.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

VII.

»**Magyar tánczok**«.. .. .. **Brahms.**
Gujdán Ilona, Zisselsberger E., Berger Berta, Hanke Melinda.

VIII.

Versenyérmek ünnepélyes kiosztása.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1882—1883.

Nyilvános előadások

a városi vigadóban.

Szombat, junius 23-án.

(Vegyes oszt.)

1. »**Változatok**« (Händel témája fölött) .. .. **Volkmann.**
   Schwarcz Victoria, Kann Malvin.

2. »**A vándor éjidala**« .. .. **Rubinstein A.**
   Pollák Malvin, Gollovitz Gizella.

3. »**Gavotte**« (A-dur) .. .. **Chr. Gluck.**
   Markovits Mariska, Huszár Etel, Balogh Fáni, Bogdán Margit.

4. a) »**Siciliana**« .. .. **Pergolese.**
   Tor Ida.

   b) »**Rondo**« .. .. **Beethoven.**
   Löw Emma.

5. »**Naptól virít**« .. .. **Zimay L.**
   Br. Beulwitz Luiza.

6. a) »**Menuett**« .. .. **Mozárt.**
   Müller Anna.

   b) »**Serenade**« .. .. **Haydn.**
   Szikszay Ferencz.

7. »**Világosi búcsúhangok**« .. .. **Siposs A.**
   Gujdán Ilona.

8. »**Induló**« (Schubert) .. .. **Liszt.**
   Berger Berta, Pongrácz Sarolta, Löw Emma, Varga Vilma.

9. »**Preludio fuga**« .. .. **Bach.**
   Baumgarten Roza.

10. a) »**Valse d'Adéle**« (bal kézre) .. .. **Gr. Zichy G.**
    Rosos Irma.

    b) »**Octave Etude**« .. .. **Evers.**
    Váły Matild.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

11. a) »**Largo**«
b) »**Fonódal**« } (al unisono) .. .. **Händel.**
.. .. **Mendelssohn.**
Molnár Michaela, Hitter Mariska.

12. »**Valse de conzert**« .. .. **Wieniawszki.**
Nagy Jolán.

13. »**Rákóczy-induló**« .. .. **Liszt F.**
Hitter Mariska, Kann Malvin.

Vasárnap, junius 24-én d. e. 11 órakor.

Zenészeti matiné.

Műsor:

1. »**Báthory**« (nyitány) .. .. **Erkel F.**
Gyárfás Etelka, Szeles E., Wolf Luiza, Vály Mathild.

2. a) »**Sonáta**« .. .. **Scarlatti.**
Markovits Mariska.

b) »**Volkslied**« .. .. **Mendelssohn.**
Gujdán Ilona.

3. »**Romanze**« .. .. **Halévy.**
Br. Beulwitz Luiza.

4. a) »**Polonaise**« .. .. **Chopin.**
Gyárfás' Ilona.

b) »**Valse dAdéle**« (gr. Zichy G.) .. .. .. **Liszt.**
Gyárfás Etelka.

5. »**Ballada**« .. .. **Chopin.**
Schwarcz Victoria.

6. »**Ábránd**« .. .. **Mendelssohn.**
Molnár Michaela.

7. »**Kettős**« (Lahor király dalműből) .. .. .. **Massenet.**
Br. Beulwitz L. és Gollowitz G.

8. »**Rigoletto**« (Verdi) .. .. **Liszt.**
Nagy Jolán.

9. »**Polonaise**« .. .. **Chopin.**
Kann Malvin.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

10. »**Sonata**« (Cis-moll) .. .. **Beethoven.**
Léber Margit.

11. »**Rienzi**« (Wagner) .. .. **Liszt.**
Ráder Irma.

12. »**Chaconne**« (Bach).. .. .. **Raff.**
Hitter Mariska.

13. »**Magyar fantásia**« 2 zong. .. .. **Liszt.**
Nagy Jolán és S. A.

Hétfő, junius 25-én.

(Vegyes oszt.)

1. »**La jeunesse D'Hercule**«.. .. .. **C. Saint-Saëns.**
Léber Margit, Ráder Irma.

2. a) »**Menuett**« .. .. **Boecherini.**
Maloschik Ilona.

b) »**Magyar tanulmány**« .. .. **Mosonyi.**
Pollák Malvin.

3. a) »**Nocturne**« .. .. **Field.**
Stamm Gizella.

b) »**Valse**« .. .. **Chopin.**
Bogdán Margit.

4. »**Magyar induló**« .. .. **Thern K.**
Jelinek Teréz, MüllerRóza, Maloschik Ilona, Berger Hermina, Unger Irma, Róka Róza.

5. »**Hogy megcsaltál**« .. .. **Gyene G.**
Gollovitz Gizella.

6. a) »**Ábránd**« (Mozárt, Figaro) .. .. **Hummel.**
Berger Berta.

b) »**Valse**« .. .. **Chopin.**
Tröster Béla.

7. a) »**Capriccio**« (Scarlatti) .. .. **Taussig.**
Gollovitz Gizella.

b) »**Deutsche Tänze**« (Beethoven) .. .. **Seiss.**
Szegő Kornél.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

8. »**Gavotte**« .. .. **Bach S.**
Szikszay Ferencz és Elemér, Tröster Béla, Gyene Károly.

9. »**Soirées de Vienne**« .. .. **Liszt.**
Wolf Luiza.

10. »**Polonaise**« .. .. **Kirchner.**
Váły Mathild, Rosos Irma.

11. »**Danse Macabre**« .. .. **C. Saint-Saëns.**
Gyárfás Ilona és Etelka.

12. »**Magyar rhapsodia**« .. .. **Liszt.**
Hitter Mariska.

1883—1884.

Nyilvános vizsgálati előadások

a városi vigadóban.

Vasárnap, junius 22-én.

Műsor:

1. »**Sonata**« .. .. **Mozárt.**
Wolf Luiza, Berger Berta.

2. »**Rondeau**« .. .. **J. Ch. Fr. Bach.**
* *Vendéghegyi Géza.*

3. »**Impromptu**« .. .. **Schubert.**
Gujdán Ilona.

4. »**Vorrei morir**«.. .. .. **P. Tosti.**
Gollovitz Gizella.

5. »**Tarantella**« .. .. **Raff-Thern.**
Kelen Jolán, Gyárfás Etelka.

6. »**Trovatore**« .. .. **Liszt.**
Molnár Michaela.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

7. »**Sonata**« (Cis-moll).. .. .. **Beethoven.**
Schwarz Victoria.

8. »**Ungarische Zigeunerweisen** .. .. .. **Taussig.**
Kann Malvin.

9. »**Magyar tánczok**« .. .. **Brahms.**
Maloschik Ilonka.

10. »**Faust**« (ábránd) .. .. **Liszt.**
Nagy Jolán.

11. »**Aufforderung zum Tanze**« .. .. **Taussig.**
Ráder Irma.

12. »**Athen romjai**« .. .. **Beethoven-Liszt.**
Molnár Michaela.

A csillaggal jelöltek képeztetéséről a segélyegylet gondoskodik.

A zeneszerzési osztály hallgatóitól következő müvek adatnak elő: Szerdán a 7—8. szám között: a) »Magyar dal«, szerzé Schwarcz Victoria, előadja Ráder Irma; b) »Zongoradarab«, szerzé Molnár Michaela, előadja a szerző.

Csütörtökön a 10. szám után: a) »Dal«, szerzé Mikos Benczze Irma, előadja Böhm Anna; b) »Változatok«, zongorára, szerzé Ráder Irma, előadja a szerző.

Szerda, junius 25-én.

1. »**Induló és kar**« .. .. **Beethoven.**
Gujdán Ilona, Veöreös Etelka, Müller Anna, Löw Emma.

2. a) »**Menuetto**« .. .. **Haydn.**
Szikszay Elemér.

b) »**Canzonetta**« .. .. **Lebert.**
Jelinek Teréz.

c) »**Bagatella**« .. .. **Beethoven.**
Braun Fáni.

3. »**Spanyol tánczok**« .. .. **Moskowszki.**
Berger Hermina, Kann Malvin.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

4. »**Cavatina**« (Bűvös vadász) .. .. **C. M. Weber.**
Ráder Irma.

5. a) »**Serenade**« .. .. **Haydn.**
Buzás Gizella.

b) »**Sonata**« .. .. **Mozárt.**
Varga Vilma.

c) »**Buzavirág**«.. .. .. **Siposs A.**
Huszár Etelka.

6. a) »**Ábránd**« (Bűvös vadász) .. .. **Berens.**
Tröster Béla.

b) »**Fantasie L'africaine**« .. .. **Fr. Bendel.**
Bogdán Margit.

7. a) »**Impromptu**« .. .. **Schubert.**
Löw Emma.

b) »**Sonata**« .. .. **Beethoven.**
* *Veöreös Etelka.*

8. a) »**Lucia**« (fantásia) .. .. **H. Berens.**
Pollák Malvin.

b) »**Sonata**« .. .. **Mozárt.**
Tor Ida.

c) »**Scénes de Bal**« .. .. **Thern K.**
Lang Anna, Edelmann Mariska.

9. »**Arioso**« (Proféta) .. .. **Meyerbeer.**
Gollovitz Gizella.

10. »**Sevillai borbély**« (átirat).. .. .. **Krug.**
Unger Irma, Derencsay Giza, Berger L.

11. »**Valse de concert**« .. .. **Wieniawszki.**
Wolf Luiza.

12. »**Ballada**«.. .. .. **Chopin.**
Böhm Fáni.

13. »**Polonaise**« .. .. **Kirchner.**
Pollák Malvin, Bogdán Margit.

14. »**Deutsche Tänze**« .. .. **Beethoveu-Seiss.**
Rónay Gisella.

15. »**Rigoletto**« (Paraphrase de concert) **Liszt.**
Gyárfás Etelka.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

16. »**Pollaka brillante**« .. .. **C. M. Weber.**
Nagy Jolán.

Csütörtök, junius 26-án.

1. »**La jeunesse d'Hercule**« (Poeme Symphonique) .. .. **C. Saint-Saëns.**
Rónai Gizella, Böhm Fáni.

2. »**Marcia alla turca**« .. .. **Beethoven.**
Szikszay Elemér, Vendéghegyi G., Szikszay Feri, Tröster Béla.

3. a) »**Sonata**« .. .. **Haydn.**
Paczolay Kamilla.

b) »**Ábránd**« (Hunyady László) .. .. .. **Erkel.**
Szikszay Feri.

4. a) »**Bolero**« .. .. **Stark.**
Singhoffer Vilma, Müller Róza, Róka Róza.

b) »**Moment musical**« .. .. **Schubert.**
Markovits M., Singhoffer G., Paczolay K., Jelinek.

5. a) »**Hársak alatt**« (zenekép) .. .. **Volkmann.**
Edelmann Etelka.

b) »**Sonatine**« .. .. **Krause.**
Singhoffer G.

c) »**Változatok**« .. .. **Beethoven.**
Láng Anna.

6. a) »**Csillagos az ég**« .. .. } **Ábrányi K.**
b) »**Az édes almának piros a virága** }
Gollovitz G.

7. a) »**Gavotte**« .. .. **Bach.**
Maloschik Ilona.

b) »**Fantasia e sonata**« .. .. **Mozárt.**
* *Markovics Mariska.*

8. »**Abschiedslied der Zugvögel**« .. .. .. **Mendelssohn.**
Ráder Irma, Gollovitz G.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

9. a) »**Mazurka**« .. .. **Chopin.**
Berger Berta.

b) »**Rondeau**« .. .. **Beethoven.**
Müller Anna.

10. »**Contra-Tänze**« .. .. **Beethoven-Seiss.**
Kelen Jolán.

Magyar zeneverseny.

Versenydarab **Liszt F.** XI-ik rhapsodiája. Versenyzők (IV. osztálybeli tanitványok): *Kann Malvin, Nagy Jolán, Ráder Irma* és *Schwarcz Victoria.*

11. »**Rákóczy-induló**« .. .. **Liszt F.**
Molnár Michaela.

Jutalmak kiosztása.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

III.

A matinéek, estélyek programmjai.

(1875—1884.)

A matinéek, estélyek s a külső hangversenyek programmjai a vizsgálati műsorozatoknál elmondottakon kivül még az intézet társadalmi életének tükrét tárják fel. Feltüntetik továbbá a társulási szellem s a barátság érdekében tett kirándulások és mulatságok nevezetesb mozzanatait; végre az intézetnek felebaráti czélok előmozditására irányzott közremüködéséről is tanubizonyságot tesznek.

Hadd következzenek itt sorrendben.

Siposs Antal zene-reggélyének műsorozata

1876. évi január 23-án, délelőtti 11 órakor.

I. rész.

1. »**Az opera eredetéről**« irta és fölolvasta *Vajda Victor* ur.

II. rész.

2 a) »**A szegény legény búja**« magyar zenekép **Ábrányi K.**
b) »**Impromtu**« (2. sz.) .. .. **Schubert.**
Nikó Hortenzia.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

3. »**Loreley**« dal .. .. **Liszt F.**
Kuluncsics Anna.

4. »**Klapka-induló**« zongorára szabadon átirta **Siposs A.**
Ravasz Ilonka.

5. a) »**A vándor**« dal .. .. **Schubert.**
b) »**Magyar műdal** .. .. **Ábrányi K.**
Podhorszky Gizella.

6. »**Ünnepi induló**« (Göthe jubileumára) .. .. .. **Liszt F.**
Sárkány Ilona.

7. »**Rákóczy-induló**« (symphoniai költemény)
2 zongorára, 8 kézre.. .. .. **Liszt F.**
Ziegler Anna, Saphiry Helena, Vavra Emilia
és *Romotsa Ilonka.*

Műsora

a vasárnap, az 1876 febr. hó 17-én, d. e. 11 órakor

Siposs Antal tanitványai által rendezendő

zenészeti reggélynek.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1. »**Interludium**« a szt. Erzsébet czimü legendából zongor. 4 kézre szerzé **Liszt F.**
2 zongorán, 8 kézre (unisono) előadják *Saphiry Helena, Makray Sarolta, Keczer Ida* és *Romotsa Ilonka.*

2. »**Siegmund szerelmi dala**« a Walkürökből.. .. .. **Wagner R.**
Zongorára szabadon átirta Tausig C., előadja *Saphiry Helena.*

3. a) »**Es muss ein wunderbares sein**« .. .. }
b) »**Wieder möcht' ich dir begegnen**« .. .. } dalok **Liszt F.**
Énekli *Podhorszky Gizella.*

4. »**Magyar rhapsodia**« .. .. **Liszt F.**
Zongor. előadja *Ramazetter Jolánka.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

5. »**Danse Macabre**« symphoniai költem. **C. Saint-Saëns.**
   2 zongorán, 4 kézre előadják : *Sárkány Ilonka* és *Keczer Ida.*

6. a) »**Blanche de Provence**« .. .. **Cherubini H.**
   b) »**Két magyar népdal**« alkalmazta .. **Engeszer K.**
   Mindkettő 3 női hangra irva, énekelik *Berger Anna, Schmidt Erzsébet, Bartek Etelka, Klein Róza, Herein Erzsike* és *Lavner Teréz* a Liszt egylet tagjai.

7. »**Magyar roham**« induló, zongorára 4 kézre irta .. .. **Liszt F.**
   2 zongorán, 8 kézre (unisono) előadják : *Keczer Ida, Simay Rozália, Saphiry Helena* és *Romotsa Ilonka.*

Siposs Antal zenészeti reggélyének

műsorozata
LISZT MÚZEUM

1876. évi márcz. 5-én, d. e. 11 órakor.

1. »**Krisztus**« oratóriumból, a három király indulója, zongorán előadja *Sárkány Ilonka.*
2. A »**Loreley**« énekli *Kuluncsics Anna.*
3. »**Don Carlos**« (operaátirat) *Almásy Miklós.*
4. »**Rákóczy-induló**« symphoniai költemény, 2 zongorára, 8 kézre *Ziegler Anna, Zaphiry Helena, Romocsa Ilonka* és *Keczer Ida.*
5. a) »**Wer nie sein Brod mit Thränen ass**« ;
   b) »**In Liebeslust**« énekli *Kvassay Saxlehner Emma.*
6. »**Hungaria**« symphoniai költemény, 2 zongorára 4 kézre.
   Első zongorarészt játsza *Pázmándy Dénesné.*

A fönn nevezett zeneszerzemények **Liszt Ferencz** művei.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Meghivó Liszt matinéera

az „Európa“ dísztermében

Vasárnap 1876. április hó 10-én, délelőtti 11 órakor.

Műsorozat:

1. »**Interludium**« (szt. Erzsébet legendából) 2 zongorára, 8 kézre *Songoth Ilonka, Csik Ludmilla, Krisztinkovich Béla* és *Winter Fülöp.*
2. »**Don Carlos**« ábránd *Simay Rozália.*
3. »**Ének**« *Klauzál Emma.*
4. »**Magyar rhapsodia**« (6. sz.) *Kövér Jolánta.*
5. »**Hochzeitsmarsch és Elfenreigen**« (szent Iván éji álomból) *Keczer Ida.*
6. »**Magyar rhapsodia**« (2. sz.) 4 kézre *Zaphiry Helenka* és *Keczer Ida.*

   Az előadandó zenemüvek **Liszt F.** szerzeményei.

7. »**Festcantate**« a Liszt-jubileumra, 4 kézre irta **Gobbi H.** *Simay Rozália* és *Batizfalvy Ilonka.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Vasárnap, 1877. január hó 27-én d. e. 11 órakor

Siposs Antal (felsöbb képzésü iskolája helyiségében, kecskeméti-utcza 13. sz.)

zenészeti matinée

műsorozata:

1. »**Keresztes vitézek indulója**« szent Erzsébet legendából .. .. **Liszt F.**
   2 zongorán, 8 kézre előadják: *Kövér Jolánka, Glacz Janka, Krivácsi Ilonka* és *Simay Rozália.*
2. »**Kettős**«, 2 női hangra irta.. .. .. **Mendelssohn B.**
   Fehérváry Mária tanárnő zongorakisérete mellett előadják az énekosztálybeli tanitványok.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

3. a) »**Auf Flügeln des Gesanges**«, dal Mendelssohn B.-tól, zongorára .. .. .. } **Liszt F.**
b) »**Valse d'Adéle**« balkézre irta gróf *Zichy Géza*, 2 kézre átirta .. .. .. }
Előadja *Sárkány Ilonka*.

4. »**Huldigungsmarsch**« .. .. **Wagner R.**
2 zongorán, 8 kézre előadják: *Bischitz Matild*, *Bischitz Emma*, *Batizfalvy Ilonka* és *Just Ida*.

5. a) »**Petőfi szellemének**« .. .. **Liszt F.**
b) »**Bajaderentanz**« .. .. } .. .. **Rubinstein.**
c) »**Lichtertanz der Bräute von Kaschmir**« .. .. }
Feramors czimü opera balletzenéjéből.
Előadja *Kövér Jolánka*.

6. »**Valse Caprice**« (Nachtfalter) Strauss után szabadon átirta *Tausig K.*, 4 kézre **Gobbi H.**
Előadják: *Keczer Ida* és *Krivácsy Ilonka*.

7. »**Ábránd**« magyar népdalok felett irta .. **Liszt F.**
A zenekar-részt második zongorára irta *A. Bülow*. Első zongorarészt elő-
adja *Sárkány Ilonka*.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Budapest, 1877. február 4-én, délelőtti 11 órakor,

Siposs Antal tanitványai által rendezendő

zenészeti reggélynek műsora:

1. »**Sonata**« (D-dur) .. .. **Mozart.**
2 zongorára *Csik Ludmilla* és *Just Ida*.

2. »**Impromtu**« .. .. **Schubert.**
Péterffy Sándor.

3. »**Magyar tánczok**« .. .. **Brahms.**
2 zongorára, 8 kézre *Csik Ludmilla*, *Grátzy Katicza*, *Just Ida*, *Mokry Ilonka*.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

4. »**Valse**« (A-moll) .. .. **Chopin.**
Just Ida.

5. »**Magyar dalok**« .. .. **Németh J.**
Énekli *Juhász Ilonka.*

6. »**La Danza**« .. .. **Liszt F.**
Czik Ludmilla

7. a) »**Török induló**« .. .. **Rubinstein**
2 zongorára, 8 kézre *Krivácsy Gizella, Illéssy Piroska, Gerster Irma, Csik Ludmilla.*

b) »**Magyar induló**« .. .. **Thern K.**
2 zongorára, 12 kézre *Mokry Ilonka, Szabó Erzsike, Grátzy Katicza, Illésy Piroska, Batizfalvi Béla* és *Péterffy Sándor.*

Budapest, 1877. márczius 11-én délelötti 11 órakor

Siposs Antal tanitványai Liszt Ferencz

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

zenészeti reggélyt

rendeznek.

I. rész. — Bevezetés.

»**Liszt-induló**« gróf **Seilern Hugó**-tól, 2 zongorára, 8 kézre, előadják *Sárkány Ilonka, Almásy Miklós, Simay Rozália* és *Sárkány József.*

»**Liszt Ferenczhez**« költemény **Vörösmarty**-tól, szavalja *Ramazetter Jolánka.*

II. rész. — Müsorozat:

1. »**Szózat és hymnus**« 2 zongorára, 8 kézre, *Krivácsy Irma, Romotsa Ilonka, Zaphiry Helenka* és *Keczer Ida.*

2. »**Szép Ilonka**« *Ramazetter Jolánka.*

3. a) »**Lasst mich ruhen**«
b) »**In Liebeslust**« } énekli *Klauzál Emma.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

4. »**Funerailles**« *Keczer Ida.*

5. »**Magyar rhapsodia**« 4 kézre *Zaphiry Helenka* és *Romotsa Ilonka.*

6. »**Hungária**« symphoniai költemény *Sárkány Ilonka.*

A műsorozaton elősorolt darabok **Liszt F.** szerzeményei.

Budapest, 1877. április hó 29-én (vasárnap) d. e. 11 órakor

Siposs Antal tanitványai által rendezendő

zenészeti reggélynek

műsorozata.

1. »**Török induló**« az A-dur sonátából .. .. **Mozart.**
Péterffy Sándor, Winter Fülöp, Schäffer Károly és *Lóhr János.*

2. »**Sonata**« (G-dur) .. .. **Beethoven.**
Just Ida.

3. »**Szózat és hymnus**« .. .. **Liszt F.**
Winkler Valeria.

4. »**Don Carlos**« átirta .. .. »
Weisz Etelka.

5. »**Andante Cantabile e presto agitato**« **Mendelssohn.**
Ziegler Anna.

6. »**Tarantella**« 2 zongorára, 4 kézre .. .. .. **Raff J.**
Zaphiry Helenka és *Krivácsy Irma.*

7. »**Magyar tánczok**« 2 zongorára, 8 kézre **Brahms.**
Songoth Ilonka, Krivácsy Ilonka, Batizfalvy Erzsike és *Batizfalvy Ilonka.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Liszt matinée műsorozata

vasárnap 1878. márcz. hó 10-én délelőtt 11 órakor

az „Europa“ dísztermében.

1. »**Interludium**« (szt. Erzsébet legendából) 2 zongorára, 8 kézre *Songoth Ilonka, Csik Ludmilla, Krisztinkovics Béla* és *Winter Fülöp.*
2. »**Don Carlos**«, ábránd. *Simay Rozália.*
3. »**Magyar rhapsodia**« (2. sz.) 4 kézre *Zaphiry Helenka* és *Keczer Ida.*
4. »**Jeanne d'Arc au bûcher**« drámai költemény Dumas Sándortól. Énekli *Kauser-Gerster Berta.*
5. »**Magyar rhapsodia**« *Kövér Jolánta.*
6. »**Hochzeitsmarsch** és **Elfenreigen**« (szent iványéji álomból). *Keczer Ida.*

Az előadandó zeneművek **Liszt F.** szerzeményei.

7. »**Festcantate**« a Liszt jubiläumra irt .. .. **Gobbi Henrik.**
Simay Rozália és *Batizfalvy Ilonka.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Az 1878. apr. hó 16-án (kecskeméti-utea 13.) tartott

zenészeti estély műsorozata.

1. »**Indulók**« .. .. **Schubert.**
2 zong. 8 kézre előadják *Batizfalvy Ilona, Batizfalvy Erzsike, Songoth Ilona* és *Just Ida.*
2. »**Don Carlos**« ábránd .. .. **Liszt F.**
Simay Rozália.
3. »**Mignon dala**« .. .. **Thomas.**
Erős Paula.
4. »**Polonais**«.. .. .. **Chopin.**
Kövér Jolánta.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

5. »**Magyar népdal átirat**« 4 kézre .. .. **Gobbi H.**
első részt *Gtacz Janka.*

6. »**Aufforderung zum Tanz.**« Wéber után .. **Tausig.**
Keczer Ida.

7. »**Tarantella.**« Raff után 2 zongorára. .. .. **Thern.**
Batizfalvy Erzsike és *Batizfalvy Ilona.*

MEGHIVÓ.

1878. vasárnap, decz. 22-én, d. e. 11 órakor

Siposs Antal magánzeneakadémiájának tanitványaival

a magy. gazdasszonyok orsz. egylete árvaházának alaptőkéje javára

a vigadó kis termében

zenészeti matinée

műsorozata:

1. »**Ünnepi zene**« 4 kézre . .. . **Mosonyi M.**
2 zongorán 8 kézre előadják : *Just Ida, Horánszky Emilia, Csik Ludmilla, Kuppis Natália.*

2. a) »**A tavasz dicsérete**« } karének női **Reinecke.**
b) »**Uj tavasz**« } hangokra **Hiller.**
éneklik az akademia I. és II. ének-osztályának tanitványai, *Fehérváry Mária* tanárnő zongora kisérete mellett.

3. »**Sonata**« (op. 90. E-moll) .. .. **Beethoven.**
Péterffy Sándor.

4. »**Ballet zene**« »**Dämon**« cimű operából.. **Rubinstein A.**
1 zong. 8 kézre *Krivácsy Gizella, Csik Ludmilla, Vörös Erzsi* és *Larzsovszky Justina.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

5. a) »**Die Lotosblume**« .. .. **Schumann.**

   b) »**Dal**« .. .. **Lassen.**
   énekli *Csáky Jolán* grófnő, zongorán kiséri gróf *Csáky Tivadarné* tanárnő.

6. »**Deutsche Tanzweisen**« .. .. **Volkmann R.**
   két zong. fölváltva játszák *Horánszky Emilia* és *Just Ida.*

7. »**Polonaise brillant**« .. .. **K. M. Weber.**
   2 zong. 8 k. *Remekházy Józsa, Songoth Ilona, Dobay Erzsike W. E.*

8. »**Zemire és Azor**« hármas, női hangokra **Spohr.**
   Sárközy Antalka, Erős Paula és *Beulwitz Luiza* baronesse.

9. »**Valse d'Adéle**« balkézre irta . .. . **gr. Zichy G.**
   2 zong. unisono *Krisztinkovich Béla* és *WinterFülöp.*

10. »**Magyar fantazia**« népd. fölött 2 zong. **Liszt F.**
    I. zong. részt játsza : *Kövér Jolán.*

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Az országos nőiparegylet

1879. évi február 6-án csütörtökön a Hungaria dísztermében

zártkörü tánczvigalommal egybekötött

zeneestély műsorozata.

1. »**Manfred király**« nyitány .. .. **Reinecke.**
   2 zong. 8 kézre. *Krivácsy Gizella, Csik Ludmilla, Nemeshegyi Albert* és *Krisztinkovich Béla.*

2. »**Der Traum**«.. .. .. **Rubinstein.**
   énekli *Beulwitz Luiza* bárónő.

3. »**A szegény legény búja**« (zenekép) .. **Ábrányi Korn.**
   Songoth Ilona.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

4. »**Nászinduló**«.. .. .. **Mendelssohn**
2 zong. 8 kézre. *Szabó Hortensia, Vályi Emma, Illésy Piroska, Justh Ida.*

5. »**Tarantella**« . .. . **Raff.**
2 zong. *Csik Ludmilla* és *Justh Ida.*

6. »**Kettős**« .. .. **Mendelssohn B.**
Beulwitz Luiza bárónő és *Justh Ida.*

7. »**Szózat és Hymnusz**« .. .. **Liszt F.**
Füzesséry Ilona.

SIPOSS ANTAL

magán zeneakadémiájának tanitványai által s akadémiája tanárai **Sabathiel József** és **Ruhoff H.** urak szives közreműködésével

a magy. gazdasszonyok orsz. egylete, és az orsz. nőiparegylet javára

a Hungária dísztermében,

három kamarai zene-estély

műsorozata.

Első estély, szerdán, 1880. jan. 28-án.

1. »**Büvös vadász**« nyitány . .. . **C. M. Weber**
Vörös Erzsi, Larzsovszky Jusztina, Csernovics Lára, Beulwitz Luiza.

2, »**Sonata**« zongora és hegedűre .. .. **Schumann**
Péterffy Sándor.

3. »**Sonata**« (Cis-m.) .. .. **Beethoven**
Horánszky Emilia.

4. a) »**Aria**« zongora és gordonkára
b) »**Gavotte**« .. .. } .. .. .. **Bach**
Vachott Ida.

5. »**Magyar népdalok**« 4 női hangra .. .. .. **Huber K.**
Ágh Ilona, Kresko Fánni, Beulwitz Luiza, Pfeiffer Francziska.

6. »**Trio**« zongora, hegedü és gordonka .. .. **Reinecke.**
Just Ida.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Második estély, hétfön, február 16-án.

1. »**Serenade**« zong. hegedű, gordonka .. .. **Hiller.**
   Csik Ludmilla.

2. »**Változatok**« .. .. **Chopin.**
   Kuppis Natália.

3. »**Duo**« zongora és hegedűre, Wagner R. bolygó hollandijából .. .. **Raff.**
   Krisztinkovich Béla.

4. »**Sonata**« zongora és gordonka .. .. **Mendelssohn.**
   Simay Rozália.

5. »**Ének**« .. .. **Rubinstein.**
   Beulwitz Luiza.

6. »**Trio**« zongora, hegedü, gordonka .. .. .. **Brahms.**
   Krivácsy Ilona.

Harmadik estély, pénteken febr. 27-én.

1. »**Trio**« zongora, hegedü és gordonka.. .. .. **Beethoven.**
   Csetneky Zaphiry Helén urnő.

2. »**Rondó**« zongora és hegedű. .. .. **Schubert**
   Pongrácz Ilona urnő.

3. »**Schön Hedvig**« költem. *Hebbel F.*-től zenéjét irta.. .. .. **Schumann.**
   szavalja *Bulyovszky Lilla* urnő.

4. »**Magyar rhapsodia**« zong. és hegedü.. .. **Liszt.**

5. »**Magyar tánczok**« zong. 4 kézre, hegedü és gordonkára .. .. **Brahms.**
   Honig, Bischitz Emma és *Csetneky Zaphiry Helén* urnők.

*) Bulyovszky Lilla urnö, mint az orsz. nöiparegylet választmánya s rendezö bizottságának tagja igérte meg szives közremüködését.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Sipcss Antal zeneakadémiája

1880. martius 7-én délelőtt 11 órakor a vigadó kis termében

rendezett

zenészeti matinée

műsora.

1. »**La jeunesse d'Hercule**« .. .. **Saint-Saens.**
   Csik Milla, Krisztinkovich Béla.

2. a) »**Angiolin dal Biondo Crin**«.. .. .. **Liszt.**
   Vörös Erzsi.
   b) »**Ballada**« (G-m.) .. .. **Chopin.**
   Horánszky Emilia.
   c) »**Roham-induló**« .. .. **Liszt.**
   Simay Rozália.

3. »**Kis furulyám**« magyar mű-dal. .. .. **Almásy M.**
   Beulwitz Luiza báró k. a.

4. »**Aus aller Herren Länder**« .. .. **Moszkowski.**
   Bischitz Matild, Csetneky Zaphiry Helén.

5. »**Don Juan-ábránd**« .. .. **Liszt.**
   Just Ida, Péterffy Sándor.

6. a) »**Polonaise mélancolique**« .. .. **Tausig.**
   Vachott Ida.
   b) »**Orgel-Fantasie Fuge**« (G-m.). .. .. .. **Bach-Liszt.**
   Kuppis Natália.

7. »**Grand Galop chromatique**« .. .. **Liszt-Végh.**
   Just Ida, Simay Rozália, Horánszky Emilia, Vörös Erzsi.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Siposs Antal magán zeneakadémiájának
tanitványai által 1882. marczius 3-án esti 7 és fél órakor
a redoute kis termében
segélyegyletük alaptőkéje javára rendezendő
zártkörü zenészeti estélye.

Műsor:

1. »**Akademiai nyitány**« 2 zong. 8 kézre .. .. **Brahms.**
   Sárkány Margit, Czanyuga Emma, Vörös Erzsike és *Nagy Jolán.*

2. »**La serenata**« ének és hegedüre .. .. **Braga.**
   Gollovitz Gizella és Czeke Sándor.

3. a) »**Berceuse**« hegedü és zongorára .. .. .. **H. Reber.**
   b) »**II-ik magyar ábránd**« .. .. **Huber K.**
   Czeke Sándor és *Nagy Jolán.*

4. »**Carnaval**« scénes mignonnes .. .. **R. Schumann**
   zongorán felváltva *Horánszky Emilia* és *Krisztinkovich Béla.*

5. a) »**Es muss ein Wunderbares sein**« .. .. **Liszt**
   b) »**Der Asra**« .. .. **Rubinstein.**
   énekli *Ráth Zsigmond* ur (Fektér tanitványa.

6. »**Sonata**« zongorára és gordonkára .. .. .. **Mendelssohn.**
   Vörös Erzsi és *Szuk Lipót* zenedei tanár.

7. »**Boldog éjjel**« és »**Harmat csillog**« két női hangra .. .. **Zimay L.**
   Gerster Anna és *Gollovitz Gizella.*

8. »**Nagy Concert**« négy zongorára .. .. **Czerny.**
   Horánszky Emilia, Nagy Jolán, Vörös Erzsike és *Krisztinkovich Béla.*

A használandó Bösendorfer zongorák Chmel és fia zongoratárából valók.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

IV.

A dijnyertesek és dicsérettel felemlitettek névsora.

Arany éremmel lettek kitüntetve:

Horánszky Emilia
Nagy Jolán
Péterffy Sándor.

Ezüst éremmel:

Czanyuga Emma
Just Ida
Kann Malvin
Keczer Ida
Krivácsy Ilona
Simay Rozália
Songoth Ilona
Schwarz Viktoria
Thury Ilona
Vachott Ida
Vörös Erzsi
Ráder Irma
Almásy Miklós
Krisztinkovich Béla

Oklevelet nyertek:

Batizfalvy Erzsi
Kann Malvin
Schwarz Viktoria
Ráder Irma
Batizfalvy Ilona
Nagy Jolán
Vörös Erzsi
Zisselsberger Eliz

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

V.

Az intézet összes növendékeinek névsora.

Ágh Ilona
Almássy Miklós
Abaffy Ödön.

Balogh Fánni
Barna Teréz
Bartek Etelka
Bellán Delila
Baumgarten Róza
Br. Beulwitz Lujza
Br. Beulwitz Mariska
Berger Anna
Berger Berta
Berger Hermin
Berger Lujza
Berger Bella
Birly Ernesztin
Bogdán Margit
Bőhm Fánni
Burián Lujza
Braun Fánni
Balczár Irén
Batizfalvy Erzsike
Batizfalvy Ilonka
Buzás Gizella
Bischitz Matild
Bauer Ilonka
Biedermann Hermin
Bischitzky Gizella
Barcza Károly
Batizfalvy Béla.

Csik Ludmilla
Czanyuga Emma
Csernovics Lára
Clair Ignácz
Czompó Ede

De Adda Mariska
Dékán Mária

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Derencsay Giza
Domahidy Ida
Dobay Erzsi

Edelmann Etelka
Edelmann Mariska
Egyessy Kornélia
Elekes Irma
Erős Paula
Eibenschütz Róza
Eisler Amália

Finterschott Leonie
Füzesséry Ilona
Fáy Andor
Fáyl Frigyes
Färber Lipót
Furmann Ferencz.

Gerster Anna
Gerster Irma
Glacz Janka
Gráczer Katalin
Gollovitz Gizella
Gollovitz Irma
Gujdán Ilona
Gyárfás Etelka
Gyárfás Ilona
Györffyné-Vachott Ida
Gyene Károly

Hanke Melinda
Helvey Irén
Hatfaludy Róza
Herein Erzsike
Hitter Mariska
Horváth Anna
Hofsass Linka
Horánszky Emilia
Huszár Etel
Horváth Sarolta.

Illésy Piroska
Isaák Dezső
Isaák Elemér

Jellinek Teréz
Justh Ida

Kann Malvin
Kelen Jolán
Keczer Ida
Kiss Zsófia
Klein Róza
Klauz,Hermina
Klauzál Emma
Kövér Jolánta

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Kreskó Fánni
Krivácsy Gizella
Krivácsy Ilonka
Krivácsy Irma
Kunossy Szidonia
Kuppis Natália
Kluger Blanka
Klein Lujza
Kriegs-Au Sarolta
Klinger Sándor
Komáromy Ödön
Kelen Béla
Krisztinkovics Béla

Láng Anna
Larzsovszky Jusztin
Léber Margit
Lőw Emma
Lőwy Irma
Lutilszky Irma
Lux Teréz
Lohr János.

Makray Sarolta
Makray Vilma
Mallász Vilma
Maloschik Ilonka
Maloschik Etelka
Martini Julia
Markovics Mariska
Molnár Michaela
Márkus Erzsi
Mokry Ilka
Markfeld Szerafin
Müller Anna
Müller Róza
Makray László
Molnár Lajos
Mártonfalvy Ármin.

Nagy Ibolyka
Nagy Jolán
Nagy Matild
Niko Hortenzia
Nusser Irma
Nemeshegyi Béla

Oláh Margit
Orlik Paula
Ottlik Etelka

Paczolay Kamilla
Paczolay Kata
Paczona Erzsi
Pfeiffer Francziska
Podhorszky Gizella
Pollák Malvin

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Pongrácz Sarolta
Práger Regina.

Ráder Irma
Rónay Gizella
Ravasz Ilona
Ráth Margit
Ramazetter Jolán
Rajner Irma
Rakita Jolán
Róka Róza
Ruska Ida
Remekházy Józsa
Romocsa Ilona
Rosos Irma
Róth Irma
Rosenberg Róza
Ráner Hermin
Radics Árpád
Ragályi Ferencz

Sárkány Ilona
Sárközy Antalka
Scheibert Antonia
Schmidt Erzsébet
Schneller Emilia
Schulz Leontin
Schwartz Viktoria
Simay Rozália
Simó Juliska
Songoth Ilonka
Stamm Gizella
Stamm Paula
Szabó Erzsike
Szabó Hortenzia
Szinghoffer Gizella
Szinghoffer Vilma
Szlávy Györgyné
Szoller Ida
Sárkány József
Schäffer Károly
Szegő Kornél
Szendefy Aladár
Szilszay Elemér
Szikszay Ferencz

Thury Ilona
Tondl Amália
Tor Ida
Tóth Jusztin
Totis Teréz
Tutkó Eugenia
Tröster Béla.

Unger Irma
Ulrich Etelka
Uränyi Aladár

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Vályi Matild
Varga Vilma
Vavra Emilia
Veöreös Etelka
Vörös Erzsi
Vörös Mariska
Vassilievits János
Vendéghegyi Géza
Vályi Sándor

Weisz Etelka
Winkler Valeria
Wolf Luiza
Winter Fülöp.

Zabossy Gizella
Zaphiry Helén
Ziegler Anna
Zisselsberger Eliz
Zadák Margit
Zsigmondy Pál.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

VI.

A magán zeneakadémia tanitványainak segélyegylete.

Bizonyára csak hézagos volna a magán zeneakademia müködése, ha a művészet cultusa mellett hiányoznék abból a jótékonyság gyakorlása. És ha az erkölcsi törvénynek egyik legmagasztosabb elve, oly nagy sulyt fektet arra, hogy egyetlen igaz se szenvedjen érdemletlenül; akkor ha csak egyetlen valódi tehetséget sikerül is megmenteni a zenemüvészetnek, melynek kedélyművelő, jellem nemesitő hatása a társadalom minden osztályára egyiránt kiterjed és mindenütt érezhető, kétségtelenül oly eredmény az, melynek jelentőségét magyarázni fölösleges, kétségbevonni hasztalan fáradság. Aki nyitott szemekkel jár az élet utain, számtalanszor tapasztalhatta, hogy a »Meghasonlott kedély« neve alatt ismeretes szörnyű lelki állapotnak legtöbb esetben valódi oka az, hogy a lélek mélyében szendergő s talán csak álomszerü visiókban nyilatkozó eszményiség, bilincseiből szabadulni törekszik

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ugyan, de minden lépten-nyomon az anyagiság rideg prosájába ütközve, s az egyenlőtlen harczban elbukik, szárnyaszegetten roskad össze lábánál a magaslatnak, amelyre feljutni oly hő vágya volt. — — Ha valaki egy ily kedély gazdag kincsbányáját feltárta volna! Ha egy erős, czéltudatos kéz támogatta volna küzdelmében s résztvevő sziv által ösztönözve háritotta volna el utjából az akadályokat, melyek ellen sikertelenül küzdve, végre el kelle csüggednie; talán a művészetek, a költészet fölkentjeinek eddig még nem is sejtett szépségü nyilatkozványaiban lehetne alkalma gyönyörködni az emberiségnek. — Ily gondolatok érlelték meg a zeneakademia igazgatójában, megteremtőjében azt a meggyőződést, hogy az a szellemi segély, melyben szegényebb sorsu növendékeit a dijtalan oktatás által eddig is oly szivesen részesitette, csak akkor lesz teljes hatásuvá, ha a tehetség a lehetőséghez képest fölmentve lesz az anyagi gondokkal való küzdelemtől, és minden erejét a kitüzött eszményi czél elérésének szentelheti. A zeneakadémia igazgatója szokott erélyével fogott az eszme megtestesitéséhez, és már az első lépésnél tisztában lehetett az iránt, hogy az elvetett mag termékeny talajra esett. 1881. oct. 14-én látta el a m. k. belügyminister a bemutatási záradékkal az egylet alapszabályait, s azóta folytonosan müködik az, zajtalanul de nem eredménytelenül.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Az egylet alaptőkéje jelenleg két takarékpénztári könyvben van elhelyezve, melyeknek egyike 951 frtról, másika 35 frtról szól, továbbá egy 100 frt névértékü kötvényben és egy Beregszászy-féle zongorában. A tényleges segélyezés 1883. febr. havában indult meg az egylet szerény eszközeihez mérten, havi 5 frt segélyezéssel, de már ugyancsak 1883. novemberben 18 frtra lehetett emelni a havi segély összegét, és ezen magaslaton van az jelenleg is, s örömmel jelenthetjük, hogy az egylet a folyó 1884 - 85 évfolyamra, a fentebb emlitett magasságban 300 frtot szavazhatott meg segélyezésekre. Ezenkivül az évfolyamok alatt segédeszközül, az évfolyamok végén pedig jutalmul, jelentékeny értéket képviselő hangjegyek osztatnak ki a növendékek között.

Számos növendék részesült már az egylet segélyében, és ha könnyen érthető okokból azok neveit nem is közöljük, nem mulaszthatjuk el közölni a nagylelkü alapitó-, rendes- és pártoló tagok névsorát, kik meleg érdeklődésük és bőkezű adakozásuk által a jótékony hatásu egylet létrejöttét lehetővé tették.

Fogadják érte szivből fakadt köszönetünket! Fogadják egyszersmind ünnepélyes igéretünket, hogy minden igyekezetünk arra lesz összpontositva, hogy áldozatkészségük legszebb s általuk is kétségtelenül leginkább óhajtott jutalmát, intéze-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tünk müvészeti eredményeinek emelkedésében élvezhessék.

A segélyegylet alapitó tagjai.

Engeszer Mátyásné.

Fábián Gyula.

Gömöry Oszkárné
Gyene Gusztáv.

Hugmayer Stefike.

ifj. Karikás Mihály
Kauser György
Krisztinkovics Béla.

Léber Margit.

br. Majthényi László
Molnár István
Molnár Michaela.

Peller Pál

Piukovics József
Pribék István
Prugberger Vincze.

Rozsos Irma
Rötzer Ferencz

dr. Schlausch Lőrincz
Szalay Imre
Szeles Etelka
Szikszay Elemér
Szikszay Ferencz.

dr. Tarányi Ferencz

br. Vécsey Gyula.

Zisselsberger Eliz.

Összesen : 26

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

A segélyegylet rendes tagjai az 1884/85-ik tanévben.

Abaffy Ödön.

Balczár Irén
Bauer Ilonka
Berger Bella
Berger Lujza
Biedermann Hermin
Bischitzky Gizella
Bogdán Margit
Böhm Fáni
Braun Fáni
Buzás Gizella.

Czompó Ede.

Edelmann Mari
Eibenschütz Riza
Eisler Amália.

Gollowitz Irma

Horváth Sarolta.

Isaák Dezső
Isaák Elemér
Jelinek Teréz.

Kann Malvin
Klein Lujza
Kluger Blanka.

Láng Anna
Löw Emma
Löwy Irma
Lutilszky Irma
Lux Teréz.

Markovics Mariska.

Paczolay Kamilla
Paczolay Kata
Pollák Malvin.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Rader Irma
Répaszky Irma
Róka Róza
Rónay Gizella
Rosenberg Róza
Róth Irma.

Schwartz Viktória
Singhoffer Gizella
Singhoffer Vilma
Szeghő Kornél.

Tor Ida
Trószter Béla.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Ulrich Etelka
Varga Vilma
Vendéghegyi Géza
Veres Mariska.
Wolf Lujza.

Összesen: 49.

A segélyegylet pártoló tagjai.

Ágoston József
Almássy Miklós
Almássy Vincze
Angyal Dezső

dr. Ballai Lajos
Barach Heinrich
Baumfeld Zsigmond
Bellágh György
Benkő Sarolta
Bischitz Artur
Blacha Károly
Bogdán József
Boros Lajos
Bródy Imre
Büttner Róbert.

Concha Károly
Csorda Lajos

Dezsényi Árpád

Ember Géza.

ifj. Farkas Miklós
Feleky Miklós
Fisch Miklós
Foggler Sándor
Frei Kálmán
Fürst Ödön.

Glaser Gyula
Gollowitz Gizella
Gollowitz Jusztina
Gollowitz Mihály
Gyenes Lajos
Gyöngyössy Zoltán
Greiner József
Grünstein Albert

Hellebrant Árpád
Helvey Zsigmond
Hentaller Lajos
Hevesi Balázs
Hirsch Bernát
Humayer Béla

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Humayer József
Hindy Kálmán

Jánosy Gusztáv
Jekelfalusy Andor
Jécsy Károly
Illek Vincze

Kiss Sándor
Kovách Gáspár
dr. Krajtsik Ferencz
Kabdebó Gyula
Kvassay Ede
dr. Kanyurszky György
Klinger Lipót
Krisztinkovich Ede
Kisfalvy József
Katona József
Krenedits Erzsi
Kármán Lajos

Liebermann Leo
Lovász Irma
Lovász Józsefné
Láng Sándor
Lencz Elek
dr. Layer Antal

Márkus Ágoston
Meller József

Melly Géza
Mórasz József
Mikos-Bencze Irma
Madarász Jóska.

Nagy Imre
Neumann Lajos

Ódry Lehel
Oppody Ágoston

dr. Palkovics
Payr István
Pfeifer Ernő
Pauli Richárd
Papp József
Porzsolt Dénes
Prokopp Gyula
Prokopp János
Pongrácz Zsigmond
Palovits Antal
Pappel Alfons.

dr. Rieder Gyula
Rudnyánszky László
Ráth Zsigmond
Raenig Miklós
Ringer Laura
Rosenberg Gyula

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Reich Mór
Riedl János.

Sax Ágoston
Sarkady Lajos
Szimély Árpád
Serák Rároly
Spitzer Leó
Spitzer Antal
Sonnenfeld Miksa
Szabó Borcsa
Székely Miklós
Szánthó Ilona
Svachulay Istvánné
Szalay Lipót
Szikszay Sándorné
Szupp József
Szecskay Sarolta
Schedl Arnold
Svoboda Irma

Szóhner Antal
B. Szabó Mihály
Stempien Lajos

dr. Tury Béla
Tomka Jenő
Teich Pál.

Volfinger Lajos
Veiszberger Jenő
Vass László
Vanek József
Vendrey Klára
dr. Várady Béla
Virág István.

Weisz Lajos
Wikullil Antal

Zvinár Anna.

Összesen: 126.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

VII.

A zene.

A teremtésnek egyik hajnalán,
Midőn az Úr elkészült a világgal ;
Dús lombruhában álltak már a fák,
Napsugár játszott a nyíló virággal, —
Minden készen volt — növény, állat, ember :
Az alkotó szétnézett szeretettel.

Ez volt a világ első tavasza.
De a teremtő borús arcán látszott,
Hogy van még itt valami nagy hiány, —
Midőn birálta a szép, új világot.
Halotti csend ült a nagy mindenségen,
Mint hogyha senki, semmi sem voln' ébren.

És szólt az Úr : »Hangot adok nekik :
Felhő dörögjön, sóhajtson a szellő,
Bimbó csattanjon, zizegjen a lomb,
Madár daloljon, mikor a nap feljő,
Csermely csevegjen, harsogjon a tenger,
Mit gondol, érez : mondja el az ember !«

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

És im megszünt a hideg némaság,
Ezer nyelven szólt, beszélt a természet ;
Fölzendült az örök harmonia,
A fűszál, pálma, hegy-völgy, szikla érzett ;
A hang viszhangot keltett szerteszéjjel,
Felhők beszéltek a viharzó széllel.

Igy teremtette isten a zenét,
Jubálnak adván hozzá a kegyelmet,
Hogy a természet minden énekét
Zengje a citerának hangja mellett . . .
És e csodás hangoknak hallatára —
Az Úrnak arca fénylett a világra ! . . .

Óh, hála néked dicső alkotó,
Teremtője az ős harmóniának :
Hogy a zenében vigaszt alkotál —
A fájó szívnek szomorú világnak ;
Szárnyat adál a léleknek a dalban,
Hogy hozzád szálljon üdvezülni abban ! . . .

KOMÓCSY JÓZSEF.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

A zene

(magasabb szempontból tekintve.)

Az ember szellemi világának nincsen becsesebb, magasztosabb, nemesitőbb és fölemelőbb hajtása mint a művészet. Művészet nélkül a föld nap nélküli világ lenne, s a rajta élő és nyüzsgő emberiség, csak földre szegzett tekintettel bolyongana rajta, mint az állatvilág, s szemeivel nem keresné az eget. — Elmerengni a természet bájain, a csillagos égboltozaton, s a lélek szárnyain a magasba emelkedni; keresni a szépet és az eszményit, mely nem a mindennapiasság göröngytalajában gyökeredzik, vagy vigasztalást találni az élet fájó sebeiért egy oly világban, melyen megtörnek az önzés és nemtelen érzelmek szenyes hullámai: vajjon mi ösztönzi erre az embert leginkábbs vajjon mivonzza mind ehez legerősebben lelkünket, mint ép a költészet és a művészet? — A kiben e kettő iránt egy szikra fogékonyság sincsen, az olyan elveszett, vagy csak passiv pontja a teremtésnek és

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

sorsa szánandó, még ha úszik is a földi javakban, mert vigasztalan sötétség honol lelkében s érzelmileg hasonló a rabszolga kérges tenyeréhez, mely érzéketlen minden finomabb érintés iránt.

Költészettel és művészettel foglalkozni, vagy ha hivatásból nem is, de e kettő iránt vonzódni s azok fölemelő hatását átérezni tudni és akarni: minden időszakban az istenek legbecsesebb adományának tekintetett. De kétszerte kell ezt tekinteni a mai korban, hol mind inkább kihalóban van az eszményi lelkesedés, mely pedig egyedül képes nemesíteni és nagy tettekre heviteni. Nem állítanánk a valót, ha azt tagadnók, hogy daczára a mai kor túlságos anyagiasságának a költészet és művészet terjedése mégis átalánosúl s egyre szaporodik a száma azoknak, kik a művészettel való foglalkozást életszükségleteik közé sorolják. Sőt ellenkezőleg: soha a művészettel való hiú szépelgés, annak beteges fattyuhajtásait inkább kegyelő és a művészet felületességei s anyagi kizsákmányolására irányuló rohamos törekvés, nem érvényesült oly nagy mérvben, mint épp napjainkban. A képzőművészeti termékek gyors és gépies s épp azért csábitólag jutányos birhatása; — a hirlapirodalom óriás terjeszkedésével karöltve járó versfaragás s költészeti szélhámoskodás, mely csak a közönség izlése s ítélete rovására és ellapositására vonatkozik; a zenetanulás és tanitás felületessége és a minél gyorsabb

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

eredmény felmutathatására irányuló, lázas ide-oda való kapkodás s ezzel szemközt a zenei léha s czafrangos termékeknek izlés nélküli fogyasztása: mind ezek vállvetve eszközlői annak, hogy korunkban a művészetek talaja hasonló egy óriás tömegü lávahamuhoz, mely külsőleg nagyot és szilárd tömböt mutat, de belül üres, laza s a legcsekélyebb nyomásra is összeomlik.

De e ferde helyzet a művészet egyik terén sem oly szembeszökő, mint a z e n e terén. S ennek meg is van a maga természetes magyarázata.

A zene századunk legelterjedtebb, s legcsábitóbb művészete. E téren nyilik a legtágabb tér, mindennemű szemfényvesztésre. S miért? mert a zenének nagymérvü világ-elterjedése és befolyása annak anyagából magyarazható ki s főleg amaz érzéki közegénél fogva, mely érzemény-, kedély- és képzelmi világunkra a legbűvösebb hatalmat gyakorolja. A hallérzék, az ember legpoetikusabb, legmysztikusabb érzéke. Soha nem sejtett érzelmek s képek tárulnak fel lelkünkben, csak egyes megható hangokra is. Hát még egy teljesen megértett s átérzett bűvös zenére! Mellette élesebben érezzük a fájdalom tőrszúrásait; könnyebben űzzük el az élet gondjait, intensivebb hévvel szeretünk és lelkesülünk nemcsak, hanem még gyülölni, megvetni sem tudunk mellette oly arányban, mint nélküle. — A zene fölnyitja szellemi szemeinket, mire a legreme-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

kebb kép vagy szobor sem elégséges. Felfokozza érzeményeinket, miben csak a szónoklat, vagy szaváló művészet versenyezhet vele, s megedzi vagy meglágyítja idegrendszerünket jobban, mint bármely más tényezője az életnek. E mellett leghatalmasabb eszköz a társulás, szívképzés és testvérülésre.

Ennyi előnye mellett igen természetes, hogy testvérei közt leginkább világuralomra jutott s legtöbb művelője, keresője s értékesitője van a társadalomban.

De ama kérdésre kell felelnünk, hogy a mai kor átalános művészeti ellaposodása mellett, miért van, hogy különösen a zene terén találkozhatunk a legtöbb hamis árúczikkel, a legfelületesebb kertészkedéssel s a legtöbb hiába kidobott erő-, idő- és anyagi áldozattal? — Sokkal könnyebb erre megadni a választ, mint meggátolni, hogy ne igy legyen.

Első sorban okozója ennek az a rengeteg tátongó űr, mely a valódi zeneművészek, zenekedvelők, kegyelők és zeneértők, meg a számtalan kontár, a zenének csak divatból, hiú szépelgésből hódoló s a legnagyobb felületességgel zenélő s zenét hallgató sereg között létezik. Ma már a jó nevelés, az átalános műveltség s az uralkodó társadalmi divathoz tartozó dolog lett, zenét tanulni, zenével foglalkozni, az iránt érdeklődni, azzal kérkedni és abból lehe-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tőleg minél több társadalmi előnyt és anyagi hasznot húzni. De az i d ő ma már nemcsak az angoloknál, hanem az egész világon is p é n z t jelent és mi sem természetesebb, mint hogy a komolyabb, behatóbb tanulmányra sok időre levén szükség, tehát ép az időből nem futja ki eléggé.

Egy mai művelt embernek, ifjúnak, nőnek, leánynak nagyon sokat és gyorsan kell tanúlnia különben lemarad a vásárról vagy a kiállításról s aztán, aki valamit azért tanúl, hogy abból meg is éljen, nem is lehet mindig soká várnia, míg azt alaposan megtanúlja, különben megelőztetik vagy leszoríttatik a térről. A Landkutscherek, postakocsik s a sáros-utak korában még volt idő a tanulásra, de a gőzmozdonyok, villanyvonatok s talán a közelgő repülőgépek időszakában a tanúlásnak is gőzerővel kell történnie, mert a vevők és kiállítók nem várhatnak. S a példa ragadós, s ha az emberek azt látják, hogy alapos tudomány, ismeret nélkűl még a legmagasabb állami, politikai s társadalmi állásokat is el lehet foglalni s azokon még brillirozni is lehet: ugyan minek törjék magukat — így gondolkodnak — a zene alapos tanulásával, melyet úgy is legkevesebben értenek, s melylyel a nélkül is a legkönnyebben lehet port hinteni a világ szemébe? S így támad aztán hemzsegő serege az olyan zeneoktatóknak, kik maguk is semmit vagy legfeljebb annyit tudnak, a mivel a még ke-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

vesebbet tudó és értő családok szemeit, legalább egyidőre, kitörűlhetik. Így támad továbbá amaz óriás kontingense az olyan zenekedvelőknek, kik egypár évig eltorturázzák magukat a zongora vagy ének, vagy valamely más hangszer mellett, hallanak harangozni a kótákról, skálákról, bemagolnak valahogyan egypár tánc- vagy salondarabot s aztán beállanak zeneértőknek, eljárnak az operába és hangversenyekbe, s mint mind ugyanannyi Hanslickok, itélnek elevenek és holtak felett. De azért mozgalmas fogyasztói a legeslegújabb operett-átiratoknak és farsangi csárdásoknak! S így alakúl végre beláthatlan legiója ama zenenövendékeknek s tanitványoknak, kiknek nem az a céljuk, hogy azt a zenét, melyet tanulnak, s azt a zongora- vagy énekdarabot, melyet nagy kínnal valahogyan betanúlnak, megérteni és átérezni is tudják; hanem csak az, hogy valamiképen hátra ne maradjanak a divattól, s valahogy meg ne előztessenek vagy plane túl ne szárnyaltassanak ismeretségeik ama tagjai által, kik hasonló hajóban eveznek.

Bábeli zürzavar, lehangoló zenészeti felületesség, tájékozatlan izlés, értelmetlenség és sok hiába elvesztegetett idő és pénz az eredménye az ily ferde viszonyoknak, főleg hazánkban, — s legnagyobbrészt még a fővárosban is, — hol a művészetek, s igy a zene fejlődése s terjedése is, nem a nemzeti kultura fokozatos fejlődése- s terjedésének, hanem

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

a más nemzetek által való túlszárnyaltatásból keletkezett rohamos utánpótlási ösztönnek az eredménye.

A zeneművészet ily egyenetlen talaján, valóban majdnem kétségbe kellene esni, ha az átalános szabály alól nem volnának örvendetes, épületes s követésre méltó kivételek is. Az állam maga, újabb időben, több oly lépést, intézkedést s lendületes segédkezést tesz, mely nem téveszthetí el üdvös hatását. Több kiválóbb és jó hitelű nyilvános s magán zene-tanintézet is működik a hazában, főleg pedig a fővárosban, melyek, szakavatott kezek vezetése mellett, oda irányozzák törekvéseiket, hogy a zene a tanulók előtt ne csak hangzó hyeroglipha legyen: hanem azt értelmileg és belbecsileg is átérezni, képesítve legyenek.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

S nem is lenne valami óriási feladat, időnként oly mederbe terelni a zenét hazánkban is, hogy az megfeleljen valódi hivatásának, t. i. hogy: a szó valódi értelmében megnemesitse az érzelmeket, finomitsa az átalános műizlést és egyik erős közegévé váljék a nemzeti érzületnek. S talán nem lesz felesleges, ha erre nézve e helyt elmondjuk, rövidbe foglalva, nézetünket, a melyre a zene terén tett sok évi tapasztalatunk vezetett.

Mindenekelőt ohajtandó volna, hogy a szülők, kik gyermekeikben tehetséget fedeznek fel a zene iránt, s azt bennük is kifejteni el vannak határozva:

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

mindjárt kezdetben ne sajnálják a nagyobb áldozatot, s oly tanárok kezére bizzák a tanitást, kik úgy elméletileg, mint gyakorlatilag is oly alapot képesek adni, melyre a legmagasabb kimüvelés is épithető. Ne türelmetlenkedjenek, ha az ily tanár egypár évig sem tesz egyebet, mint fejleszti az értelmet elméletileg s a technikát, a pedagógia legszigorúbb alapján. Mert legyenek meggyőződve, hogy az ezekre forditott idő nem vész kárba és sokkal hamarább megtermi érett gyümölcseit, mintha a kezdők számára a zenetanitók amaz olcsó legiójából választanak, kik mert maguk sem birnak sem elméleti, sem gyakorlati ismereteivel a művészetnek, ugyanannyi év alatt csak kiforditják a tanulónak úgy kezét, hangját, mint elméjét. Azután, rendesen, késön áll be a józanabb belátás; de az egyszer elrontottat vagy soha többé egészen helyrehozni nem lehet, vagy csak három annyi idővel és anyagi áldozattal. Önként következik ebből, hogy a szülőknek soha sem kellene erőszakolni puszta divatból vagy társadalmi ambitióból oly szülötteikre a zene tanulását, kiknek arra sem hajlamuk, sem hallásuk, sem kitartásuk nincsen. Mert az ily erőszakos tanitások teremtik meg rendesen a zenészeti proletarizmus ama óriás seregét, mely rendesen csak elposványitja a művészetet, a helyett, hogy annak légkörét tisztítaná, s mely csak ama spekulativ zenekiadók Astaróth-torkába dobálják a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

művészet adóját, kik mellett ma épúgy nélkülözhetnének a Mozártok, Beethovenek, Schubertek vagy Schumannok, mint több évtizeddel ezelőtt.

A kiknek nincs módjukban a zenetanitásnál mindjárt kezdetben a legjobb után nézni: azok még csak menthetők. De soha nem menthetők az oly szülők, kik a rossz hangszer vagy tanitó helyett épúgy választhatnák a legjobbat is, s csakis ama téves felfogásból nem teszik, mert azt vélik, hogy a kezdőknek egy ütött-kopott zongora s egypár hatost igénylő tanító is jó; mert majd ha már valamit tudni fognak, akkor majd lesz új zongora s hirneves tanár is. De ez époly okoskodás, mintha valakit szépirásra akarnánk tanittatni s azt mondanók, hogy jó lesz eleinte finom toll, papir, tenta vagy tus helyett, egy darab fa, szennyes vászon és mézga is; s valódi kaligráf-tanár helyett jó lesz fenyőfákat faragó ácsmester is!

Továbbá: ha a zenében nem párosul az elméleti képzés a gyakorlat művészi alkalmazásával, mindig csak az áll elő, mintha szobrot faragunk fej nélkül, vagy palotát építünk ajtó, ablak és kapu nélkül. Mert nincs rá eset, hogy valaki egy zeneművet költőileg, művészileg előadni, frazirozni vagy helyesen hangsúlyozni tudjon, ha nem érti a harmónia titkait, ha nincs fogalma a zeneművek alkotó elemeiről és architekturájáról. Egy ügyes mester útmutatásai után, ha gépiesen — mert tehet-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

sége van — még be tudja talán magolni, de az rendesen csak addig szokott tartani, mig a mester vezetése alatt áll. Ha magára hagyatik: pusztára kitett vakhoz lesz hasonló. Mig ellenben, ha zenei elméleti műveltséggel bír: önmaga lábán állhat; önmaga irányithatja izlését, s zenei itéletében nem lesz gyámkodásra szorulva, mert a mit zenél vagy a mit hall, azt érteni, átérezni s így hasonlithatlanul magasabban is fogja élvezhetni. Mert zenei értelem nélkül olyan a zenélés vagy a zenehallgatás, mint az olyan szavalat, melynek nyelvéből egy árva szót sem értünk.

A kik tehát zenét tanulnak: azok ne igyekezzenek csak a gyakorlat külső hatásaira fektetni minden sulyt, hanem törekedjenek megszerezni mind ama értelmi fokozatokat is, melyek lehetővé teszik a zene költői s érzeményvilágába is behatolhatni, mely nélkül csak félmunkát végeznek, s szivüket, lelküket csak a zene legalsóbb légkörére szoritják, honnan soha sem lehet fogalmuk ama szellemi magasztos élvezetről, mely csakis azok előtt tárul fel, kik az értelem szárnyain a művészet fenkölt, elragadó tündérvilágába képesek fölemelkedni.

id. Ábrányi Kornél.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

IX.

A magyar dalmű eredete.

Ismerem műveltségüket és jól tudom, hogy a művészeteket, különösen pedig a zenét mindnyájan bálványozzák. Azt is tudom, hogy nem pusztán külsőségből teszik ezt, a mai divat értelmében, hanem valódi nemesebb szükségből, melynek érzete egész valójukat áthatja. Ezt előre bocsátva, meg vagyok győződve, hogy a tárgy, melyről szólani akarok, önök előtt nem idegen. Hiszen naponként tanúi a dalműi előadásoknak, melyek itt, Budapesten vagy Bécsben a megszokott dolgok keretén túl csak ritkán emelkednek. S a dalművet hallgatva, tudom, hogy egyszer-másszor az élvezet közepett, a művészi mámor hevében olykor mégis csak eszökbe jutott arra is gondolniok, hogy: voltaképp mi az a dalmű? Mi a lényege? Mily elemekből van összetéve, s honnan s hogyan fejlődött ki? Igy elemezve e dolgot, bizonyára kiváncsiság támadt önökben az iránt is, hogy ily csodás felvirágzása után hogyan terjedhetett az tovább? Mily uton

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

vándorolt ki tulajdonképpi hazájából s mi módon hóditá meg az egész világot? Aztán, a mi ránk magyarokra nézve talán a legfontosabb, hogy miképp jutott el hozzánk és honosodott meg nálunk? Ily kérdések nem egyszer támadtak önökben és csigázták fel kiváncsiságukat, amidőn bizonyára kielégitésének is mindannyiszor módját iparkodtak ejteni. De mivel mindez mintegy összefüggésben van a tárgygyal, melyet e műintézetben tanulni szerencsészek lesznek, s az különben is annyira bonyolódott, hogy kisebb-nagyobb mértékben a zene összes birodalmát átöleli vagy legalább érintkezik főbb vonalaival, tehát érdemes arra, hogy minél gyakrabban foglalkozzanak vele: úgy hiszem, nem veszik rossz néven, ha e kérdést ezúttal ismét felteszszük. S midőn becses engedelmükkel annak egész terjedelmében megfelelni ezennel bátorságot veszek magamnak, egyszersmind arra kérem, ajándékozzanak meg drága jóindulatukkal. Igy tudni fogom, hogy elnézők lesznek irányomban, s a hallottakat többször ismétlik majd, nem azért, hogy például visszaemlékezzenek az együttlétre, hanem hogy növekvő kedvvel karolva fel tárgyunkat, az igazi zeneművészet magasztos templomában mentől huzamosb ideig mulathassanak. Részemről, éltem legkedvesebb mozzanatai közé fogom sorolni mindig ez órát, melyet a hölgyek körében tölteni szerencsés valék.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

I.

A zeneművészet nagy alkotmánya nem egy nap alatt épült fel; századok teltek bele, mig a zene mai virágzásának magaslatára feljutott. Nem egy kor, nem is egy nemzedék s egy nemzet munkált azon, hogy a tökély mihamarább bekövetkezzék; hanem különböző időszakoknak, különböző nemzeteknek köszönjük a sikert, mely annyi vajudásba, annyi küzdelembe, csalódásba és reménykedésbe került.

Közönségesen elfogadott vélemény, hogy a zene Olaszország büvös ege alatt szülemlett, amiként igen sokan még maiglan is abban a hiedelemben élnek, mintha csupán az olaszokat illethetné a hála zene dolgában. Tény, hogy mindjárt kezdetben, az antik müveltség s különösen a régi görög művészet örököseiként, ők nagy buzgalmat fejtének ki a zene ápolásában; ám azért mindenelőtt mégis az ugynevezett németalföldiek, a mai Éjszak-Franciaországban és Belgiumban lakó gall származású vallonok adtak a zeneművészetnek világra szóló és későbbi századokra is üdvösen kiható lendületet, jelentőséget. E németalföldiek pedig nem maradtak saját hazájukban, hanem világgá mentek s bejárták Franczia-, Olasz- és Németországot, mindenhol iskolákat alapitva s jelesebbnél-jelesebb tanitványokat hagyva.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Kezdete volt ez ama nagy mozgalomnak, mely a művészet s az opera mai fejlettségét megelőzte.

Ott támogatták e nagy mozgalmat Adam de la Hale, Hucbald, Ockenheim, Arcadelt, Dufay, Berchem, Binchois, Josquin, Gombert, Tinctor, Goudimel, Gossuin, Orlando di Lasso, Faignient, Willaert, Waelrant az ugynevezett b o c e d i s a t i o n*) vagy bobisation neve alatt ismeretes belga hangvételi rendszer feltalálója.

Tinctor alapitá a nápolyi iskolát, mely mind nagyobb hirnévre vergődött, a nagy Scarlattival kezdte meg gyakorlati működését s oly zeneszerzőkkel ajándékozta meg a világot, mint Stradella, Porpora, a nápolyi énekművészet megteremtője, Astorga, Vinci, Sala, Jacobi, Durante, Guglielmi, Pergolesi, Duni, a Mozartnak is mintául szolgált Cimarosa, Jomelli, Sacchini, Zingarelli, Piccini, Paisiello, Anfossi, Vaccaj, Jraetta, Mercadante, Bellini, nem is szólva az innen kikerült világhirű énekesek s énekesnők nagy sokaságáról.

A lombardi és főleg a florenczi iskola különösen érdekel bennünket, minthogy feladatunkhoz híven ez utóbbinál majd legtöbbet időzünk. Ala-

---

*) Sajátságos, hogy mind az angolok, mind a belgák más jegyeket s részben más betüket használnak, mint az olaszok. Mi ez utóbbiakhoz csatlakoztunk. A francziák is részben külön e czélra szolgáló jegyekkel jelölnek meg némely betüket, húrokat stb.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

pítá a németalföldi Berchem, a kinek nyomában a századok folyásán oly férfiak tündöklöttek, mint Corsi, Strozzi, Bardi, Gagliano, Rinuccini az első szövegiró, Peri és Caccini a dalmű megteremtői; a veronai származásu Gafor zeneszerző és műtörténész, Frescobaldi az orgonászok atyja, Viadana a mélodiai stil megalapítója, Carissimi, Pugnani, Viotti, Nardini és Campagnoli, Tartini, az »Ördög szonatája« szerzője, Sarti és tanítványa a nagy Chérubini, Paganini, az utolérhetetlen hegedűs, Liszt elbűvölője, a paduai származásu Valotti, a ki tanítója volt az ünnepelt német zenetanárnak, Vogler apátnak, az éles elméjü tudósnak és orgonásznak, a kinek viszont a »Bűvös vadász« szerzője és Meyerbeer köszönhetik tudományukat, Paer és mások.

De ne feledjük a bolognai iskolát, mely egy Bassanival, Colonnával, a három Buononcinival, Attilioval, Haendel tanítójával és versenytársával, továbbá Corellivel, Geminianival, Bernachival, a bolognai híres énekiskola megalapítójával, Giacobbival, a drámai zene egyik megteremtőjével; Martini atyával, vagy a mint közönségesen nevezték, Padre di tutti i Maestri-vel, a nagy zenészeti diktátorral s műtörténészszel; végre Righinivel, Spontinival és Rossinival ajándékozta meg a világot.

Willaert alapítá a velenczei iskolát, ahol oly tehetségek vonták magukra a közfigyelmet, mint

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Monteverde, de Rore, Porta, Marcello és Zarlino, a nagyhírü karigazgató, müiró s egy új elmélet megalapítója, Arteaga, Caldara és mások.

Jött aztán a besançoni születésü Goudimel, a Bertalanéjnek áldozatul esett telivér franczia, kinek szép zsoltárait nálunk is éneklik mind maiglan. E kiválóan nagy képzettségü zenész alapítá a római iskolát, melyből a halhatatlan Palestrina, Beneroli, Nanini és másokon kivül Allegri, a Miserere szerzője merítették tudományukat. És igen jellemző, hogy a katholikus egyházi stil nagy megnemesítőjének, Palestrinának egy protestáns volt a tanítója, a ki viszont katholikus müvésznek köszönhette tudományát bizonyára.

De a nagy szellemi surlódásnak itt még nincs vége. Mert ki ne tudná, hogy Németországban is többen telepedtek le a németalföldiek közül? Münchenben még most is tisztelettel mutatják a házat, hol a monsi származású Orlando di Lasso, eredetilag De Lattre, a németalföldi iskola egyik utolsó képviselője, s fiatal korában a római szent Laterán-egyház karnagya élt és pályafutását befejezte. Münchenről szólva, el kell ismernünk, hogy e város mindenképp nevezetes müteleppé nötte ki magát ujabb időben; hanem majdnem harmadfél századba került, mig az Orlando di Lasso halálával bekövetkezett hosszu tétlenségéből ismét felocsúdott, egy müszeretö király áldozatkészsége mellett; mig

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ellenben az olaszországi iskolák századokon át a legnevezetesebb zeneszerzők, zenetudósok s énekesek sorával lepték meg Európát, fenntartva az összefüggést az első és legrégibb kezdettel s fokozva az első sikert.

Ez a különbség a német és az olasz talaj között. Később majd ellenkező oldalon leszünk tanúi a sikernek.

Palestrinával uj korszak derült a zeneművészetre. Mondám, hogy ő az egyházi stil megnemesitője; de iskolájával, az első nagy olasz iskolával együtt megszűnik a fönséges, a komoly, a méltóságos, hogy helyet adjon a szépnek, a tetszetősnek, a derültnek.

A tizenötödik és tizenhatodik században az ellenpont győzelme határozott ténynyé vált, a harmónia megszünt kizárólagos tulajdona lenni az egyháznak, szárnyat öltött és kiröpült, hogy felvidítsa az egész világot, melynek minden zugában tárt karokkal fogadták. Találkoztak pártfogók, jóbarátok, kik a összhangzatot befogadni, tőle tanácsot kérni s innentúl csupán csak vele élni, komolyan elhatározták. Nápolyban arragoniai Ferdinánd király nagy pártfogója volt, hasonlag Gesualdo de Venosa herceg, ki maga is ápolta a művészetet és számtalan madrigált hagyott hátra, melyekből később nem egy gondolatot használt fel a nagy Haendel. Ez idétt indult meg mindenfelé a nép-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

dalok gyüjtése, s a nápolyi canzoni villaneschi, és a velenczei madrigálok minden körben szives otthonra találtak, amennyiben azok igen czélszerűeknek bizonyúltak arra, hogy három-négy, sőt hat-hét szólamú karokká feldogozva, kisebb-nagyobb ellenpontozati mozgalmak mellett, a szavalati előadásokat, azaz a különböző szomorújátékokat, vígjátékokat kiegészítsék.

Ime igy fejlődött ki a népdalok felhasználásával s az ellenpontozati karok segélyével egy uj müforma, melyet a régi egyházi stiltől való megkülönböztetés végett, világi müformának nevezhetni.

A világ folyása mindenképp kedvezni kezdett e nagy átalakulásnak. Az eszményi a földre vágyott, mi a képirásban már Correggionál is feltünt. Görög művészek és tudósok vonultak Olaszországba, magukkal hozva az őskori művészetek hagyományát, melynek jellemvonása, teljes ellentétben a régi keresztény magábazárkozottsággal, bizonyos érzéki vidorságban adott életjelt magáról. Még maga a különben szigorú protestantismus is a világias iránynak kedvezett mindenben.

Válakozás volt ez az ó- és újvilág között.

Az összeirt és mindenfelé megkedvelt népdalok mintegy rávitték a műkedvelőket arra, hogy a szokott színelőadásoknál minél gyakrabban vegyék igénybe a zenét. A színelőadások pedig, igen

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

valószinűleg a régi klasszikus kor maradványai, nagy tetszésben részesültek Olaszországban, különösen az előkelők udvarában, ahol egyszersmind kellő gondot forditottak rájuk. A Medicisek udvara Florenczben részben ennek köszöni világhírét; és csakugyan Florencz bölcsője a drámai zenének. Tehát egész határozottsággal állíthatjuk, hogy, ha maga a zeneművészet nem Olaszországban szülemlett is meg: úgy a drámai zene vagyis opera, olasz földön termett. A dalmű annyira sajátos gyermeke az olasz természetnek s népjellegnek, hogy még hosszu ideig viselte kinyomatát, mondhatni, csaknem két századon át hordta eredete bélyegét a többi művelt országokban is, s csak a legujabb korban vergődött önállóságra Európa előkelő nemzeteinél s vetkőzte le ősi sajátságait.

Az első kisérletek öntudatlanúl, véletlenül egyengették a dalmű útját. Csakugyan Florenczben esett, hogy egy előkelő főur nászünnepén színelőadást tartottak, melyen Vénusz és Ámor, a szerelem szolgálatában, kölcsönös dallal fejezték ki érzelmeiket. Azt hinné az ember, hogy a felhozott mithologiai alakok személyesítői külön-külön s váltakozva énekeltek egy-egy szép szólamot, mely utóbb talán valódi párdallá fejlődött s igy tovább. Pedig nem igy volt. Ámor versszakai öt szólamúak, a Vénuszéi nyolczak, s a két kart hangszerek kisérték a szín mögött vagy künn. Hanem már 1539-ben,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ugyancsak florenczi lakodalmon (azt mondhatnók, hogy a dalmű a szerelemnek köszöni eredetét), egy lépéssel közelébb jutottak az igazi dalműhöz. Az előadott madrigál felhangját ugyanis magánosan énekelte egy egyén, a többi szólamot hangszerek pótolták. A Szilént ábrázoló magánénekes, maga kisérte magát mélyhegedűn, talán lanton, a többi kiséret fuvóhangszerekből állott.

Ily fáradozásban folyvást kerülgették, környékezték a mélódiát, azt a sajátságosan kifejlett, összefüggő daltételt, melyet a mai értelemben dalnak, dallamnak szoktak nevezni a nélkül, hogy meglelhették volna; mert a felhangban külön szólammá alakult madrigált mindinkább divatba vették ugyan, de oly hosszúra nyujtották s annyira felczikornyázták, hogy az eredeti dallamra ráismerni nem lehetett, s a kantiléna, az opera egyik oszlopa, seholsem volt. De majd ezen is segitettek.

A jó énekesek száma egyre gyarapodott, s valamennyinek érdekében állt minél következetesebben törekedni arra, hogy a dal módosuljon, egyszerüségében is valódi életet leheljen, érzelemmel teljes legyen. Ilyenekül mindenelőtt Galilei, Caccini vagyis más néven Guilio Romano, Jacopo Peri s mások emlithetők. Galilei, a nagy Galilei atyja, első adott határozottabb műformát az oly soká keresett monódiának, magándalnak; mint zeneiró

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

és gyakorló művész maga is szépen énekelt, s más darabokon kivül nagy bensőséggel adta elő Dante híres költeményéből az Ugolinóra vonatkozó pathétikus részt, lant kisérete mellett. Követte őt Caccini, ama kor leghíresebb énekese, a ki még Galileinél is tetszetősebben irt, a legkedveltebb költők canzonettait, sonetteit zenével, dallal látta el, ezeket nagy ügyességgel énekelte, s az énekművészetről tankönyvet bocsátott közre. Igy tehát a magándal meg volt teremtve s csak alkalmazásra várt.

Élt akkoriban Florenczben egy finom műkedvelő, valóságos művész, a nemesszivű Giovanni Bardi, vernioi gróf, kinek palotájában szives otthonra találtak a legelőkelőbb államférfiak, világot látott műkedvelők, utazók, tudósok, művészek, költők, írók, egyszóval mindazok, a kik a műveltségre számot tartottak, eszes és elmés emberek társaságában mulatni szerettek. Az épp említettem zeneművészek és írók is kedvesen látott vendégek voltak e körben, s mind Galilei, mind pedig Caccini ott mutatták be uj szerzeményeiket, s nevezetesen a feltalált magándalt, a melylyel nagy tetszést arattak. A társaság annyival nagyobb örömmel fogadta az uj dolgot, mivel különben is sokat vitatkozott a zene felett, különösen arra törekedvén, hogy e művészet terén valami újat teremtsen s olyasmit létesítsen, a mi egy egész társas kört foglalkoztatni alkalmas legyen. Mert nem kevesebb-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ről, mint a dalmű megteremtéséről volt szó, s ez ohaj annyival bizonyosabbnak látszott, mivel a görög szigetekről s magából Görögországból menekült s a műkedvelői kört nagy haszonnal kiegészítő görög tudósok útbaigazító közreműködése mellett kiki világosabb fogalmat nyert a zene mivoltáról, rendeltetéséről, mindinkább belátván, hogy a színpad termékeit csak úgy lehetne előadni énekszóval, mint szavalással.

Nem is csalódtak, mert arra, hogy énekszó mellett mutathassanak be akármely színművet, az akkori fogalmak szerint már alig is hiányzott valami; s miként közvetlenül e műkedvelői körben fogant meg a dalmű eszméje, úgy maga a dalmű is tényleg itt szülemlett meg.

A miből körülbelül arról is meggyőződhetünk, hogy nem annyira czéhbeli zenészeknek s szigorú értelemben vett müvészeknek köszönjük a dalmű létrejöttét, mint inkább műkedvelőknek, s különösen íróknak, irodalommal foglalkozóknak. Mert erre nézve is újolag bebizonyul, hogy a czéhrendszerhez való ragaszkodás, a megrögzöttség, a merev szabályosság félénkké, egyoldalúvá, elfogulttá teszi az embereket, s a ki gépszerüleg gyakorolja mesterségét, de híján van a lelkesültségnek, a legnagyobb tudománynyal sem fog változást előidézni szakmájában; holott a rajongás, a magasabb eszmekör és világlátottság gyakran egyszerü műked-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

velőkben is lángot lobbant, a melynek nyomában új és meglepő szokott következni. Épp ezt tapasztaljuk a dalműnél is.

Minthogy azonban mindenelőtt a görög tragédiát vették mintául, s átalában a régi derült hellen kort akarták visszavarázsolni; úgy legtöbb gondot a recsitatifek fokozatos kifejtésére s a párbeszéd hangulatos kidolgozására fordítottak a nélkűl, hogy a tulajdonképpi párdalt, a kettőst, melyet Quagliati Pál vitt be az operába, s Piccini tökéletesített, mivoltában ismerték volna. Mindössze is feleleventették a görög tragédiát, olyképp, hogy a párbeszédet zenekisérettel látták el, s a karokat szokott módon énekeltették. Noha tehát a monódia vagy magándal már készen várakozott volt szerepére, úgy kezdetben mégis nagyon szük térre szorítkozott az, mert hiányzott az alkalmas szöveg, a melynek alapján dalművet lehessen irni.

A nemesszivű és minden áldozatra kész Giovanni, Bardi vernioi gróf palotájában otthonos műkedvelők és írók csakhamar ennek is módját ejtették, s a Francziaországból épp akkor visszatért Rinuccini, a lelkes házigazda valamint más két műpártoló, nevezetesen Corsi Jakab gróf és Strozzi Péter ösztönzésére megirta az első szöveget: Dafné-t, melyre a gyülekezet másik tagja, a már említett Peri Jakab, a Corsi gróf útmutatása szerint s meglehet talán közreműködésével, zenét

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

szerzett. Igy szülemlett az első dalmü s nagy előkészületek után előadásra került a grófi palotában, egy zongora, természetesen csak olyan régi divatú clavi-cembalo, egy mélyhegedű (viola di gamba), egy hárfa és lant kisérete mellett, a tizenhatodik század végén, körülbelől 1597-ben.

Tetszett is mindenfelé s az ártatlan idillből még ártatlanabb dalmüvé átváltozott Dafné körútat tett egész Olaszországban; sőt néhány évtized mulva német mezben is megjelent Drezdában, ahol azt az egyideig nálunk, Bethlen Gábor alatt, Gyulafehérvárott tanárkodott német költő, boberfeldi Opitz Márton fordította németre, Schütz Henrik (Sagittarius) szolgáltatván zenéjét.

Ime a dalmü eredete.

Hanem ez első dalmü csak amolyan kisérlet volt, a melynek hiányát kiki belátta; s méltányolták ezt különösen a Bardi gróf barátai, a kik nem átallották nyilván kimondani, hogy annak fogyatkozásai nagyon is szembetünők, ennélfogva miha-marábbi orvoslást érdemelnek. Ily kisérletek és tapasztalatok után Rinuccini ujolag hozzá látott a munkához, s 1600-ban már a második dalmüi szöveget is bemutatta. Címe: Euridice volt s megzenésitésére hárman is vállalkoztak: Peri, az első dalmü szerzője, Gagliano és Giacobbi, némelyek szerint Caccini. A munkát tündöklő siker koronázta.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Az út tehát meg volt törve s Euridice-t mintául fogadták el, ahol csak a drámai zenére hajlam mutatkozott, s művelését, tökéletesítését czélúl tüzték ki, mint képzelhető, különösen Olaszországban. Valódi szenvedélylyel fordultak most az ország zeneművészei az uj műág felé, s egyremásra csak dalművet írtak versenyre és versenyezve egymással. Peri, Caccini nem műveltek egyebet dalműszerzésnél, mind csak a régi hitregetanból vett szövegekre szorítkozván. Hasonló lelkesültséggel karolták fel az uj műágat Cavalli, Costi, Monteverde Velenczében; Viadana az ellenpontozat egyik nagymestere s a mélodiai stil megalapítója Mantuában, végre később a modenai származású három Buononcini. Velenczében, a rohamosan szerzett dalművek előadására, rövid idő alatt, hét operaház épült, melyekben hatvannégy év lefolyása alatt körülbelől 357 opera került előadásra, negyven szerzőtől. Igy járta ez más olasz városokban is, s a drámai zene fejlődésével gyarapodott, tökéletesedett az énekművészet, melyben későbbi időkre is Olaszország szabta a törvényt s kérkedhetett utólérhetetlen mesterekkel, a kik világszerte elévülhetetlen hírt és dicsőséget szereztek magoknak.

S alig merjük elmondani, pedig ez is szorosan a dalmű történetéhez tartozik, hogy e világhírű nagy énekesek igen jelentékeny része, neme-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

től és hivatásától megfosztott, úgynevezett kasztrát volt: elférfiatlanított ember. A tizennyolczadik századig, Olaszországban, nők nem léphetvén a színpadra, férfiak helyettesítették őket. E szokás igen régi időkből veszi származását. Az egyház ugyanis nem türte a nőket, mint közreműködőket, istenitiszteleteknél, tehát a vékony, vagyis szoprán hang éneklésére fiúkat vettek elő. Majd a színpadok is igy jártak el s ekkor lőn, hogy ügyes és gyakorlott szopránok nevelhetése végett, fiúgyermekeket bizonyos műtétnek vetettek alá, melynélfogva azok végleg megőrzék szoprán hangjukat és kasztrát nevet nyertek. Olaszországban ez még a mult században is járta s csak a franczia invázió *) idején, a franczia kormány szigorú tilalmára szünt meg végleg. A kasztrátok nagy művészetet fejtettek ki az énekben s bezengték egész Európát, mert mindenhol szívesen látott vendégek valának. A mult században nálunk is énekelt kettő, mint szerződött tagja a nagyváradi székesegyházi énekkarnak; s igen valószinűleg több is a Haydn József alatt működő kismártoni és eszterházai ének- és zenekarban. Franciaországban Lully már a tizen-

*) Az idegen uralmak alatt elhanyagolt és alásülyedt nemzetben a francziák ismét felébreszték az erkölcsi önérzetet. Sok időszerű ujítást vittek az országba s külsőleg is emelték, csinosíták. Mind Olaszország, mind pedig Spanyolország sokkép érezték a franczia invázió jótékonyságát.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

hetedik század közepén leányokkal és asszonyokkal töltötte be a női szerepeket; még ő előtte ugyanezt cselekedte Davenant, Angliában.

Néhány kasztrát nevét nagy elismeréssel jegyezte fel a műtörténelem, köztük első sorban a Cafarelli, Velutti, Carestini, Crescentini s mindenelőtt a nagy Farinelli nevét. Ez az ember rendkivüli fényre vergődött művészetével, s oly állást vívott ki magának, minővel, egy-két nagy festő kivételével, alig dicsekedhetett még művész. Nápolyból vette származását, Bolognában tanult, s Porporával Londonba ment, ahol mindenkit elbájolt, mert erővel és lágy olvadékonysággal teljes volt előadása. Járt Párisban, majd Madridba költözött, ahol V. Fülöp király annyira megkedvelte, hogy udvarába fogadta, miniszterévé s a Calatravarend lovagjává tette, mondják, legkivált azért, mivel egy veszélyes lelkibetegségből gyógyult ki éneke hallatára.

Az olasz énekesek s énekesnők ugyszólván korunkig mindig vezérszerepet játsztak a drámai zenében. Haendel legkivált olasz énekeseknek köszönheté nagy művei sikerét; Haydn és Mozart maguk is az olasz művészet állásából méltányolván a drámai éneket, első sorban olaszoknak irtak. Igy járta ez folyvást, hanem most már az olasz énekesek mindenhonnan maradozni kezdenek, s egyre szükebb térre szorítkoznak, noha sajátságos

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

jelenség még most is, hogy akárhány más nemzetbeli énekművész és művésznő olasznak csap fel s olasz nyelven énekli végig a dalműveket Európa és Amérika nagyobb operaházaiban. Ne menjünk tovább, mert tudva van, hogy hazánkból is nem egy oly művész és művésznő ment ki, akik olaszok minőségében szerepeltek és szerepelnek elsőrangu operaházakban. E körülményt onnan magyarázhatjuk ki, mivel az olasz nyelv régi hagyománynál fogva még jelenleg is bizonyos jogosultságot, polgárjogot élvez minden operaházban; azonkivül nagyon zengzetes és az éneklésre különösen alkalmas. Ezért ápolják még jelenben is oly sokan. Annyi azonban mégis bizonyos, hogy az olasz művészek napjai az Italián kivüli országokra nézve, talán Anglia és Amérika kivételével, meg vannak számlálva. Avagy nem nyilvánvaló-e, hogy a hangszeres zene fölébe kerekedett az éneknek, a művészetet mindenfelé gyakorolják, s minden nemzet maga iparkodik ellátni magát: saját gyermekeiből szemeli ki a zeneművészet papjait? Másrészt pedig tagadhatatlan az is, hogy Olaszország nem tudott lépést tartani a többi nemzetekkel, s mióta politizál, ugy folyvást hanyatlik inkább, mintsem haladt volna a művészetekben. A régi varázs megszünt, s a közlekedési eszközök gyorsasága és változatossága annyira közel hozta a nemzeteket, hogy a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

folytonos érintkezés és surlódás következtében ma már minél kevesebben rajongnak az olaszokért.

Álljon bármiként, úgy mégis elvitázhatatlan tény, hogy Olaszország már eddig is megtette kötelességét a zeneművészet iránt. Olasz zeneszerzők és művészek vitték be Európa országaiba a dalművet, a komolyat szintúgy, mint a vígat, s nálunk is egy olasz társulat adta elő az első tulajdonképi dalművet, Pergolesi La Serva padronná-ját a mult század ötödik tizedének elején, Pozsonyban. Megszolgálták ők a multat, a jelent, s a jövőért is eleget tettek. Egy német műíró, a bécsi Hanslick, Mozartot mondá az utolsó nagy olasznak; engedjék meg nekem, hogy ellenében Rossinit nyilatkoztassam ki annak. És Rossinin kivül, a kiket legjobban ismerünk, mint a kik legtöbb élvezetet nyujtottak nekünk a multban s a jelenben, még hányat nem mondhatunk kiválónak? Mercadante, Bellini, Donizetti, Verdi hány nemzedéknek szolgáltattak elévülhetetlen anyagot és tárgyat a nemes épülésre? Mozart egyként nagy volt a zene minden fajában s különösen a drámai zenében, a komoly nagy dalműben, nemkülönben a vígban. Don Juan a világ legszebb dalműve; Figaro lakodalma is páratlan a maga nemében, hanem Rossini Tell Vilmosa is számot tesz s a Sevillai borbély nem áll a Mozart víg dalműve mögött, sőt lendületesebb, gyorsabb menetű, sziporkázóbb. A világért

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

sem akarom állítani, hogy Tell Vilmos mindenben egyenrangu volna Don Juannal, sőt még azt se merném vitatni, hogy a franczia Aubernek egyik nagy művén, a Porticii Némán túltenne, mert annyi meglepőt s újat egyszerre egy dalműben sem találunk, akarom mondani, az igazi drámát még alig fejtették meg annyi igazsággal, zenében, mint épp e franczia dalműben. Hanem egyet nem átallok kinyilatkoztatni, mert érzem, felfogom, ha rágondolok, hogy a bájosnak, kellemesnek alig volt igazabb tolmácsa Rossininál, s e részben csak Mozartra nézve teszek kivételt. Mily érthetően beszél, csekély eszközökkel is, a Sevillai Borbély egyszerü zenei elemeiben, s mennyi báj ömlik el Almaviva első dallamán s mily élet lüktet az őt körülrajongó zenészek mesterkéletlen, igénytelen karában. Mennyi bensőség szól Rozina kavatinájából, s nem valódi remek-e don Basilio dallama a rágalomról, s Figaro minden szólama? A pajzánság, játsziság, tréfaság dalműve ez, mintegy ellentéteül Tell Vilmosnak, a komolyság és fönség e remekének, melynek lassú bevezetésű nyitányából majd a vihar tombolása közeledik felénk, majd boldog imadal zeng, végül csatazaj tör elő; oly kép tárul fel egyszóval, melyen minden vonás kellő értelemmel és melegséggel van megvilágítva. S ha a függöny felgördül, tanúi vagyunk a vonzó népies jelenetnek, s ezt mintegy magyarázólag a zenekar

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

néhány ütemnyi önálló, de oly kifejező játékának, hogy az égboltozat tiszta kék azurját véljük látni a szín kerete fölött. Majd a hatalmas vegyeskarok hanghullámai torlódnak egymásra és szivünkig hatolnak. A nagy jelenet az atya és fiú között, s ebben Tell Vilmos recsitatifje és megható nagy dallama bizonyára gyöngye marad a drámai zenének, főleg oly előadásban, milyen a Bignióé. S vajjon Matild dala az esti csillaghoz, nem fejezi-e ki mindazt, amit egy ártatlan, gyöngéd, a hőseért hőn rajongó fiatal hajadon szerelmében csak mondhat?

Hanem a többiekre térve, kérdjük: (mert ezeket már alig nevezhetjük nagyoknak,) kinek lesz még az a szerencséje, hogy oly szép vegyeskarra találjon hangot, milyen minden egyszerűsége mellett is, az A l v a j á r ó második záradéka? Ugyancsak Bellini Normáját mondhatjuk ama dalműnek, mely egyszerű nemes formájával leginkább emlékeztet a görög tragédiákra. Való az is, hogy Norma és Adalgiza szűziesen nemes, egyszerű s mégis folyékony szólamaihoz hasonló dallamokat nem sokat mutat fel a drámai zene. Vagy írt-e még ember, Mozarton kivűl, szélesb keretű, hosszabb lélekzetű dalt a C a s t a d i v á-nál?

Mielőtt búcsút mondanánk az olaszoknak, emlékezzünk meg pár szóban D o n i z e t t i r ő l és V e r d i r ő l.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Való, hogy Linda, Az ezred Leánya, A Bájital, Don Pasquale, A Kegyenczn̈ő nagyon gyakran segítettek ki minket a bajból; de bizonyos az is, hogy Lammermoori Lucia hatos záradékát nem fogják feledni, a kik jól hallották. A mérgezés hármasa Lucrecia Borgiában épp oly megragadó, mint szép; itt minden hang hű tolmácsa a szövegnek, s önként beszél a szoprán indulatos esdeklésével épp úgy, mint a bariton rövid kimértségű szaggatott fenyegetődzésével, s a tenor elevenebb dallamával, melyek aztán hármassá fejlődve, a nagy bőgők-kezdte figurációkban, a többi húros hangszerek pöngetésében, s a kürt fájdalmas sohajában jellemzően kiszabott zenekari kiséretet nyernek. Don Sebastian is jelentékenyebb műve Donizettinek: néhány együttese s halotti indulója sohasem tévesztik a hatást.

S végül Verdi mily hosszú, mily változatos pályát futott meg Ernanitól Don Carlosig, még inkább Aydáig; mennyi iskolán küzdötte át magát diadalmasan, mig megtisztult s teljes emberségében maga is külön irányt alapított magának; mert mellesleg hozom fel, hogy minden valóban költői erű zeneszerző bizonyos arányban külön iskolát alapít. Mennyi szép dallal gazdagítá a világot, s ecsetje mily jól jellemzett mindig, akár Elvira megkapó bevezetésű nagy kavatináját, vagy az Álarczos Bál találó gúnydalát nézzük, akár

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

pedig a Troubadour nagy börtönjeleneti imadalára vagy a Traviata fájdalmas-édes kettősére gondoljunk vissza. S ki ne emlékeznék itt önkénytelen is Rigolettóra, s benne a dalmű végén arra a megragadó négyesre, melyben az egymással harczba keveredett érzelmek és indulatok hőfokát az énekhangok oly művészi csoportozatu fejlődésben ecsetelik. Don Carlosban gondosan kidolgozott együtteseket találunk, ahol az énekhangok szépen összetömörülnek és átfonódnak a zenekari tételekkel, de az egészre nézve nem szabadulhatunk ama sajátságos érzelem alól, mely rég hallott, majd elszunnyadt ének felelevenülésére bennünk támad. Igy vagyunk Verdi ujabb műveivel, hanem, hogy ha gyakori ismétlésekbe esett, úgy igen sokban tökéletesedett is, amit érdemül tudunk be neki. Gondoljanak különben az udvarhölgyek spanyol és mór dalaira, aztán Eboli hercegnő kaczkiásan s ingerkedően árnyalt kecses szólamára, s mindjárt Don Carlosban is lelnek eredetit, újat. A spanyol történet után Verdi az ó-egyiptomi költészethez fordult, mert nagy körútjában az egész világot bejárta, s Hugotól kezdve Schillerig sok költő mezején tarlózott, Shakspeare Macbethje alapján dalművet szerzett, melyet színpadunkon 1866-ban hallánk utólszor. Egyiptomból szerencsét hozott Verdi, mert Aydája mindenképp sikerült műnek mondható; dallamai kedvesek, vonzók, mint fiatal-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

kori műveiben; zenekari részletei hangulatosak, művészien készültek. Csak indulóját is mily érdekesen vezetett dallam, mily csábos rhythmikai mozgalom lükteti át meglepő s eredeti formában.

Ime mindössze csak néhánynyal társalogtunk futólag a számot tevő sok nevezetesség közűl, akik Olaszországban a drámai zene terén hírt és dicsőséget vívtak ki maguknak. Hanem többről már azelőtt tettünk említést, néhányról pedig később lesz szó, amennyiben nem egy olasz zeneszerző tulajdonképp Franciaországban vagy a németek között jutott ereje teljére.

S azért folytassuk utunkat nyugat felé.

II.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

A magyar születésű német zeneiró Gáthy állítja szótárában, hogy a hollandi theát áruló hollandusokkal együtt, az angolok a legrosszabb zenészek a világon. Állítás, melyet előbb be kellene bizonyítani; de mivel az ellenkezőről sincs bizonyságunk, úgy körülbelűl beérjük vele. Maiglan is tény, hogy mind Hollandiából, mind pedig Angliából rengeteg portékát kapunk, többek között bibliát is, hanem zenét minél kevesebbet. A mi különösen Angliát illeti, úgy mindenki tudja, hogy gazdasági gépeink legnagyobb része Albionból kerűl, s ennek fiai töméntelen posztóval, bőr-, vas-, aczélárúval örvendeztetnek meg; de zenéből, jó

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

angol zenéből ugyan minél kevesebbet juttatnak nekünk. Mily kár! hisz oly pompás hangszereket tudnak gyártani, s az angol kürt oly figyelemre méltó szerepet játszik a zenekarban. Aztán az angol irodalom folytonossága, a miben kizárólag csak a francziával osztozik, a zeneművészetre nézve is hasonló hiedelemre jogosíthatná az embert. Pedig szó sincs róla. Nagy Alfred óta, aki jó zenész hirében áll vala, s Dávid módjára pöngette a hárfát, s mi több, cselédségét, népét is egyre zaklatá, hogy énekeljenek, trombitáljanak, zengjenek minden kitelhető módon, a zene fonala, legnagyobb kárára az angolokat folyton dédelgető emberiségnek, többször szakadt meg oly annyira, hogy még egy Shakespearnek, a zene hangját oly bámulatosan kifejező, magát a zenét oly csudálatosan jellemezni tudó e nagy költőnek sem sikerült az összefüggést helyreállítania. Tény pedig, hogy költeni az angolok jól tudtak mindig s még jelenleg is legjobban ők fizetik a művészeket, művésznőket, amiben csak rokonaik, az amérikaiak tesznek túl rajtok. Haendel is azért akadt meg náluk, mivel győzték pénzzel, s igen valószinűleg Haydn sem ingyen ment hozzájok hangversenyezni. Azt sem tagadhatni, hogy Amérika kivételével Angliában esnek a legnagyobb hangversenyek, már a közreműködők tenger számát illetőleg, mert egyébről bizony nem kezeskedhetem. Annak a ködös országnak pedig igen sok

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tudora is volt, zenetudora, mit Gibbons, aztán valóban igen sok és kiválóan jelentékeny zenetudósa, műtörténésze, a kik valamennyien, nevezetesen mind dr. Arne, a Rule Britannia nagynevű szerzője, mind dr. Aldrich, aki sok szép régi szerzeményt gyüjtött az angol templomok számára, mind pedig Stafford szintúgy mint Hawkins, a német származású dr. Arnold, végre Burney sok angol operairóról emlékeznek, olyanokról, fájdalom! a kiknek műveit ismerni szerencsések nem vagyunk. Királyuk, VIII. Henrik, midőn még jó úton halad vala s a művészetet is ápolá, misét, zsoltárokat szerzett, de ez a műág sem fejlődhetett itt oly gazdagon mint a többi művelt országban, mert az angol parlament még 1644-ben bocsátotta ki ama rendeletet, melynek erejénél fogva a templomokból az orgonákat eltávolították, s a muzsikálásnak véget vetettek. Idő, hosszu idő kellett hozzá, mig e durva tilalom megszünt. Igy bizony nem sokat mondhatunk Angliáról. Zenészei, s meglehet nagy zenészei Angliának is voltak, de tulajdonképpi drámai zeneszerzőt, kinek művei hozzánk is eljutottak, csak egyet ismerünk egyelőre, s aki nem más, mint a Czigánynő, A négy Aimonfi s néhány hasonló dalműnek minden eredetiségből és nemzeti jellegből kivetkőzött szerzője, Balfe.

Minthogy tehát e szigetországban nincs mit

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

keresnünk, úgy lépjünk át a la Manche csatornáján abba a szép országba, a hol a troubadourok éneke óta az irodalom sohase szünetelt, s királynők, fejedelmek is ápolták a szépmüvészeteket, s a zene mindig otthon érezte magát. Mert említettük volt, hogy a németalföldiek egy része tulajdonképp franczia volt. Nem is szólva most a többiről, igen érdekes tudni, hogy a francziaországi (akkoriban még belgiumi) arrasi születésü, tehát sajátlagos németalföldi Adam de la Hale a Provenceban gyakorolta erejét, mint troubadour-költő, s a tizenharmadik századból fenmaradt háromhangú ó-franczia chansonja ma is kedves zeneműű. Goudimelnek sokoldalú s egész Olaszországra kiható érdemeiről megemlékeztünk már. Említést érdemel még az is, hogy az orgona- és zongoraművészek egyik ősatyja, Couperin, szintén franczia volt, s ennek ujjtételi rendszerét a híres Bach Sebestyén is megtartotta, alkalmazta. A dalműre mégis Olaszország adott neki mintát. Mert már VIII. Károly idejében, midőn az angolok ellenében biztosítva volt az ország területe, a nyughatatlan francziák nagy kiváncsisággal fordultak Olaszország felé; a kik onnan hazajöttek, nem győzték dicsérni a renaissance uj vívmányait; beszéltek a művészek nagy versenyéről s a szép- és képzőművészetek nagy haladásáról. I. Ferencz király hadjáratával megnyilt Olaszország, s innentúl az olasz befolyás

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

uralkodott egyideig a franczióknál. Maga Rafael több remekét küldte Ferencz királynak; Primatice pedig oda kölcsönzé érzékies és költői ecsetjét Fontainebleau felékesítésére, s a király tiszteletére rendezett ünnepélyességek között szebbnél-szebb színtáncz (ballet) mulattatá a vendégsereget. Ily körülmények között s az irodalom s művészet folytonos virágzása mellett, a dalmű, amint Olaszországban terjedni kezdett s hódított mindenfelé, úgy nemsokára Franczіaországban is divatba jött: az első dalművet, Perrin abbé Pomone czimű szövege nyomán Cambert irta. Mint látni, ez is a hitregetanból van merítve, de nem szolgai utánzata az olasznak, még pedig annyival kevésbbé, mivel a görög tragédia mivoltának emlékét szakadatlanul őrizték Franczіaországban. Ugyanis már Racine előtt is próbálkoztak némelyek a tragédiai karok megzenésítésével, de talán alkalmas tárgy és gyakorlottság híján, nem birtak tökéletesen boldogulni. Racine is kezdetben csak Maintenon asszony kívánsága következtében adta rá magát, miután azt a megbizást nyeré, írna a Saint-Cyr nevű zárda kisasszonyai számára alkalmas színművet, a melyből a szerelem végleg száműzve legyen. Mert színművek dolgában hiányt nem éreztek ugyan, hanem a legszebb művek is profán, világias tárgyból voltak merítve, s a szöveghez képest a zene is csak közhelyek körűl mozgott. Racine tehát kapott az

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

alkalmon, s megirá a szentirásból merített Eszter czimű lyrai tragédiáját, melyben egy régi tervének szerencsés megvalósításával az énekre alkalmazott karokat szoros összefüggésbe állítá a cselekménynyel, s ennek mintegy tovább fejlesztő emeltyűivé tette, miként ezt a görög tragédiákban tapasztaljuk. Nagy sikert aratott, s a saint-cyri kisasszonyok annyira megszerették a színházi mulatságot, hogy egyideig alig kényszeríthették őket komolyabb foglalkozásra, amiért is aztán Maintenon asszony nemsokára véget vetett az egész komédiának. A mi a dologban minket leginkább érdekel, az, hogy a karok dallamát az akkor már híres Lully szerzette.

Ki volt Lully?

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Francziává idomúlt olasz, aki a legszerencsésebb körülmények között jutott a franczia királyi udvar konyhájába, ott kuktáskodott, tanult, de egyúttal a zenét is gyakorolta, működött a zenekarban, majd maga is külön zenekart alapított, annak számára műveket irogatott s csakhamar annyira vitte, hogy tisztességgel kezdték emlegetni nevét. a király ekkor az opera igazgatójává tette s nemességre emelte. Lully most bő alkalmat lelt dalművek irására, amire a művelt társasélet mozzanatai, az írók, költők és művészek is ösztönözték. Dalművei közt első helyen Armida áll. Érdemet nemcsak azzal szerzett magának, hogy pár sikerült

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

dalművel gazdagítá a műsorozatot, hanem főleg az ujításokkal, melyekkel a dalműve t néhány lépéssel előbbre vitte, s erre nézve nagy hasznára vált az, hogy Francziaországban némely fuvóhangszereket, nevezetesen a rézhangszereket is meglehetős tökélylyel állították elő, s némely hangszerre ekkor már kitünő előadó művészek is találkoztak, a kikhez messze földről sereglettek tanítványok az előadás művészetének elsajátítására. Igy, mások mellőztével, e korból csak Galotra és Gautier-ra hivatkozom, akik oly tökélyt fejtettek ki — meglepő dolog! — a gitározásban, hogy bámulatot keltettek; s a híres Froberger, német orgona- és zongoraművész is csak azért utazott Párisba, hogy az előadás művészetének titkát tőlük ellesse. Ezek s mások példái mutatják, hogy a technikai készültség is minden irányban jó úton kezdett haladni, s hogyne haladhatott volna, hisz az Académie Royale de Musique, az annyi dicsőséget látott, a drámai zene felvirágzására oly rendkivüli szolgálatot tett, a világ legelső zeneszerzői- és énekművészeinek menedéket nyujtott, a zeneművészet történetével annyira összeforrt nagy opera már készen állott. Mindebből Lully igen jelentékeny szellemi hasznot húzott, s a nagy személyzettel rendelkező műcsarnok egyre tökéletesedő előadásaiból kilesvén a hangszerek hatását, de ugyanekkor a hiányokból is okulván, belátta, hogy

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

a fuvóhangszerekkel nagy ürt tölthet be. Igy adott ő alkalmazást a fuvóhangszereknek a zenekarban. A fugai alakzatokat is ő vette először igénybe a drámai zenében, s a mi leginkább igazolja élelmességét, az, hogy a mai dalműi nyitánynak ő vetette meg alapját, amennyiben már bevezetést írt Armidája elé. Meghalt 1689-ben, tehát épp egy századdal a nagy forradalom kitörése előtt; s az évszámra itt azért hivatkozom, mivel az imént fuvóhangszerekről, fugai alakzatokról s bevezetésről tettem említést, a miből egyszerüen azt következtethetnék, hogy Lully a hangszerelésben mester volt. Korához képest igenis mester volt; hanem az első szabályos, logikai és rendszeres zenekari mű azért mégis csak 1770 körűl szülemlett meg, s e részben Gossecnek tartozunk elismeréssel.

Nagyobb joggal, mint elődjét, Rameau-t illeti a dicsőség a franczia dalmű megalapításában. Kiváló zenész volt s alapos ujításokat tett a hangrendszerben. Irt mintegy harmincz dalművet, amelyek között legnevezetesebb az Indes galantes. S Rameau neve eszünkbe juttatja Diderot híres művét, a Le Neveu de Rameau-t, mely a zenéről annyi alapos megjegyzést tartalmaz, hogy maiglan is figyelmet érdemel. Göthe, a ki németre fordította volt, maga is sok elmés, találó eszmét merített belőle, a melyekből nem egyet valósított meg Wagner, mert igy kölcsönöznek az emberek. A Le Neveu

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

de Rameauban, a melynek szerzőjét Göthe egekig magasztalja, Rameau unokaöcscsének jellemzésén kivűl, az akkori dalműi viszonyokról is érdekes, habár futólagos képet nyerünk. Rameau, az idősebbik, hosszu ideig uralkodott ugyan az opera terén, de mindenfelől hatalmas versenytársai akadtak, a kik őt homályba borították később. Az Olaszországból jött Duni, a ki természetesen franczia szöveget használt, a Szerelmes Festő, továbbá Fiatalság iskolája czimű műveivel teljesen háttérbe szorítá Lully nehézkes és Rameau merev alakiságban szenvedő dalműveit, mig a A Tejárúsné czimű víg dalművével Pergolesivel versenyzett, a kinek la Serva padronnája szintén úttörő volt e nemben. Nagy kedveltségben részesült még ezeket is előzőleg a provenczei Campra, a kinek Armide-je soká tartotta magát. S itt már nem Metastasiótól, VI. Károly császár udvari poetájától kértek szöveget, mint az olaszok s részben németek, hanem Quinault-tól, majd Marmonteltől, Favarttól. Tetszésben részesültek még Boismortier Don Quichotteja, a Carpentier Circéje és Actéonja; a Destouches Isséje, Philidor Kovácsa; továbbá Auvergne, Chabanon, a ki mint munkása az irodalomnak is, a zenéről igen sok érdekes dolgot bocsátott világgá, s közzé tevé a Rameau magasztalására írt beszédet; végre Champein, a Fleurette és Colin szerzője, a kinek a Zenedüh ről írt művét

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

több nyelvre is lefordították; Gaveaux tenorista, a kinek Delmon és Nadineját mindenhol megszerették; Lemoine és Francoeur; Lesueur a Rablóbarlang, valamint Pál és Virginia jeles szerzője. Egy sokat emlegetett név, a Rousseaué azonban teljesen kimaradt a névsorból, pedig, miként Diderot, Framéry, Ginguené, aztán D' Alembert, úgy valóban Rousseau is sokat tett a zene érdekében, sok ideig hangjegyeket másolt kényszerűségből, azonkivül még dalművet is írt, a Devin de Village-t, s Pygmalionjával alapítója lőn a melodrámának.

Ilyen volt Franciaországban az élet a mult században. Valódi boldogság azokra nézve, a kik a zenét komolyan és szivükből szerették, mert a tanulás módja mindenképp közel állott s meg volt könnyítve. Mily szerencse nagy szellemektől tanulni s arra ébredni, hogy az embert magukhoz emelték. Nálunk ellenben még a kicsinyek sem méltányolják a zenével foglalkozó írót, mert nem adhatván szellemi tápot, tehát inkább követelnének, s az ily állapot mindig kínos, mert rendesen irigységet támaszt. Franciaországban a művészek és írók folytonos összeköttetésben éltek egymással, s Rousseau vagy Diderot, D' Alembert nem szégyenlették barátságban lenni oly emberekkel, a kiket harmadrendü íróknak vagy művészeknek néztek, nem szégyenelték nekik eszméket adni, s tőlük ilyeneket

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

fogadni. Ez utóbbi nálunk is járja ugyan, hanem a mi nagyképű íróink, a kiknek sikerült egyetmást összeállítniok, már méltóságukon alóli leereszkedésnek vagyis inkább megalázkodásnak vennék, ha valamely zeneíróval avagy zenetörténészszel barátságos érintkezésben zenéről kellene beszélniök. Nyilvánvaló tehát, hogy ők magukat nagyobbaknak, de egyszersmind jobbaknak tartják akár Rousseaunál, akár Diderotnál. Franciaországban pedig a sok szellemi egymáshoz símulás idézte elő mindazt a szépet és jót, a melynek utóbb tanúja lett a világ. Mily szerencsés volt például az az ötlet is, a melynek megvalósításával az azonegy tárgy s szöveg felhasználásával írt dalművek szerzői egy este két különböző színházban adathatták elő műveiket. Így versenyeztek bizonyos meghatározott időben a Feydeau-színházban s a régibb komikai operában egyszerre Chérubini és Kreutzer, Lodoiskával; a már említett Lesueur és Méhul a Rablóbarlanggal. A közönség pedig élvezhetett, itélhetett; a művészek tanulhattak, okulhattak. Hanem itt ismét oly zeneszerzőkkel találkozunk, a kiknek némely művei részben hozzánk is eljutottak. Ilyenek mindenelőtt Grétry, Gossec, Monsigny, Dalayrac, a kedves Della Maria, a két Berton, a kik hol a Marmontel, hol pedig Favart szövegkönyveit dolgozták fel. Legnagyobb közöttük Grétry, a franczia víg dalmű, s átalán a játék-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

dalmű megalapítója, a ki mesterei után még igen sokat köszönhet Pergolesinek, Buranellonak, de mégis legtöbbet önmagának. Sokat küzdött, sokszor bukott, mig végre a le Huron czimű darabjával határozott sikert aratott. Most csoportostól járultak hozzá a szövegírók, a kik azelőtt tudni sem akartak róla s önként ajánlák fel műveiket. Grétry válogathatott s mintegy hetvenhárom játékdalművet írt, amelyekkel nagy vagyont és tisztességet biztosított magának. Szivét szülővárosának, Liègenek hagyta, ahol azt, a számára fentartott emlékcsarnokban, csak több évi pörlekedés után fogadták be. Nagy Napoleon a becsületrenddel ruházta fel. Legszebb művei Oroszlánszivű Rikhárd, melyből egy csinos, lelkesítő dalt a mi dalárdáink is énekelnek; aztán Colinette az Udvarnál, Raoul, Anakréon, Kék Szakál s mások. Grétry a deklamácziót vette az ének alapjául, s koráig nem tapasztalt kifejezésre emelte, átalában igazságra törekedett anélkül, hogy a harmóniában, a hangszerelésben új vívmányokat mutathatott volna fel. Művei tele vannak dallamossággal, folyékony éneklőséggel, s mélodiák irására még hosszú időn át szolgálhatnak forrásúl.

A mondottakból tehát mindenképp kiviláglik, hogy innentúl új tér nyilt azok számára, a kik a drámai igazságot, a kifejezést, a szó és ének közti összefüggést keresték a dalműben is. Legelső köz-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tük a németországi weiszenwangeni születésü Gluck Kristóf, akkoriban már nagyérdemü zeneművész, a kire az a nemes feladat várakozott, hogy a komoly, nagy dalmü terén ugyanazt a nagy átalakulást létesítse, melyet a nála jóval fiatalabb Grétry a játékdalműben már megvalósított volt, s a ki csakugyan gyökeresen felforgatott mindent, merész vállalatáért a franczia kormánytól lovagságot nyervén s innentúl le Chevalier Glucknak czimezvén magát.

Mert valódi forradalomnak mondható, a mit Gluck megjelenése s működése Párisban előidézett. Előre bocsátottam volt, hogy ujításai számára ott teljesen készen lelte a talajt. Az írók sokat vitatkoztak a zenéről; belátták, hogy szöveg és ének közt ritkán van összefüggés, a hosszú lére eresztett dalokban tapasztalható ismétlések és végnélküli czikornyák a józan ész ellenére valók. Florenczben Gluck sokat értekezett e dolog felől Ranieri di Calsabigi lovaggal, s minthogy ez ő vele tökéletesen egy véleményen volt, tehát szakítva az eddigi hagyományos módszerrel s az üres alakisággal, megkezdte ujításait, 1764-ben. Bámulták, csodálkoztak rajta, s Orfeusza, majd Alceste, végre Helena és Páris napról-napra nagyobb közönséget hódítottak. Hanem itt meg nem állapodhatott. Legnagyobb szerencséjére, Bécsben ismeretséget kötött Bailli du Rollet nevü francziával, a ki meg-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

igérte neki, hogy Racine Ifigéniáját alkalmas operai szöveggé idomítja. Gluck annyival szivesebben fogadta ez ajánlatot, mivel maga is azt hitte, hogy a franczia nyelv alkalmasabb a férfias szenvedélyek, az erély kifejezésére az olasznál; s a szöveg vételével, haladéktalanúl hozzá látott a munkához. Szokása ellenére most fontolgatva, lépést haladt s egy álló évig dolgozott a dalműven, melyet készen vitt magával Párisba, ahol 1774 elején jelent meg, mint már hatvan éves férfiú. Kényes körülmények közé jutott; kezdetben alig birt megindulni s még nehezebben mozgott a szövevényes nagy világban, ahol jóformán még nem is igen ismerték. Mint idegennek, nem igen hittek neki, s a bizalmatlanság mellett a féltékenység is éreztette működését oly annyira, hogy már-már lemondott műve színrehozataláról, midőn egykori bécsi tanítványa, Mária Antoinette is pártfogásába vette, s valóban csak a bájos királyné szava és parancsa hárította el az akadályokat, melyek Ifigénia előadásának mindenfelől utját állották. A dalmű april 19-én mégis csak színre került, a nagy operában, rendkivüli kiváncsiság közepett, mely az előadás megindultával csak fokozódott olyképp, hogy a nyitányt megujrázták, a mire alig emlékeztek még a színház legrégibb látogatói is, és minden rész egyre nagyobb lelkesültséget idézett elő. Nem is csökkent mindaddig az, mig csak a dalművet száz-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

hetvenszer nem ismételték, csekély megszakítások mellett, egymásután. Gluck sikere döntő, elhatározott volt, a művészvilág csak őt dicsőité. További dalműveit Orfeuszt, Armidát hasonló eredmény koronázta.

Ekközben hatalmas versenytársa akadt a diadalai gyümölcsét zavartalanúl élvező mesternek az 1776-ban Párisba érkezett Picciniben. E nagy művész a nápolyi iskolából származott, Cecchinájával elbűvölte egész Olaszországot, s 1775-ben már százharminczhárom dalművet mutathatott fel a számos apróbb szerzeményen kivül. Piccini ekkor még nem tudott francziául; hanem a szellemi nagy fény, mely a franczia fővárosból mindenfelé kisugárzott; a nagy forrongás, mely a világ minden részéből odasereglett tudósok, írók, művészek, művésznők körében óriási léptekkel sietteté a művészet s különösen a dalmű felvirágzását, őt is elcsábítá, s e csábnak ellenállani nem tudott. Mindjárt Marmontelhez fordult, hogy a franczia nyelvet, útmutatásai segélyével, teljesen elsajátítsa; s ugyancsak Marmontel adta neki a franczia szöveget. Roland czimű dalművével alapítá meg hirnevét, a mikor is nemsokára kezdetét vette a harcz a Piccinisták és Gluckisták között s oly keserűséggel folyt tovább, hogy a közönség alig törődött egyébbel, mint e küzdelemmel, mely a művészek és írók közönségét két részre osztá, aminek eredménye volt,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

hogy az ilyképp meghasonlott társaság, mely két ellenséges tábor módjára gyűlölködött, az időközben felmerült jelenségekről nem is igen akart tudni s az épp ekkor Párisba érkezett jeles Sacchinit hosszu ideig figyelemre se méltatá. Mily hir előzte meg különben Piccinit, bizonyitja az is, hogy Gluck értesülvén, miszerint Roland szövegét Piccini is munkába vette, megzenésítés végett, tehát saját kéziratát, mely már a bevégzett dalmüvet tartalmazá, tüzbe dobta. A küzdelem ádáz volt és dühös mindkét oldalon, s a kávéházakban, különösen a Café de la Régence-ban, a sakkjátékosok tanyáján, éjjel-nappal tartó vitatkozásokból táplálkozott, közben-közben személyeskedésbe ment át, magában az operaházban éles tüntetésekben adogatott életjelt magáról; a hirlapok pedig nemcsak erről tettek pontos jelentést hasábjaikon, hanem maguk is részt vettek a harczban, érveltek, okoskodtak, élénkségben, alaposságban az akkori l'Avant-Coureur, les Petites Affiches, l'Année littéraire, l'Observateur littéraire, le Censeur hebdomadaire egymást fölülmulni iparkodván: Rousseau, Diderot, Rameau unokaöcscse, Arnaud, Suard, Glucknak fogták pártját; mig ellenkezőleg Laharpe, Marmontel, Framéry, Ginguené az olasz mellett harczoltak, s a vita szépen tovább folyt még akkor is, midőn két tényezője, Gluck és Piccini, valódi önérzet és kölcsönös becsü-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

lés alapján már rég jobbot nyujtottak egymásnak. Gluck Ifigénia Tauriszban czimü dalmüvével, aztán Narcisszeszal aratta legszebb diadalát s győztesen, nagy tisztességgel s igen jelentékeny vagyonnal, 1787-ben tért haza Bécsbe, ahol még ugyanabban az évben, november 9-én végezte földi pályáját. Piccini továbbra is Francziaországban maradt, s nyomorgott haláláig, mely csak 1800-ban következett be, Passyban.

Gluck a zene régi egyszerüségéhez fordult, hogy azt a költészet támaszává tegye, az érzelmek s különböző helyzetek ecsetelésében neki erőt kölcsönözzön, anélkül, hogy a cselekmény folyamát külsőségekkel s csak az énekesek hiúságát tápláló czifrákkal, fülcsiklandozó czafrangokkal feltartóztassa. Főbb gondját a deklamáczióra, a drámai igazságra, a recsitatifre, a párbeszédre irányozta, s csak akkor vette igénybe az éneklő áriát, amidőn az érzésnek előtérbe kellett nyomulnia. Dalmüvei fönségesek, a görög tragédiákhoz hasonlítnak, de annyira egyszerüek, hogy a mai zenekarnak alig adnak dolgot, mig ellenben a némely recsitatifjeiben foglalt szavaló mozzanatokkal az ügyesen előadni tudó dalmüvész ma is megragadó hatást tehet. Áriái nemesek, igaz; de talán mégis igen egyszerüek, s ha mostanság hallunk egyet-egyet közülök, például Ifigéniából vagy Armidából a zenekari hangversenyeken, úgy a legnagyobb páthosz mel-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

lett is némileg hidegen hagynak minket. Mily másképp szólnak a Mozart mélodiái, mily megragadók recsitatifjei, emlékeznek, Don Juanban, mily megrendítő fokozatúak a karok, s mily széles alapú zenekari részletek táplálkoznak a dalmű hatalmas nyitányából. Bizony nagy a különbség! Pedig Gluck és Mozart kortársak valának egyideig, s valószinüleg Párisban is találkoztak, aminthogy Mozart nagy tetszésben részesült ott akkor, sőt azon innen is, amidőn Németországban hanyagolni kezdték e lángész műveit, mindig kegyelettel és színi tekintetben is példányszerű keretben adták elő Don Juant.*) Mert Párisban minden szép és jó útat talál, ha mindjárt idegenektől származik is.

Ime, miként egyik elődje, Lully, szintúgy Chérubini is Olaszországból szakadt Franciaországba, ahol polgárjogot nyert. Chérubini kétségkivül nagy zeneszerző, akit Mozart és Beethoven társaságában szoktak emlegetni, s méltán, mert az

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

*) Don Juant a párisi nagy operában 1834. márczius 11-én adták először, Castil-Blaze franczia szövegével s mintaszerü tökélylyel még a statisztai csoportozatokat illetőleg is, amelyekben kiváló szinmüvészek müködtek. Nagyszabású, fényes, izletes diszletek emelték remekségét ez előadásnak, mely a műtörténet lapjain arany betükkel van feljegyezve. 1866-ban is köztetszést aratott Don Juan hasonló tökéletességű szinrehozatala a nagy operában. A német lapok kifogyhatatlanok valának magasztalásában s hasonlóra buzdíták a szinházak intézőit.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

utódok ő benne is a hangszerelés egyik nagy mesterét tisztelik, s művei még jelenleg is igazi élvezetet nyujtanak. Vonós-négyeseiből nem egy kiváló zeneszerző merített, mint például Mendelssohn; gyászmiséje méltó helyet foglal el a Mozarté mellett; operáit, főleg operáinak igazi klasszikai formában írt megviselhetetlen nyitányait még ma is nagy előszeretettel adják különösen Németországban. Vizhordozója, melynek eredeti czíme: Les deux Journées, nálunk is igen kedvelt dalmű volt a negyvenes években, s most bizonyára megint tetszeni fog; folyékony, tiszta, szabályos hangszerelésével pedig még sok ideig gondra inti követőit. Az Abencerageshoz, továbbá Lodoiska- és Anakréonhoz, valamint Faniskához írt nyitányai mindig tetszést aratnak a zenekari hangversenyekben.

Egy másik naturálizált francziáról szólva, Malta szigetére kell rándulnunk, mert csakugyan ott jött világra Isouard, a kit tulajdonképp Máltai Miklósnak (Nicolo de Malte) híttak atyja után, aki a máltai lovagrend nagymesterének kamarása volt, s gyermekeit Francziaországban neveltette. Miklós Olaszországban kezdte meg pályáját, majd visszatért Malta szigetére, ahol a rendet karmester minőségében szolgálta, valameddig azt a francziák el nem törölték. Ekkor ő is Párisba vonult s Isouard név alatt Monsignynél és Grétrynél fejezte be tanulmányait. Nagy hasznára volt,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MŰZEUM

hogy Étienne költő kiváló szövegkönyvekkel látta el. Dalműrei, melyek szerencsésen egyesítik a franczia és olasz izlést, a Feydeau-szinháznak és neki magának is igen nagy jövedelmet hajtottak: a száznál több előadásban részesült Hamupipőke s a Joconde nem kevesebb mint 160000 francnyi bevételt eredményeztek számára. Isouard 1818-ban halt meg, tehát átélte a nagy forradalmat, átélte anélkül, hogy benne szerepelt volna, a mi annyival meglepőbb, mivel még Chérubini sem vonhatta ki magát belőle s úszott az árral. Igy levén, nem tehetjük, hogy a nagy forradalom s az első császárság drámai művészetéről is meg ne emlékezzünk.

Chérubini, a Missa solennis s a híres gyászmise aranytollu írója, annyi forradalmi dalt és himnuszt szerzett, mintha maga is a legdühösebb jakobinus lett volna, a mi legkevésbbé sem áll.

A forradalom művészetét Rouget de l'Isle a szabadsághoz írt himnuszával s különösen az 1792-ben szerzett világhírü Marseillaise-szel nyitja meg. Egy dalmű is maradt tőle; czíme: Macbeth s 1827-ben került színre. Példájára csupa himnuszokat zengtek a művészek, költők, s minden képzelhető alkalmat s eszmét megragadtak forradalmi dalok költésére; noha később meglehetősen lelohadt kedvök, látván, hogy a többség nyakára kerekedett, s minden emberségből kivetkőzött

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

őrült kisebbség, a forradalom egyik legnemesebb alakját, Chénier Endrét, a lánglelkű költőt, Franciaország dicsőitőjét, vérpadra hurczoltatta 1794-ben. Piccini, Gluck sokszor említett vetélytársa, a nászünnepélyek dicsőitésére himnuszt írt; a szabadság fáinak ültetésekor tartott ünnepélyre Grétry szerzett himnuszt. Ugyanezt cselekedte D'Alayrac az Azémia czimű kedves énekű dalmű szerzője, mint szintén Della Maria is, kinek A Rab, s főleg A Karnagy czimű folyékony hangszerelésű dalművei oly kedvességben részesültek, hogy dalait maiglan is népdalok módjára énekli a franczia nép.

A forradalom hivatalos zeneszerzői gyanánt mégis legkivált Méhul, Gossec, Lesueur, Catel szerepeltek.

Valamennyi Éjszak-Franciaországból származott, sőt Gossec, miként a játékdalmű híres megalapítója, Grétry is, Belgiumból szakadt franczia földre. Figyelmet érdemel ez is, mert ime az éjszakiak több erélylyel, több hármóniával szálltak síkra, holott a déli származásu Della Mariánál, D' Alayracnál, Isouardnál az éneklőség volt az uralgó elem.

Méhul István, Henrik Miklós a giveti szerzetesek templomában kedvelte meg a zenét, az orgona mellett, melyet már tiz éves korában az ő gondjára biztak. Két év mulva az ardennesi erdőség regé-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nyes fekvésű Val-Dieu nevű apátságába vonult, ahol a jó szerzetesek s különösen Lissoir apát kegyességéből komoly tanulmányokat tehetett a német születésű derék Hausser Vilmos orgonász mellett, s oly rohamosan haladt, hogy rövid időn nemcsak utolérte mesterét, hanem alkalmazást is nyert mellette, segédkarnagy minőségében. Tizenöt éves korában egy gazdag ezredes, a ki az orgonán rögtönzéseket hallott tőle, annyira megkedvelte játékát s őt magát is, hogy Párisba vitte és saját költségén ki is képeztette. Méhul 1782-ben már három játékdalművet mutathatott fel; 1783-ban, tehát húszéves korában már a nagy operában is szivesen fogadták, s Alonzo és Cora czimű dalművét szerencsével adták elő. Még nem töltötte be huszonkilenczedik évét, midőn a Hoffmann szövege nyomán szerzett Frózina és Coradin vagy A megjavított Zsarnok czimű dalműve a Feydeau-szinházban nagy sikert aratott. Eme dalmű második felvonásának kettősét Grétry is egekig magasztalta, azt állítván róla, hogy Gluck sem írt szebbet. Az elismerés nagyban fokozta tevékenységét, s irányában való vendégszeretetét a szinházigazgatóknak. Méhul sokat írt s mindenhol szivesen fogadták. Voisenon abbé, Gentil-Bernard és Valladier, valamint Hoffmann valósággal a legjobb szövegekkel halmozták el. Ez utóbbival egyesülve szerzette Stratonice czimű

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

egy felvonásos lyrai dalművét, melyben különösen a nagyszerű négyes ma is elragadja a hallgatókat. Majd az imént említettük Chénier Endre fitestvére, Chénier József Timoléon czimű tragédiájához nyitányt és karokat írt. Legremekebb művének József és Testvérei czimű dalművét tartják, melyben a mélységgel párosult nemesség, a hangszerelés tisztasága, az átható érzelmű lendületes dallamok ma is az üdeség varázsával lepik meg a hallgatót. Valóban s tényleg ő megalapítója a franczia komoly drámai stilnek, a mai izlésű dalműnek. Csak azt fájlaljuk, hogy színpadunkon jelenleg semmitse hallhatunk e nagy zeneszerzőtől. Az 1867-iki párisi világkiállítás alkalmával tartott nemzetközi nagy ének- és zeneversenyben négyezer művész adta elő A fiatal Henrik (IV. Henrik király) czimű dalművéhez írt nyitányát, mely is óriási lelkesültséget keltett. Méhul itt egy vadászkürt köré oly ügyesen csoportosítá a hangszereket, oly érdekes fokozatokat fejlesztett, s annyira szerencsés rhythmikai hatásokat idézett elő a kiséretben, hogy e nyitányt a maga nemében valódi mesterműnek mondhatni. Himnuszainak s egyéb forradalmi dalainak jellemzése ezúttal nem feladatunk tárgya.

Gossec Ferencz is az egyháznak köszönhette műveltségét: gyermekkorában az anversi (Antverpen) székesegyház karában énekelt s tanult. Tizennyolcz éves korában ő is Párisba költözött,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

hogy tökéletesítse művészetét, a mi a legnagyobb mértékben sikerült neki, miután kezdetben La Popelinière bankár házában vezette Rameau műveinek zenekari előadását, majd pedig Conti herczegnél működött karnagyi minőségben, szabad óráit búvárkodásban és vonós-négyesek meg színfóniák szerzésével töltvén. Írt egy derék gyászmisét, egy gyönyörü O Salutarist, több dalművet, melyek közt legnevezetesebbek: Antal és Antalka, A Halászok, Alekszisz és Dafné, Filémon és Bauczisz, Szabinus, melyet Gluck Ifigéniája s a néhány hó múlva rá következett Orfeusza csakhamar leszorítottak a színről. Hangszerelésének szabályos voltáról Lullynál szóltunk. Nagy lelkesültséggel üdvözölte a forradalmat, sok indúlót és himnuszt szerzett. Meghalt 1829-ben, kilenczvenhat éves korában, mint a becsületrend lovagja.

A harmadik zeneszerző, Lesueur János Ferencz, távoli unokaöcscse a megelőző században élt Lesueur nevű hires franczia festőnek, ugyancsak egyházi énekkarban, az abbevilleiben kedvelte meg a művészetet. Majd az amiensi székesegyházba jutott kargyermek minőségben s mellette szorgalmasan járta az iskolát; tanult latinul, görögül. Tizenhat éves korában, 1779-ben már karnagya volt a séezi székesegyháznak. Sok vándorlás után végre a párisi szé-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

kesegyházba, a Notre-Dame-ba került, a hivők számára szerzett zsoltáraival átalános népszerűségre tett szert, s mintaszerű előadásaival végiglen igen sok látogatót édesgetett Isten házába. Írt egy misét és számos kisebb ájtatos szerzeményt, melyek a franczia egyházi zene gyöngyei közé tartoznak. Többnemű félreértés következtében végleg megvált a székesegyházi karnagyságtól, s egyelőre nyugalomba, falura vonult. Majd az operaszerzésre adta magát, hanem Télémáhkja, cselszövények miatt, megbukott a nagy operában; ellenben siker koronázta a Gil-Blas egyik epizódjából merített Rablóbarlangját, melyben, mint említettük volt, Méhullal versenyzett a Feydeau-szinházban. Pál és Virginiájának mesteri hangszerelését, hatalmas harmóniáju karait maiglan dicsérik; ugyane dallművében a Naphoz írt himnusz is tele van szépségekkel. Lesueur testestől, lelkestől a forradalom karjaiba veté magát s igen sok írt dicséneket, a mi őt nem gátolta abban, hogy Napoléontól is vállaljon hivatalt és számára operát irjon, mely Ossian és a Bárdok czim alatt 1804-ben került színre a nagy operában, s különösen a császárnak tetszett. A császárság buktával királyi karnagy lett és számos kitüntetés után, 1837-ben halt meg 74 éves korában. Miként Méhul és Gossec, tagja volt az Institutnak.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

A forradalom negyedik zeneszerzője Catel Simon Károly, mint derék iparosok gyermeke, kora fiatalságában jutott Párisba és Sacchini pártfogásával a zeneiskolába, ahol Gossec és Gobert vezetése alatt oly gyors előmenetelt tőn, hogy 1787-ben már őt is segédtanárúl alkalmazták s nehány évre rá ugyanott valódi tanárrá nevezték. Sok hazafias dalt, himnuszt és dalművet is szerzett. Voltaire Szemirámisz-át a Delrieu szövege nyomán megzenésíté; hanem e művénél jóval szerencsésebben járt Wallace, vagyis A skót Lantos czimű operájával, melynek némely érzelmes, borongó részleteit ma is éneklik Franciaországban. 1824-ben a király a becsületrenddel jutalmazta érdemeit.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Mint látni, e zeneszerzők szerencsésen átélték a nagy forradalmat, a császárság s a királyság alatt is igen jól érezték magukat, többnyire hosszú kort érvén. Így változik az ember, akarám mondani, így simúl a körülményekhez.

Napoléon, különösen császár korában nagyon szivesen fogadta a zeneszerzőket, s mint igazi műértő, pártfogolta is. Láttuk, mennyire kimutatta tetszését a Lesueur Ossianja irányában, s méginkább örvendett, midőn Spontini széles keretű, ünnepélyes hangszerelésű Vesztaszüze vezérkönyvét a császárnénak ajánlá fel. Ugyancsak e kornak kivánt hizelegni Spontini Cortez Ferdinánd

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

czimü dalmüvével is. E müvészen kivül még Paert és Paissiellót is Párisba édesgette a császár, karnagyi hivatalt adván nekik. Devienne A Szerzetesnők (Les Visitandines) czimü dalmüve is Napoléon korában szülemlett meg.

És itt szigorúan tárgyunkhoz tartozik a párisi világhirü zeneiskoláról, a Conservatoireról szólani, minthogy tulajdonképp a forradalom és Napoléon müve az is. A Conservatoire első alapja ama királyi énekiskola volt, melyet a l'École royale de Chant czím alatt Gossec és Piccini szerveztek 1784-ben. A forradalom kitörtével igen sok zenemüvészre volt szükség a katonai zenekarok ellátása végett, a miért is Sarrette külön zeneiskolát alapított, a honnan az tán jutott elegendő számban. 1793-ban a konvent ez iskolát az imént említett zeneiskolával egyesítvén, l'Institut national de Musique nevezete alatt, új iskolát alapított. Két év mulva rá már készen állott a töke és a törvényczikk nagyobb-szabású ének- és zeneiskola alapítására, a mi tényleg meg is valósúlván, a Conservatoire de Musique et de Déclamation szerencsésen megalakúlt. Napoléon 1803-ban, tetemes pénzösszeggel gyarapítá tőkealapját. Ezerekre megy a művészek száma, a kik e remek szervezetü nagy müiskolából kikerültek, mert a zene és ének minden szakmájában, s minden még oly jelentéktelen hangszerre nézve első-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

rangú művészek vezették az oktatást külön e czélra nagy gonddal szerkesztett kitünő tankönyvek alapján, melyek között a Csehországból származott s itt alkalmazást nyert Reicha Felsőbb Zeneszerzéstana épp oly elismerést vívott ki a világban, mint Catel Hangszereléstana vagy Gossec hires Hangvételtana és Énekiskolája. Mindjárt kezdetben Chérubini, Lesueur, Garat, Méhul, Gossec voltak a felügyelők, a kikhez később Boïeldieu, Catel és Choron csatlakoztak, megalkotván az oktatási bizottságot, Sarrette igazgató elnöklete alatt. A Conservatoire növendékeinek zenekari hangversenyei mintaszerüek azóta is. Hanem nemcsak a drámai zene, ám a szavaló- és tánczmüvészet is nagy hasznát látja e műiskolának. A szavalásban és mímelésben oly színmüvészek vetették meg az oktatás alapját, mint a nagy Talma, Fleury, Lafon, s a műhagyományt maiglan is méltó utódok ápolják.

Ime, ebből az intézetből ment világgá diszes csoportja ama zeneszerzőknek, kiknek dalműrei minden müvelt országban polgárjogot nyertek, részben gyökeres változást idéztek elő a drámai zenében: Auber, Hérold, Halévy, Berlioz, Gounod, Thomas és mások.

Auber kedvelt tanítványa volt Boïeldieunek, kitől sokat tanult a nélkül, hogy nyugalmát, folyékonyságát elsajátíthatta volna. E két zene-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

szerzőt igen gyakran emlegetik együtt, s méltán, mert valóban ők képviselik a zenében a már kihaló félben levő igazi franczia és gall szellemet, melynek a franczia irodalomban La Fontaine és Molière biztosítottak halhatatlanságot.

Boïeldieu Adorján Rouenban jött világra s az ottani székesegyház hires karnagyánál, Brochenál kezdte meg a zenetanulását. Broche durva, kegyetlen ember volt, de az oktatásban ritkította párját és Boïeldieu is oly biztos alapra tett szert nála, hogy az ellenpontozásban, hangszerelésben csakhamar tökéletességre vitte, az orgonázásban elsajátított ügyességénél fogva pedig nem egyszer helyettesíthette mesterét, még pedig kiválóbb ünnepek alkalmával. Dalműszerzésre Grétry Kék-Szakálla keltette fel benne a kedvet. Nevezett dalmű meghallgatása után annyira fellelkesült, hogy mindjárt alkalmas szöveg után nézett. Megkapta, megzenésíté s a dalmű nagyon tetszett Rouenban. Ámde a hírnév, dicsőség szomja Párisba szólítá. Gyalog ment oda, néhány szép regedallal és operájával. Nyalka, csinos gyerek volt, élénk szemü, nyilt arczu s még alig tizenkilencz éves. Szivesen fogadták mindenfelé; de operáját gyarlónak találták, s nem adták elő. Hogy éhen ne haljon, órákat adott, zongorákat hangolt, miközben Erard zongoragyáros házában, a hol felkarolták, több kiváló művész kegyét sikerült megnyernie,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nevezetesen a Garatét is, a ki nagy hatással énekelte szép regedalait s megismerteté Fiévéevel a költővel, ki igen alkalmas szöveggel lepte meg: Zsuzsanna nászajándéka cziműwel, melyet Boïeldieu sok szerencsével dolgozott fel. A darab főleg Saint-Aubin asszony elbájoló éneke következtében tett nagy hatást s alapítá meg a művész jövőjét. Boïeldieu most bátorsággal folytatta, a mihez reménykedve nyúlt, s a Svájczi család, Benyovszky, a Bagdádi Kalifa és más dalművek gyors egymásutánban következtek. E közben tanárságot nyert a Conservatoireban s megnősült 1803-ban. Egy tánczosnőt vett el, a ki hozzá méltó nem volt. Csakhamar belátta hibáját, s kapva a meghivásón, mely Oroszországból érkezett, útnak eredt, hogy feledségbe merítse boldogtalanságát. I. Sándor czár kegygyel fogadta, császári karnagygyá tette s alkalmat nyújtott neki a zeneszerzés folytatására. Boïeldieu hét évet töltött Pétervárott, mialatt igen sok dalművet szerzett, Racine Athaliájához szép karokat írt. Hazatérvén, folytatta munkásságát, tagja lőn az Institutnak és 1834-ben halt meg.

Legnevezetesebb dalművei, az említetteken kivűl: A felfordúlt Kocsi, Golkonda Királynéja, Párisi János, A vörös Sipka, s A fehér Nő. Ez utóbb említettet bizonyára igen jól ismerik. Kedvesség, folyékonyság, fényes hangszerelés,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nyájasság, vidorság jellemvonásai e dalműnek, melyben a régi franczia népdalok, azok az ötletes, formás, közben-közben kaczkiás és lovagias énekek, a legszabályosabb harmónia mellett elevenülnek meg. A fehér Nő nyitánya mindig eszembe juttatja ama regényes kort, a melyben a trouvèrek a normánd hadakkal átkeltek Angliába s hódító Vilmos hőstetteit dicsőiték. Szebb, csiszoltabb, következetesebben végigvezetett nyitányt játékdalmű elé alig irt valaki. Úgy-e bár, hogy a fehér nő regedalát érdekesen vezeti be a hárfa? Aztán az a szép kettős, hármas és főleg az árverési együttes csak oly gyöngye a dalműnek, mint a kedves fonódal, avagy György tüzes katonadala, mely tele van sziporkázó élettel. Ugyancsak Györgynek a kürtökkel árnyalt, s a hárfával meglepő módon érdekesített dala a bájos ismeretlenről (a fehér nőről), s átalán az a sok nyájas, behizelgő regedal, melyekkel önála, csupa nemes szenvedélyből önállóan művelt forma gyanánt, s többnyire minden dalművében is találkozunk, megerősítik azt a véleményt, hogy Boïeldieu igazi költő volt, a kinek nagy készültsége egy színvonalon állott természete finomságával, találékonyságával s kifogyhatatlan erű dallamosságával.

Auber még elődjénél is termékenyebb volt, sok kellemmel és természetes bájjal dolgozott késő vénségeig. Mélodiái szépek, szívhez szólók, de igen

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

gyakran rövid lélekzetűek és nyughatatlanúl csapongnak egyik hangnemből a másikba. Ugyanez áll zenekari kiséretére nézve s átalán nyitányait illetőleg is: tapasztalhatták A fekete Dominóban, Fra Diavolóban. Pauliné-Markovics Ilka mintha rátermett volna e két dalmű női szerepére: Angelára és Zerlinára. A fekete Dominóban valóban ellenállhatatlan tapsra ragadja mindig az egész házat különösen a rózsa- és tündérdallal, aztán a harmadik felvonás dalával, s az olasz izlésben irt koloratur-áriával. Vagy nem gyönyörködtek-e ugyanitt az apáczák kedves könnyüségü karában, a Horacio vágygyal telt rövid szólamával átszőtt imában, melyet orgonabevezetés előz meg? Úgy-e bár, mindig várták azt a jelenetet, mely Gil Perez Deo gratias-ával a második záradék főmozzanatát képezi, fokozott fejlődésben éri végét, kihat a zenekarra s az együttesekre? S ez a Deo gratias mennyi elmésségre, mennyi kedélyes nyilatkozatra ragadja a mi Kőszeginket. Fra Diavolóban a nyitány, a nagy záradék tartalmaznak jelentékeny zenei s énekrészeket; s az egésznek élénk tárgya a bolondos angollal s a két drasztikus banditával még vígjátéknak is megjárná.

S mégis, ki hinné, hogy e másképp oly felületesnek látszó, könnyelmű zeneszerző, a kinek oly sok dalműve merült feledségbe, s a kinek Báléjét a Verdi Álarczos Bálja teljesen leszorítá a műsor-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ról, előbbre vitte a drámai zenét és szerencsés újításokat tett a hangszerelésben? A júliusi forradalom kora hajnalán volt ez, a mikor a Porticii Néma czimű dalműve készen állott, hogy hangokban fejezze ki az elnyomott nemzetek fájdalmát; s itt már nem puszta mulatságból, hanem öntudatosságból dolgozott: mondjuk ki határozottan, hogy a Porticii Néma karaiból az elfojtott harag dühének kitörése hat át hozzánk.

S vajjon csak ebben nyilatkozik az újítás?

A világért sem, hanem mindenekelőtt a fényes hangszerelésben, az azonnal szembe ötlő hangszinezetben, a zenekari hatások merészségében, biztosságában; a vonós-hangszerek vakmerő kezelésében s különösen a hegedű alakzatokban, melyekkel a szerencsétlen néma Fenella sajgó fájdalmának tolmácslására talált eddig ismeretlen hangokat. S ez még nem minden; mert a legmeglepőbb újítást az énekkari együttesek drásztikus csoportozatában eszközölte olyképp, hogy a karok itt mint közreműködő egyének valósággal előretolják a cselekményt, belejátszanak az eseménybe. Ha hozzávesszük a harmónizálás sajátságait, a drámai igazság kifejezését oly szerencsésen előmozdító új hangvezetést: úgy bizonyára megértjük ez újítások mivoltát. Még az is különös figyelmet érdemel, hogy a színi hatásokra nagy gondot tudott fordítani, oly annyira, hogy például az eddig csak szo-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

kásos közhelyekből állott be- és kivezető zenekari tételeket, miként már A fekete Dominóban is, érdekfeszítő zeneképekké olvasztotta össze. Bizonyára olynemű újítás, melynek érdemét fokozzák a dallamok helylyel-közzel bátorító, majd pedig vésztjósló kifakadásai; s ha Fenella néma fájdalma fölött könyeztek, úgy bizonyára elmerengtek Masaniello olvadékony szenderdalán, s azonnal észrevették a Borella halászdalának czélzatát. A tarontellát sem fogják feledni, hisz, ha nem csalódom, úgy e műcsarnok falai között, már hallám előadását zongorán Liszt szép feldolgozásában.

Még nagyon sokáig kellene folytatnom, ha a Fétis zenetörténetében felemlített valamennyi nevezetesebb szerzőről szólnálnék felvilágosítással; talán nagyon sok volna a jóból, s unalmasságomért megnehéztelnének, a mit sohase tudnék megbocsátani magamnak.

Meyerbeer, a ki tulajdonképp német zeneszerző, szintén a franczia szellemnek köszöni dicsőségét. Scribe, a kit az Egy pohár víz vagy Adrienne Lecouvreur, s más szinművek után bizonyára jól ismernek, kitünő, sőt részben mondva és mesterkéltséggel csinált szövegekkel ajándékozta meg. Így keletkeztek Ördög Róbert, aztán mintegy tizévi szorgalmas tanulás, erőfeszítés, lelkiismeretes gondolkodás után A Hugonották, később A Próféta, majd egy könnyebb fajú mű, Dino-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

rah vagy A ploërmeli Búcsú, s végül Az áfrikai Nő, mert a többiek német s illetőleg olasz föld gyermekei. Meyerbeernek lehetnek gyöngéi s vannak bizonyos fogásai, melyek csak külső csillogással számíthatnak nagyobb hatásra. Hanem kérdem: vajjon a ki őt, ez utóbbit illetőleg, annyi keserűséggel illette, Wagner Rikhard, vajjon nem számított-e dalműveiben maga is színi hatásra? s nem követ el még most is mindent, hogy dalművei a színpadi vívmányok és gépezetek lehető kiaknázásával, minél fényesebb, meglepőbb diszletekkel, minél agyafúrtabb találmányok keretében kerüljenek előadásra? Hanem itt is áll, hogy az életérdekek útjai keresztül járnak egymáson, s az igazságtalanságtól még elveink komolysága sem oltalmazhat meg. Álljon bármiként, kérdem: vajjon nem lenne-e nagy veszteség a művelt világra nézve, ha Róbertben, Dinorahban nem gyönyörködhetnék? Bizonyára maguk is sajnálnák ezt, s így nem helyeslik a Meyerbeerre halmozott vádakat. Bertram minden rhythmusa ördögi, minden szólama kárörvendő; Róbert dallamai szépek, jellemzők; a normándiai pórleány drámaisággal van felruházva, a kegyelmi ária éneklője még aránylagos középszerüség mellett is mindig megérteti magát. Dinohráhban a bariton bensőséges dallama egy Bignió előadásában kit ne hatott volna meg? A Hugonottákban, ha egyéb nem, úgy a kardszen-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

telés komolyan előkészített és átlüktetőleg fokozott együttese, aztán a negyedik felvonás fájdalmas hangárban ömlengő, édesen behizelgő, mélyen megindító szerelmi kettőse, a melybe Benza Ida annyi lelket, melegséget önt, bizonyára emlékezetükbe vésődött; a mellett hogy Raoulnak a zenekar kiszélesedő fellendűlésével kisért beköszöntő áriájától sem tagadták meg elismerésüket, valamint megértették a dalmű történeti hátterét oly hűségesen feltüntető helyzetek és zenekari részletek igazságát. Egy másik dalműből csak a koronázási indulót s a gyermekek angyalian bájoló imakarát hozom fel, hogy tudják, miszerint A Prófétáról van szó. Az afrikai Nő ben főleg Neluszkó fékezhetetlen indulatossága van igazsággal rajzolva; aztán a negyedik felvonás remek rhythmusú és csillogóan kidomborodó hangszerelésű tánczenéje mindvégig lendületes, s méltó előjátéka a nagy küzdelmű esküjelenetnek, a délies hőmérsékű szerelmi kettősnek. A méregfa költői jelenetét bevezető vonós-hangszeres uniszonó a mily rövid, épp oly hangulatos. Kár volna, — úgy-e bár? — ha e szép dolgok egyszerre mind megsemmisülnének. Egy szerény, finom izlésű emberrel kevesebbet ismerne a világ, holott épp eme fajból nem ártana, ha minél többen vállalkoznának ily nemes, önzetlen szerepre.

Ha Meyerbeert koszmopolitikai s inkább

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

eklektikus zeneszerzőnek nevezhetjük, úgy fajbeli rokona Halévy Fromenthal igazi franczia zeneszerző. Elmondhatni róla, hogy a drámai zenét előbbre vitte, pedig megtartá a műformát, a kavatinát, a regedalt, az ariát, a párdalokat, az együttesek s a záradék minden részletét. Legérdekesebb dalművei: A Villám, A cziprusi Királyné s mindenekelőtt A Zsidónő, mely egyik kedvencz darabja a budapesti közönségnek. Van e dalműben egység, mély és beszélő összefüggés szöveg és zene között, fényes hangszerelés, mely nem fajúl czéllá és tűntető eszközzé, hanem végiglen hű kisérője és tolmácsa vagy visszhangja az emberi hangnak. Az imakar, a hirnök és polgármester rövid szólamai, melyeknek zenekari alkotmányát Wagner Rikhárd a Lohengrin hirnöke számára írt zenekari kiséretben mintáúl fogadta, más hangszerek igénybevételével; továbbá a bibornok emelkedett dallama zeneképnek is beváló gyönyörü utójátékával, a borkar s végűl a nagy záradékban a szépen előkészített, s a hegedűk merész futamaival diadalmasan jelzett, nagyban fokozott induló fölé emelkedő kettős hovátovább mind feszűltebb igényeket keltenek a dalmű további felvonásai iránt. Halévyre nézve nagy szerencse volt, hogy zsidó létére Franczia országban jött világra. Ez ország gazdag irodalmából, nagyszabású műviszonyai- s nagy világából izlést merített, mint zsidó pedig hűen tudta

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

jellemezni faját. Való, hogy Scribe pompás szöveget írt számára. Mily drámai elhatározás is Eleazárban, hogy inkább meghal, mintsem lemondjon a boszúról, a mi neki csak egy szavába kerűlne. E boszú itt egyszersmind jellegi kinyomata a gyűlöletnek, fájdalomnak és elnyomásnak, melyet a keleti faj századokon át tűrni kénytelen volt. Hanem ott következik aztán a zene leggyöngédebb nyilatkozatakint a húsvéti áldás és ima, Recha gyönyörű regedala, s ellentétük gyanánt a megrendítő átokjelenet a második felvonásban. Mily meggyőző igazságról tanúskodik, mily küzdelmes a nagy jelenet a bibornok és Eleazár között a negyedik felvonásban, s ugyanitt mennyire megható az oboák mélabús kettősével bevezetett bánatos regedala Eleazárnak. Valóban a faharmóniával sajátságosan jellemzett gyászindulóig s a művészien összeszőtt máglyakarig érdekes, tanúlságos itt minden rész. Szerencse, hogy legelső szinházunk zenekara e dalműben mindig nemes hévvel játszik, s a szerepek is jól vannak betöltve. Ellinger különösen méltán dicsekedhetik Eleazárral, mely mind énekét, mind alakítását illetőleg legjobb szerepe. Halévy méltó tanítványa volt a párisi nagy zeneiskolának s főleg Chérubininek, s utódja itt Fétisnek a tanári székben.

Hérold is szép készültséggel és tehetséggel lépett a művészet pályájára és sok mindenfélét írt.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Hanem nagy volt a verseny, kiválóbbnál kiválóbb szerzők küzdöttek a babérért, s Boïeldieu meg Auber mellett, később aztán Meyerbeer és Halévy sikereivel szemben alig bírt boldogúlni. Zampája mégis fentartotta magát, s nyitányát maiglan is előveszik a hangversenyekben és zenei mulatságok alkalmával. Van egypár jó buffó szerepe, egy érdekes szóhang-négyese megfelelő utójátékkal; egy meglepő átmenetű zenekari képe, s egy elég jellemző kara, a tivornyakar, mely tüzes előadásban elég hatásos. E zeneszerző hangszerelése inkább csillogó mint kifejező.

De ne hagyjuk említés nélkül e korszak két nevezetes szerzőjét, Adam Adolfot és David Bódogot, a kik a játékdalmű terén figyelemre méltó dolgokkal gazdagiták a drámai zenét. Adámtól ez idő szerint semmitsem hallunk, pedig Longjumeaui Posta legénye más szinpadokon rendesen műsoron szokott lenni. David ellenben a mienk és Lalla-Roukhja mindíg megtölti a szinházat. A Provenceból, Petrarcha és Noves Laura hazájából származott, és elgondolhatják, hogy e neveken kivűl még a vidék bája is felébreszté költői képzeletét, kiváncsiságát minél szebb világ látása iránt. Átment Algériába, bejárta Keletet, a honnan mélodiai kincsekkel rakodva tért hazájába. Lalla-Roukh is a Kelet szüleménye, s tele van epedő dalokkal, finom hangszereléssel, lendületes rhythmikai alak-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

zatokkal. A szerelem ünnepli itt napját, s mind vágya, mind pedig diadala élénk hangokkal van festve. Mily ábrándos, mily merengő a Noureddin regedala a hárfa és az oboák vonzó keretében, mily érdekes mozgalmú a katonák kara, s mily kedvesek és könnyűdek az együttesek, különösen a női kar.

Maga Lalla-Roukh is mennyire magán hordja egyénisége jellegét melegséggel ömlengő szerelmi dalában, az arányos mértékben csoportosított hangszerek kedves szólalkozása mellett, mert a Kelet bűvös égalja alatt nyert benyomások érzetét és hangulatát David szerencsésen fejezte ki zenekarában, mely is valódi szinfónia módjára, hanem szerény fejlődésben s illő alárendeltségben, az emberi szó mellett majd a szellő suhogását, majd a madarak édes csicsergését, a csermely csobbanását, az ezer élő lény zsongását utánozza behizelgő változatban. Mirza és a mélyhangú énekes mily elmés ellentétben jelentkeznek; amaz az ifjú pásztorról s a vén királyról szóló pajzán regedalában; ez pedig jajveszékléssel telt dalszakaiban, a hol gyávaságát oly alaposan igazolja. A mi Kőszegink utánozhatlan ecsettel alakítja és drásztikus módon énekli e szerepet; míg Pauli mintegy rátermett Noureddin szerepére, melyet igazi melegséggel, helylyel-közzel nemes hévvel énekel, költői felfogással alakít.

Korunk franczia zeneszerzői között Gounod

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

és Thomas legérthetőbb nyelven szólaltak meg, leginkább fejezték ki azt, a mi a jelen izgatott nemzedéket foglalkoztatja, s ennélfogva a művelt világ minden szögletében tért biztosítottak magoknak.

Gounodnak sok szemrehányást kellett szenvednie a németektől, a miért Göthe Faustjához nyúlni merészkedett. Való, hogy Carré és Barbier szövegezésével sok rejtett szépsége veszett el e műnek; de másrészt annyi is áll, hogy csakis ily áron lehetett Göthét kellően népszerűsíteni, a közfogékonysággal megértetni: Gounod aztán átalános világnvelven szólaltatta meg Margitot s megnyitá számára a nemzetek minden szinházát. Mert valóban alig van zeneszerző, a ki annyira találóan fejezte volna ki korunk összes törekvéseit, csillogó felületességét, kéj- s élvvágyát, világfájdalmát, megdöbbentő cziniszmuszát, mint Gounod a Faustban. A darab végiglen érdekes, tanúlságos, hanem mégis Margit körűl fejlődik minden válságosabb mozzanata, s innen, hogy minden valamire való énekesnő legfőbb vágya e szerep elsajátítására van irányozva. Tündökölni benne akárki is tündökölhet, de még könnyebben vallhat kudarczot. Mindjárt a futólagos beköszöntés a néhány ütemnyi társalgó szólammal s gyönyörű utójátékával a második felvonásban; aztán a fonódal, az ékszer-keringő, s a csillagária a harmadik felvonásban úgy vannak

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

alkotva, hogy velök a nőiség minden előnyét kimutathatja, minden szellemi báját kifejtheti egy ügyes énekművésznő. A feledhetetlen Mányik Ernesztin, Pauliné-Markovics Ilka, az idegenek közül Carina Anna és Pozzoni Antónia kiváló szerencsével énekelték e szerepet.

Romeo és Juliában Gounod hűséggel tolmácsolta a történeti háttért is. Oly tárgy ez, mely iránt a zeneszerzők mindig különös vonzalmat éreztek. Így az olaszok közül Zingarelli, Vaccaj, Bellini s legújabban Marchetti használták fel azt; a németek közül Benda György és Steibelt, a francziák közül Berlioz, ki azonban csak szinfóniát írt e tárgyból merített eszmére, Romeo és Juliette czím alatt. Igen valószínű, hogy Gounod valamennyien túltett. Dalművének mesteri hangvezetésű prologja s az utána következő zenekari játék a húros hangszerek s különösen a hegedűk terjengő szólamával mindjárt felébresztik azt a búskomoly hangulatot, melytől az egész darabon át szabadulni nem tudunk. Pedig Julia oly könnyelmű gondtalansággal énekli keringőjét a bájos tánczzene hallatán. Mercutio enyelegve beszéli el finom szövedékü kisérettel árnyalt regéjét Máb királynéról; hanem Lorenzo atya kenetes egyházi stilben s ennek megfelelő zenekíséret mellett mondja el imáját, s komolyságával már sejteti, hogy ezentúl csak a bánat járja, bánat a nagy szerelmi kettősig,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

a pacsirta és fülemile daláig, melyben a hév és szenvedély minden fokozata ki van merítve. Hajós és Pauliné méltó szorgalommal és sikerrel vetették meg színpadunkon a czímszerep műhagyományát.

Thomas két dalművel nyert polgárjogot nálunk, Mignonjával és Hamletjével. Mignonja a játékdalmű minden előnyét egyesíti; könnyed, folyékony, szépen van hangszerelve; de elárúlja a külföldieskedés betegségét, s elüt az igazi franczia szellemű régibb dalműtől, melynek Boïeldieu az utólérhetetlen nagy mestere. Hamletje a komoly nagy dalműhez tartozik, melyben már másodszor folyamodott Shakspearehez, a mennyiben jóval azelőtt Szentivánéji Álmát is feldolgozta. Thomas elárulja a mestert, az alapos hangszerelőt mindvégig, a sírások klasszikus daláig; a finom izlésű, művelt világfit a tánczzenében is; az igazi költőiséget az eredetiségben, mint például a negyedik felvonás nagy tébolyjelenetében. Nálunk mind a czímszerep, mind pedig Ofélia kitünő személyesítőket nyertek Odryban és Pauliné-Markovics Ilkában. Nemes, nyugodt jelenségével, tiszta szavalatával, szép hangjával Odry mindjárt megnyerte a közönség szeretetét, s azóta is elvitázhatlanúl őrzi a dalmű részére, Markovics Ilka pedig eszményi felfogású Oféliával ajándékozott meg minket. Fárasztó szerepét, mely az első felvonás nagy kettősétől kezdve, a második felvonás magándalán s a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

harmadik felvonás hármasán keresztül, a negyedik felvonás nagy tébolyjelenetében éri végét, mindig úgy osztotta be, hogy az utolsó hangjegy számára is elegendő ereje maradt. A különböző felvonások közti sajátságok így tehát nem szültek nehézséget, s az elsőknek nagyobbára szélesebb alapra fektetett terjengő dallamosságát épp annyi művészettel énekelte, mint a negyedik felvonás merész futamait, kényes alakzatait. Mindenki elképzelheti azonban, hogy erejét utolsó jelenete számára igyekezett meggazdálkodni, a mennyiben a dongó karral árnyalt s a kürt mérsékelt szólamával még vonzóbbá tett hattyúdal, bensőség, melegség, költői lendület mellett egyszersmind rendkivüli torokgyakorlottságot is kiván. Pauliné diadalmaskodva siklott át e kényes helyen, s elégtétellel mondhatjuk, hogy Hauck Minnie, hires külföldi művésznő, kit e szerepben utána hallánk, nemcsak az énekben, hanem az alakítás költőiségét, eszményiségét illetőleg is, messze mögötte maradt.

Hátra van még a franczia zeneművészet egy nagy alakja, a csak imént felemlített Berlioz Hector. Működése teljes képet nyújt az összefüggésről, mely Franciaországban a szellemi élet nyilatkozataiban mindig fennállott; de azt is igazolja, hogy a szépirodalom elűl járván, mintegy vezette a többit. Az irodalomban kitört a válság, mi volt tehát természetesebb, mint hogy a zenében

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

is bekövetkezzék. Az emberek belátták, hogy a klassziczizmusz remekeivel versenyezni nem tudnak, tehát új ösvényt nyitottak, mely elég szabálytalan volt ugyan, de azért nem vezetett mindig czélhoz, mert a művészet nem alakiságból, de mindenekelőtt bizonyos műformából áll. Már huzamosb ideje lappangott a válság a nélkül, hogy határozottabb jelleget öltött volna, míg végre kitört s egész párt jelenlétéről adott életjelt. Nem csekélyebb dologról, mint a romantikai iskoláról van szó, arról az iskoláról, a melynek zászlaját Hugo Viktor 1827-ben bontá ki, Cromweill drámájához írt bevezetésében.

No's tehát ugyanezt tette 1831-ben, az Á b r á n d-s z i n f ó n i a előadásával, Berlioz Hector. Ez előadás körül is egész monda alakúlt, melynek azonban megvan a való alapja. Barátjai ugyanis nem győzték üdvözölni, s az előadás szinhelyén, a C o n s e r v a t o i r e ban, szerencsekivánatukkal elhalmozni, a midőn egy halvány, kisérteties arczú, karvaly-szemű, görbe orrú vézna alak, akár csontváz, hatolt ki a sokaságból, s Berliozt megölelvén, síri hangon így szólt hozzá: »Ön ott kezdi, a hol a másik végezte.« — Ez a másik Beethoven volt, megszólító pedig nem más, mint Paganini, a bűvös játékú hegedűs, a ki ezúttal meghazudtolva hirhedt zsobrákságát, húszezer f r a n c-t ajánlott a fiatal művésznek, azzal a kéréssel, hogy hódolata

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

jeléül ez összeget elfogadja. Berlioz szerencsés volt, de csak ez egyszer teljes életében, azontúl pedig szakadatlan küzdelemben élt a sorssal, szeszélylyel. A hangszínezet és hangszerelés egyik legnagyobb mesterének nevezhetem, talán a legnagyobbnak Beethoven után, noha a világért sem akarom egyszersmind nagy zeneköltőnek is nevezni. A mennyire elismerték rendkivüli tulajdonait, annyira küzdöttek sikerei ellen, s némelyek kigyótbékát kiáltottak rá. Mert ha már az is valódi tőrszúrás volt rá nézve, hogy ha Liszttel, Wagnerrel egyidejüleg említették, mindíg utolsó helyre tették, őt, a ki a harmóniai törvények lábbal tiprásával, a nagyszabású zengzetes hangszerelésnek első megalkotója volt Beethoven után, úgy bizonyára még jobban bánthatta, hogy Wagner, a ki oly sokat köszönhet neki, annyit beszéltet magáról s epébe mártott tollal ront neki, túlzónak, felforgatónak, csak a mákony élvezetére lelkesedni tudó tehetetlennek nevezi. Berlioz is megmondta a maga véleményét; hanem a mi a dologban legérdekesebb, az, hogy kölcsönösen szabálytalansággal, túlzással, szerfölöttiséggel vádolták egymást, s heveskedésükben oly nyilatkozatra ragadtatták magukat, mely egy Chérubininek, egy Spontininek sem vált volna szégyenére. Még hagyján Berlioz, a ki csakugyan mind tisztúltabb formában dolgozott; holott Wagner megcsökönösödött következetességgel folytatta

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

az új irányt s Berlioz legmerészebb szabálytalanságain is túltett. Hanem ez utóbbi mélyen érezte az igazságtalanságot szivében, s innen a kifakadás.

Berlioz emberünk volt. Midőn ugyanis diadalmas körútjában egész Európát bejárta, hozzánk is ellátogatott, s megismerkedve a Rákóczi-induló meglepő szépségeivel, azt nemcsak hangszerelte a maga remek módja szerint, hanem elvitte tőlünk és bemutatta a művelt világnak, sőt Faust Elkárhozása (Damnation de Faust) czimű szinfóniai költeményébe még bele is szőtte. Kiváló műveltségű ember volt, s nemcsak zeneművész, hanem jó ízlésü iró is, a ki Virgilből egész részleteket szavalt könyv nélkül eredeti nyelven, és Shakspearet annyira ismerte, hogy e részben tekintélynek tartották. Mindkettőből merített egy-egy szerencsésb mozzanatot zenealkotásai számára. Gluk és Beethoven voltak a vezérei; Mozart irányában bizonyos tartózkodást árúlt el. Webert is méltányolta, s Felkérés a Tánczra czimű művét, igen sikerült átiratban, zenekarra alkalmazta, Bűvös Vadászához pedig recsitatifeket írt, a midőn e dalművet Párisban színrehozták. Szinfóniáiból, melyek átalánosságban legtöbb sikert Németországban arattak, itt Budapesten is hallánk nehányat, és filharmónikusaink rendesen nyitányaiból is játszanak egyet-mást minden évadban. Kár, hogy a júliusi forradalom áldozatainak emlékére írt s a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

rézhangszerek négyesében hatalmas fokozatokra emelkedő nagyszabású szinfóniáját nálunk még nem adták elő. Miséje, Krisztus Gyermeksége' czimű oratoriuma és Sardanapale-kantátája szintén ismeretlenek előttünk.

Dalművet hármat hagyott, nem többet. Benkvenuto Cellini az első; Beatrix és Benedek a második; A Trójaiak a harmadik. A két első mindenhol tetszésben részesült; a harmadikat tisztességes méltánylattal fogadták, de csak gyönyörű hetesét üdvözölték lelkesült örömmel. Ennek is megvan a maga oka. Az az ember, a ki pályája kezdetén a kilenczedik szinfóniából indúlt ki és gyakran szerfölöttiségig vitte a bonyolúltságot; harsogó fúvószene erőfokozatok összehalmozásában lelte kedvét; utóbb annyira megváltozott, hogy az első szinfóniák Berlioz-jából semmisem maradt; s valóban oly nagy a különbség különösen az Ábránd-szinfónia és a Trójaiak között, mintha emezt nem is Berlioz írta volna. E dalművének egyszerűsége, tisztasága, szabályossága, tisztúlt formái mutatják, hogy maga is mintegy rosszalta fiatalsága túlzásait, s most már ellenkező irányban keresi a boldogúlást, abban az irányban, mely tényleg nem egyéb, mint szentesítése az eddig megvetett törvényszerűségnek. Ime, ebben különbözik Wagnertől, a ki valódi szervező módjára, tervszerű makacssággal

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ragaszkodott az új vívmányhoz és czélját megvalósítá. Mindjárt meglátjuk ezt a német dalmünél, melyről szólani kivánunk.

III.

Németországnak volt embere elég; minden korban, minden időben nagy előszeretettel ápolták itt a zenét; hanem hiányzott az önállóság, az érettség s világműveltség, mely izléssel és finomsággal párosulva, új vivmányok teremtésére is alkalmas a művészetben. A német igen sok ideig fetrengett a bárdolatlanság fertőiben, s a francziától kellett tanulnia, hogy ismét felemelkedjék. Göthe mondja ezt, nem csekélyebb ember.

Egy hatalmas német fejedelem, rötszakállu Frigyes császár, honosította meg a provencei költészetet Németországban s maga is kiváló Minnesaenger hirében áll vala a lovagkorban. Ennek hanyatlásával a mesterdalnokok (Meistersinger) álltak elő, kik bevett formák szerint valódi czéhrendszerben müvelték a dalt. Egy kiváló mesterdalnok, Hans Sachs, különösen Göthe szép költeménye óta maiglan él a német nemzet emlékezetében. A nagy német költő után Wagner is kegyelettel fordult a derék költő-csizmadia felé, és a norinbergai Mesterdalnokok czimű dalművében főleg Hans Sachsot dicsőité.

Századokat ugrottunk át Hans Sachsról és

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Wagnerről beszélvén. Csak az a kérdés: vajjon szünetelt-e ez idő alatt a német zeneművészet? Egészben véve nem szünetelt, hanem soká szunnyadott, azonkivül még idegen volt saját hazájában.

A dalmű eredeténél láttuk volt, mily szorgalommal karolták fel a németek az új műfajt; s az első olasz dalművet, Dafnét, azonnal németre fordították. Igy folyt ez még tovább is, mert Németországban olasz dalműveket irtak a görög hitregéből merített szövegek alapján. Ott virágzottak azok a nevezetes központok Bécsben, Drezdában, Berlinben, Hannoverában, Hamburgban, Kölnben, Frankfurtban, Karlsruheban, Stuttgartban, Münchenben, ahol olaszok voltak a szóvivők, s olaszul meg francziául énekeltek s kizárólagosan csak olasz dalműveket adtak elő. A német zenekarokat olaszok és francziák vezették s minden valamire való olasz zeneszerző biztos foglalkozást és állomást nyert Németországban. Scarlatti Münchenben, Tomelli, Stuttgartban, Morlacchi Drezdában, Porpora, a nagy Haydn tanítója, Salieri Bécsben, Sarti s különösen a már emlitett Spontini a Vesztaszűz ünnepelt zeneköltője, majd pedig a porosz néphimnusz szerzője, Berlinben gyakorolták erejüket.

Mi következik ebből?

Az, hogy mindezek oktatói voltak a németeknek, ezeket különböző oldalról és minden telhető

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

módon német dalművek irására buzdítván. S mégis mennyi vajudásba került a német dalmű megszülemlése! A művészek neki álltak az olasz szövegnek, németre fordították avagy egyszerüen némettel helyettesítették azt, s ebből állott a német dalmű. Mikor aztán a mult század nyolczvanas éveiben Dittersdorf, a franczia forrásból merített Orvos és Gyógyszerész czimű német szöveg nyomán megirta az első német vig dalművet, az emberek mindenkép belátták, hogy a német dalmű is ér valamit, legalább is ér annyit, mint az olasz.

Dittersdorf, a ki nagyváradi karmester korában tett szert önállóságra, a mennyiben Szerelem a zenében czimű művével ott kezdette a dalműszerzést, ugyanazt a szerepet tölti be a németeknél, mely a franczióknál Grétrynek volt fenntartva; látszik is műveiből, hogy nemcsak Grétry, hanem Pergolesi vezérkönyveit is forgatta. Érdemül tudják be neki, hogy német földön ő kezdte igénybe venni a hosszabb záradékokat, melyek az olaszoknál már nagyban járták, a mit különben nem állíthatni teljes bizonyossággal, mert Hamburgban évekkel előtte többnemű kisérletet tettek a német dalművel.

Ezek után még csak az a kérdés marad fenn, ha vajjon Schütz, a Dafné megzenésítője és Dittersdorf között voltak-e német dalműszerzők?

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Egész had, ha úgy tetszik. Nagy baj volt azonban, hogy az emberek inkább tudományukat szerették fitogtatni, mintsem valódi műélvezetet nyujtani törekedtek és tudtak volna. Jó szöveg is csak ritkán találkozott, sőt még Dittersdorfon innen igen gyakran megesett, hogy idegenekhez folyamodtak a zeneszerzők. Ha aztán akadt egy-egy gyakorlottabb eredeti német iró, úgy rendesen oly követelésekkel állott elő, melyek csak sértették a zeneszerzők önérzetét. Ki beszél ma Schikanederről Bécsen kivűl? Nos tehát ez az úri ember, aki a nagy Mozartnak a Varázsfuvolát *) írta, annyira gyönyörködött magában, hogy Mozart dalműveit csak ócsárolta, mert szerinte az nem állott egy szinvonalon a szöveggel. Valót mondott, mindenesetre valót, hanem nem annyira magára nézve, mint inkább Mozartot illetőleg.

Nézzük a régibb zeneszerzőket.

A nevezetesebbek között első helyen Fuchs áll, a ki büszkén vallotta magát VI. Károly császár karnagyának, főzeneigazgatójának. Továbbá a Hamburgban működő Keiser, a kit egyik tanítványa, a híres Hasse, a világ legelső zeneszerzőjének nyilvánított. Graun, a ki nagy Frigyes porosz király zenekarát, melyben maga az uralkodó is gyakran játszott fuvoláján, nagy tökéletességre emelte. Ka-

*) Don Juan szövegét da Ponte nevü olasz irta.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ner Ferdinánd a Donauweibchen kedvelt szerzője. Hiller, Himmel, Hellwig, Graupner és mások, a kiket elősorolnunk valóban kárba veszett munka volna. Ezek bizony csak kivételesen törődtek a valódi német zenével. A nagy Haendel például gyönyörű olasz dalműveket írt, míg páratlan hatalmú orátoriumaival uj ösvényt nem jelölt magának. Rinaldójával, melyet két hét alatt tákolt össze, annyira meghódítá, elbűvöli vala egész Angliát, hogy érdemeket szerzett arra, miszerint vénségében bekövetkezett halála után, a westminsteri apátságba temessék, a mely dicsőségben vele még Arnold zenetudor, szintén német származású, de Londonban élő zeneszerző és orgonász is osztozott. Haendel ez olasz dalműveivel rengeteg pénzt szerzett magának; így Paramondért, valamint Alexander Severusért ezer fontot kapott. Igen sokat dolgozott, s egy izben két versenytársával, Attilioval és Buononcinival, szövetkezve irt dalművet, amelynek czíme: Muzia Scaevola. A kedves Hasse, akit nemcsak olasz földön, de Franciaországban is kedveltek a Rameau unokaöcscse tanúsága szerint, annyira olasz volt, hogy Metastasio valamennyi szövegét megzenésité, sőt ha hitelt adhatni a műtörténészeknek, úgy nem egyet közülök kétszer is feldolgozott.

A többi német zeneszerzőről, mint dalműszerzőről alig mondhatni valamit, mert, csekély kivé-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tellel, sohasem tudták, hol kezdjék, hol végezzék? mit mondjanak, mit hallgassanak el? A már említett Fuchs is annyi ellenpontozatos tudománynyal tömte meg minden szerzeményét, hogy valósággal élvezhetetlenekké tette azokat. Igen is, voltak néhányan, akik, mint igazi németek is számot tesznek, mint például a már említett Donauweibchen szerzője, aztán a bécsi Weigh, tanítványa az egyideig Győrött is működött nagytudományú Albrechtsbergernek és Salierinek, oly tanítvány, aki Svájczi Család czimű dalművével mindenkép becsületet aratott.

Gluck németségéről és nagy művészetéről egész hódolattal szóltunk; hanem mivel mint drámai zeneszerző legkiválóbb idegen nyelvű szöveget használt s illetőleg Franczia országot tette forradalma színhelyévé, úgy mindenkép illőnek látszott a franczia dalműnél emlékezni meg nagy újításairól, sikereiről.

A kedélyes, ártatlan örökifjú Haydn József, a ki Eszterházy herczegnek köszönhette szerencséjét, s a Teremtéssel, Évszakokkal az egész világot megörvendezteté, új műfajokkal gazdagítá a művészetet; a vonós-négyesnek, a nagy szinfóniának állandó formát adott, s igen gyakran magyarán szólalt meg, a nagy Haydn a dalmű terén olasz maradt s átalán nem sokat törődött e műfajjal. Egy eredeti német dalműve azonban mégis volt, A

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

görbe Ördög; fiatalkori kisérlet, mely csakhamar feledségbe merült. Mindazáltal el kell ismernünk, hogy ő a német dalműnek is nagy hasznára volt, a mennyiben a hangszerelés szabályosságával, a harmonizálás tisztaságával a drámai zeneszerzőket utánzásra és nagyobb gondra serkenté. Tehát nem Dittersdorf, hanem Haydn szerzette az első vig dalművet Németországban; míg ellenben a komoly német dalmű terén a már említettük Keiser próbálkozott meg Hamburgban, mely a német szinművészetben is vezérszerepet játszott.

Mozartról, a kimeríthetetlenről már többször is szóltunk; már említett dalművein kivül a Cosi fantutte, Titus és az Elragadás a Szerályból is tőle származnak.

A sasszárnyalásu mélységes Beethoven Fidelioval s a hozzáirt nyitányokkal, a rabok karával, Leonora felséges szólamaival igazolta, hogy a dalműben csak oly nagy, mint a szinfóniában. Egmont, Coriolán, István Király czimű nyitányai is az emberiség örök küzdelmeit, legmélyebb érzelmeit fejezik ki. Ha Mozart és Beethoven muzsikálnak, hallgasson el valamennyi zeneszerző.

Itt még nincs szó igazi német szövegről. A már érintett Steibelt, a Bendák, Taubert, Telemann, avagy Spohr, a részben nálunk is sokszor méltá-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nyolt Jessonda szerzője, még nem a szó szoros értelmében való német drámai zeneszerzők.

Meyerbeer és Flotow a Mártha, Alessandro Stradella, s Az Árny szerzője inkább koszmopoliták, noha, miként kimutattuk volt, Meyerbeer igen sok lényeges oknál fogva a franczia iskolához sorozható.

Lortzing, a Czár és Ács szerzője, igen sok kedves dallal ajándékozta meg a német közönséget; Kreutzer Konrád, a kit nem kell összetéveszteni a hasonnevű franczia művészszel, a Lodoiska már említett szerzőjével; már inkább az idegen irány felé hajolt dalműveiben, noha mint dalszerző jó német volt s Uhland dalaival behatolt a nép rétegébe: A Kápolna czímű dalát mindenhol énekelik s még a magyar dalárdák is előszeretettel veszik elő, miként régebben A granadai Éji Tanya dalműve részesült tetszésben.

Nicolai Ottót, A windsori vig Nők szerzőjét azért említem fel, mivel tudom, hogy szövegét igen jól ismerik, s magán a dalművön is igen jól mulatnak a nemzeti szinházban, a hol azt ez idő szerint kiváló művészek tartják fenn.

Az igazi német dalmű, miként minden valódi nemzeti termék, csakis a német népből, annak mondáiból, hagyományaiból vagy történetéből vehette eredetét; s valóban abból is fakadt ki s fejlődött aztán virággá: Weber Károly Mária sze-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

rencsésen megtalálta számára az utat a német népmeséből merített Bűvös Vadász-szal. Hazafias ember volt, tehát a művészetben is első sorban hazáját kivánta szolgálni. Drezdából kiküszöbölte az idegeneket s megalapítá a német dalművet. A külföldiek ellen való visszahatás itt is az irodalomból vette származását s terjedt napról-napra futó láng módjára tovább. Lessing, a ki igen sokat tanult a nagy Fénelontól a szinműi kritika szellemét illetőleg, meg Diderot-tól is az érzékeny, reális, negélyes szinműirás terén, francziákon gyakorolta nagy elemzési erejét jó német irók híján, s különösen Voltaire ellen irányozta nyilai élét; Voltaire ellen, a kit egyénileg is gyűlölt; Lessing megadta a jelszót, s azóta Németországban is mindinkább lábra kapott a külföldiektől való idegenkedés, s lassankint a zenére is kiterjedt az. Rochlitz 1798-ban megalapítá az Allgemeine Musikalische Zeitungot, mely egészen a németség érdekeinek volt szentelve; majd Rellstab elmés iró és zenekritikus, a ki mint katona is megállta helyét a szabadságharczban, szintén szolgálatában állott a hazafias ügynek, s éles tolla különös czélpontjává a Berlinben ünnepelt Spontini porosz királyi főzeneigazgatót, lovagot és zenetudort tette, koronkint megrendítő támadásokat intézvén ellene.

Ily légkörben izmosodott Weber szellemi tehetsége. Kezdetben dalokat irt, mint a drámai zene

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

terén is kedvelt Lindpaintner, Abt, Proch, Löwe és mások; aztán mint remek zongoraművész, kitünő zongora szerzemények, melyeket közül a Felkérést a Tánczra oly merész hangszereléssel mutatta be a világnak Berlioz. A hazafias irány azonban mindinkább magával ragadta, s ekkor, Tirteus módjára harczra lelkesité a német fiatalságot Körner Lant és Kardjából merített gyönyörü dalaival.

A bűvös Vadászt úgy képzeljék maguknak mint például Vahot Imre Bányarémét, vagy Szigligeti valamely népszinművét, mert Weber e dalműve nem egyéb népszinműnél, német népszinműnél természetesen, mely nem lehet, a csudálatos vagy kisérteties nélkül. Nem egyetlen dalműve ez: Oberon és Euryanthe is tőle valók; hanem mégis egyetlen a maga nemében, a mennyiben igazi népies elemekre támaszkodik: a farkasbarlang, Számiel bűvös golyója, Max, Gáspár, Anna és Agatha csakis német légkörben teremhettek, hanem zenéje valóban üditő, mintha a nagy erdők frissitő fuvállatát éreznők hallatára lépten-nyomon. Max regedala az első felvonásban ama megviselhetetlen, üde, széles keretü, kifogyhatatlan forrásból van merítve, a melyhez csak igazi költők férhetnek; áriája a szív legrejtettebb belsejét is átjárja és kitörülhetetlen marad, ha főleg oly kitünő előadásban halljuk mint a Paulié, aki a dallamot kimeríti s az árnyalatok minden fokát teljes művészettel alkalmazza. Agatha

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

regedalai amellett, hogy népiesen egyszerűek, egyszersmind nemesek, szűziesek. A nagy vadászkar, amelyhez a nemzeti szinházban oly ritkán van szerencsénk, amily természetes épp oly jellemző is jó előadásban. Érdekes egy vezérszólam vonul végig e kedves dalműven, a Számiel szólama, mely megzendül valahányszor csak a gonosz szellem a szinen mutatkozik. Ezt az eszmét, a vezérszólam meg-megjelenő ismétlését, Donizetti is alkalmazta Lindában talán egyidejüleg Weberrel; ám nem ebben rejlik Weber eredetisége, hanem a kifejzés erélyében, az üdeségben, a népiesnek a művészetivel való szoros összepárositásában, az igazi drámaiságban. Mennyi igazsággal van megvalósítva, a farkasbarlang jelenete, melyben a zenekarból oly csábitólag kiható gordonkaszólamok önként is ráutalnak a gonosz szellem közeledésére. Aztán az egészben még ismételve találjuk a nyitány kisértetiesen felmerülő alakzatait is, a belőlök kifejlődő s több hangnemen át merészen módosított és gyorsított főtételt, mely ott minden kínt lerázó diadalmas hangözönnel végződik. Weber mindenütt polgárjogot nyert, s a párisi nagy operában maiglan Berlioz recitatifjeivel adják a Bűvös Vadászt.

Marschner mindenképp Weber nyomdokán szeretett volna járni s a népiesben szerencsésen utánozta; ellenben nem tudta megőrizni a művészi mértéket, s dalműveiben nincs arány, nincs meg-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tisztult izlés. A Vadorzó Hans Heiling, Lidércz, A Vörös barát és Zsidóhölgy a német szinpadokon kedvesen fogadott dalmüvek.

Az említetteken kivül még nagyon sok német zeneköltőről szólhatnánk és Schubert, Schumann, Mendelssohn mellett felemlíthetnők Lachnert, Hillert, Reinecket, Bruck Miksát, Brahmsot, Hornsteint; hanem ezek inkább a tárgytalanság zenéjében, a hangszeres zenében lelik kedvüket, mintsem a szózatos drámai zenében is komoly tevékenységre buzdultak volna; s ha kivételesen irtak is egy-egy dalmüvet, úgy nem birtak tehetségök különbeni magaslatára emelkedni, mert nincs érzékük, s különben is azt hiszik, hogy a hangszeres zenével mindent kifejezhetnek.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Pedig nincs igazuk.

Rengeteg hatásának a zene busásan megadja az árát; minden egyéb művészetnél jobban felkölti a végtelenség érzetét, mert kósza, homályos és határtalan. Teljes ellentéte a képfaragásnak, amely kevésbé hat meg, mivel határozott tárgyhoz apadt s mindent a legnagyobb pontossággal állít szemünk elé. Ereje, de gyöngéje is egyszersmind a zenének, hogy általánosságban mindent kifejez, részletesen semmit; inkább megindít mintsem fest; munkára buzdítja a képzelődést, ám nem ama nemét a képzelődésnek, mely fogalmakat alkot, hanem a mely megrezzenti a szívet és ennek segélyével egész va-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

lónkat hullamzásra ösztönzi. Közvetlen és természetes hatása nem az előterjesztő képzelődésre, s még kevésbbé az értelemre irányul, hanem egyedül csak a szívre terjed. Birodalma az érzés, de hatása erre nézve is korlátolt, amennyiben némely érzeteket páratlan erővel tud ecsetelni, igen sokat ellenben nem ismer. Eszmetársitás útján mindnyáját felébresztheti ugyan, de közvetve nagyon keveset teremt, s főleg csak az egyszerű és természetesre szoritkozik, milyen ezer árnyalatával az öröm és szomorúság. Nagylelküség s erényes elhatárzás festését épp oly hiába követelnők a zenétől, mint valamely tó vagy hegy előállítását; s ime egy ama sok igen fontos mozzanat közül, amelyekben a zene meg se közelíti a költészet nagy hatáskörét. A zene úgy segít e bajan amint tud; hol a lassuhoz, hol a gyorshoz, hol az erőhatályhoz vagy a hallkalsághoz folyamodik; a többi aztán képzelődés dolga. Ám a képzelődés tetszése szerint csapong s majd óczeánt majd hegyet lát maga előtt, s az egyénhez képest vagy lelkesít vagy pedig csüggeszt. A létrejött hang alakot nem ölthet; s ha a zene egészben foganattal utánozhatja is a természet hangjait, mint a szél fütyölését, a vihar zúgását, a hullámok csapkodását, moraját; úgy még itt is annyira korlátolt, hogy, ha ki például megkisértené a vihar ecsetelését, könynyen megérhetné, miszerint akárhányan hallgatói csatazajnak vélnék zenéjét, ha főleg alkalmas szö-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

veg hiján, kiki tájékozást nem szerezhetne, ami ha bekövetkeznék, úgy végre is nem a zenéé, hanem a szóé volna az érdem. Hanem ezzel együtt, s épp mivel annyira meghatározhatatlan, s egész mivoltában annyira határtalan; folyton csak homályos sejtelmeket ébreszt s a szendergés világába ragadja a lelket, akár a zenekar nagy testén, akár egyes hangszeren, mint zongorán, fuvolán vagy hegedűn jusson fülünkhez.

A hangszeres zene e tárgytalanságával teljes ellentétben áll a szózatos zene, ahol első sorban az emberi hangnak jut a szerep, s ennek alapján az ige határozza meg a dolog mivoltát. »K e z d e t b e n v a l a a z i g e«, s valóban az emberi szó, párosulva a mélódiával és rítmussal adja a legfelségesebb zenét.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Ennek megértésével bizonyára Wagner Richárdot is könnyebben fogják fel, aki kétségkivül korunk legnagyobb német művésze, s Berlioz után leghathatósabb felforgatója a régi rendszernek, mindenesetre legkövetkezetesebb képviselője a drámai zenének. Sokat tanult, sokat kutatott, sokat gondolkodott, küzdve erősödött s az irodalomban csak oly nagy készültségre tett szert mint a zenében: irt költeményeket, szerzett zeneműveket. Kiválóan szerette Gluckot, Webert, majd Berlioz műveivel is megismerkedett s megmérve saját erejét, maga is a forradalom terére lépett. Megirta a M ű v é s z e t

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

és Forradalom czimü művét, mert a tollat épp oly erővel forgatta mint a hangjegyeket. Majd Dalmü és Dráma czimü művét tette közzé, s kifejté rendszerét a Jövő Művészete czimü munkájában, mely hevesebb tollharczot idézett elő mindenfelé mint Glucknak az Alceste elé bocsátott híres ajánló levele a múlt században. Kezdetben Wagner is a régi ösvényen haladt: Rienzi a nagy dalmű izlésében van tartva és tüzes karaival szenvedélyes együtteseivel nagyban emlékeztet Auber Portici Némájára. A Bolygó Hollandiban Wagner már tétovázni kezd: hangszerelése többé-kevésbbé szintelen, éneke egyhangu, sok habozást árul el a recsitatif és dallam között; egészben véve a határozatlanság és egyenetlenség műve. Mindazáltal igazi emberi indulatokra támaszkodik és költői is egyszersmind. Az örökké zúgó hullámok között bolygó Hollandi megnyugvást kereső lelkének szüntelen háborgása valamint a hullámok haragos csapkódása mily hűen van ecsetelve a zenekarban. A Hollandi ellentéte gyanánt feltüntetett Senta békés természetét, angyali szelídségét, önfeláldozó szerelmét mily vonzóan fejezik ki a hárfával kisért folyékony, szelíd dallamok. Mily igénytelen, s talán épp azért, mily természetes kedvességü is a hölgyek fonódala, melyet Liszt érdekes átdolgozásában bizonyára már játsztak is zongorán. És ez a két ellenkező lélek, a Hollandi és Senta lelke a

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

közös halálban leli meg az igazi szerelem legnagyobb boldogságát. Ebben rejlik a szöveg drámaisága. S a zene itt hű kisérője a szövegnek; tolmácsolja a szavakat, hangsúlyozza jellemző tételekkel a közreműködők uralgó szenvedélyét, fokozza indulatukat, színezi a cselekményt, s megélénkíti a költészetet. Ezt tette Gluck; tették, mint láttuk, mások is; de Wagner a Tannhäusertől kezdve már tovább ment, s önállóságra vergődvén, végleg szakított a formával; és Berlioz módjára iszonyú hangzatosságra emelvén a zenekart, erőhatályban és fokozatokban túltett rajta. S most már mennyi szépet és érdekeset mondhatnék a hattyúlovagról, a minden hagyományos recsitatiftól, kavatinától, ritournellektől, regedaloktól, szakoktól megmenekült és szakadatlan folytonosságban terjengő Lohengrinről, melynek női szerepeit, Elzát és Ortrudot Carina Anna, s élte virágában elhúnyt Mányik Ernesztin énekelték legelőször nálunk; aztán Trisztán és Izoldáról, A Nibelungok gyűrűjéről, A Walkürökről, Siegfriedről és mindenelőtt A norimbergai Mesterdalnokokról, melynek előadásait egész hónapig hallgattam Münchenben 1868-ban, s ugyanakkor magáról a dalműről több adatot tettem közzé; hanem ez úttal nem feladatom a részletekbe bocsátkozni. Elég legyen mondanom, hogy Wagner igazi német zeneszerző, akinek ereje

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nem annyira a kellemben és bájban mint inkább az erőben és kifejezésben rejlik. Dallamai még a Norimbergai Mesterdalnokokban sem simulékonyak, könnyűdek; ellenben zenekari tételei itt is hatalmas kifejezésre emelkednek és hullámzó áradatban kisérik a szólamokat; karai sokhangzatuak; és e dalmű második záradéka a hangszerelés meg komikai ér valódi remeke. A folyton erősbülő zaj ugyanis, mely az éji dulakodást kiséri, fugai alapzatokban fejlődik tovább a mulatságos éji zene ritournellejein, s hirtelen ugrásokban az egész zenekarra kiterjedvén, harsogó dühvel tör ki. Kevés ily fokozatot mutathat fel a drámai zene.

Wagner mindent egyesít s egymagában annyira kifejezi a németek művészi törekvéseit, hogy valóban saját személyében egész korszakot testesít meg; a német drámai zenében kivüle nem is igen látunk mostanság valódi nagy művészt, a ki érdekelhetne; a miért is ezzel bizvást elbúcsuzhatunk Németországtól.

IV.

Mit mondjunk most a magyar dalműről? Senkisem vetett számára ágyat; árván jött világra, pártfogás nélkül is eleven ifjúvá fejlődött, s most immár a férfikor elérésére kell törekednie.

Láttuk volt, mily harczot folytattak a néme-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

tek, míg nemzeti operájukat megalkothatták; de láttuk azt is, hogy a küzdelem tulajdonkép csak akkor vette kezdetét, midőn a fejedelmi székvárosokban oly hosszú időn át működött idegenektől a németek a drámai zene titkait ellesték, sajátságait eltulajdonították, s ennek alapján maguk is önállóan kezdtek mozogni.

Nálunk hiányzott emez útmutatás, mert egymásra hatás sem volt; s nem lehetett, minthogy nemzeti élet híján, a németországi központokhoz hasonló vidéki műtelepeink nem voltak, s a királyhágóninneni és túli két fővárosunkban a drámai művészetnek csarnokot nem emeltek. Tehát épp akkor, midőn a drámai zene léte és nem léte fölött folyt viták lázas forrongásban tarták a lelkeket, s mintegy szellemi harczra lángolák a művelt nemzeteket, nálunk egy kéz sem mozdúlt meg annak érdekében. Haydn Mihály és Dittersdorf, a kik huzamosabb ideig működtek Nagyváradon a székesegyház és püspök szolgálatában, a magyar drámai művészet érdekében semmitsem tettek. Haydn Mihály az egyháznak szentelte működését s Nagy-Váradról Salzburgba ment, a hol szerény elvonultságban folytatta, a mit a magyar városban megkezdett; Dittersdorf pedig, b. P a t a c h i c h püspök buzdítására, szerzett már itt is dalművet, s nehány oratoriumot, de ezekhez a magyar zenének semmi köze, még pedig annyival kevésbbé, mivel Meta-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

stasio olasz szövegei után készültek. S nem is Dittersdorf már föntebb említett Szerelem a Zenében című dalműi kisérlete volt az első dalmű, melyet Magyarországban előadtak, hanem Pergolesi Serva padronnája, mely a múlt század közepén, körülbelől 1751-ben került színre Pozsonyban, Piloti igazgatósága alatt, az országgyűlési karok és rendek nagy pártfogása mellett. Pergolesi eszünkbe juttatja, hogy legszebb művét, világhirű Stabat materjét csak néhány évvel ezelőtt hallhattuk Budapesten Salvi volt igazgató fáradozása következtében.

Haydn József, az imént említett Mihály nagynevű fitestvére, a ki Eszterházy herczegnek és hazánknak oly sokat köszönhet, mindenesetre a magyar népdallal ifjította meg művészetét, valamint a német zenét átalán, s igen jó úton haladt; hanem mint láttuk volt, nem sokat törődött a dalművel, s a viszonyok a drámai zene kifejlődésének akkoriban nem kedveztek.

Nem úgy volt, mint azelőtt és azoninnen. Hisz Attila udvarában dalnokok zengték a nagy király tetteit, s ez a rend az egész Árpád-korszakban fennáll vala. Az Anjouk korában, Budán és Visegrádon, a szobrászat és képírás művészete mellett, a zene is virágzott és a kolostorokban mindenfelé nagy szakismerettel ápolták, tanították. A Hyppolyt-Codex megmondja nekünk, hogy

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Mátyás és Beatrix nagyban pártfogolták a zenét, s a királyi udvarban kiváló olasz énekesek meg magyar lantosok gyönyörködtették a hallgatóságot. Az esztergomi érsekek, az egri püspökök sohasem voltak jelesebbnél-jelesebb énekművészek nélkül. Majd a kolostorokon kivűl is életjelt kezdett adni a zeneművészet, az ének is világiasb színt öltött, a mellett, hogy megőrzé az Isten házában nyert szép magyarságot. A troubadurok nálunk sem hiányoztak; Tinódi Sebestyénről legalább bizonyosan tudjuk, hogy énekelve adta elő verseit, lant kiséretében, melyet maga pöngetett. Ime, külföldön is ily jelenségekből és mozzanatokból fejlődött ki a dalmű. Azonfölül a magyar színirodalom, a magyar drámai költészet nem késett a többi mögött s körülbelűl párhuzamban haladt vele, noha az első franczia bohózat, a Patelin Ügyvéd, egy félszázaddal előzte meg a magyar történeti drámát, mely Balassa Menyhért czímen 1564-ben jelent meg. Tárgyunkat illetőleg legbizonyosabb, hogy Sztárai Mihály élelmes és buzgó református pap, szerzője egy gúnyos színműnek, mint Olaszországban kiművelt énekes, zenekiséret mellett adatta elő színművét, s remek előadással maga is közreműködött. Ámde azon innen is nyomára akadunk annak, a mi Olaszországban a dalmű kifejlődését előmozdítani alkalmas volt. Bethlen Gábor fejedelem udvarában, szintúgy mint Olaszország-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ban is, görög hitregetanból merített színműveket adtak elő, melyeknek nevezetesebb mozzanatait ének és táncz fűszerezte. S itt önként elénk ötlik az a kérdés, ha vajjon nem Opitztól származott első sorban az élvezet? Mert Opitz fordította az első olasz dalművet, Rinuccini Dafnéját németre, mely dalmű aztán Schütz eredeti zenéjével, 1628-ban került előadásra Drezdában. Vajjon nem épp erről a dalműről van itt szó? És ha ez áll, úgy Gyula-Fehérvárott és Drezdában körülbelül egyszerre mutatták be az oly sok fejtörést okozott műágat? Opitz, mint tanára a gyulafehérvári főiskolának, igen valószinűleg maga kedveskedhetett vele a fejedelmi udvarnak, a mi ha csakugyan bizonyos volna, egyszersmind megváltoztatná állításunkat az első dalművet illetőleg, s arra a nyilatkozatra kényszerítne, hogy az első dalmű, melyet hazánkban előadtak, nem Pergolesi Serva Padronája, hanem a Rinuccini s illetőleg Opitz-Schütz Dafnéja volt. Álljon bármiként, sajnálnunk kell, hogy a háborús idők s a szomorú politikai viszonyok átalán nemcsak a szép folytonosságot szakították meg, hanem szárnyát szegték minden további törekvésnek e téren. Sajnálnunk kell annyival inkább, mivel a dalmű első feltételei mindenfelől készségesen ajánlkoztak az egésznek betetőzésére. Eszterházi nádor, valamint más főurak udvarában. színészek támogatták a vigasságot érdekes elő-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

adásokkal; s I. Lipót király szabadalommal ruházott fel egy színésztársaságot komiko-tragikus darabok és komédiák előadására Erdélyben, ünnepek és országgyűlések alkalmával.

Mind ennek haszna és erkölcsi eredménye nem volt; s csak a mult század végén, illetőleg a jelen század elején, tehát akkor, a midőn külföldön a drámai zene dicsőségének már meghódoltak, kezd ismét életjelt adni a magyar színügy. S ime, alig hogy megvetette lábát, már is jelenségek támadnak, melyek a dalmű utáni vágyat is mindenkép elárulták. Nagy Lázár, az erdélyi szintársulat igazgatója, külön dalműi bizottságot alapított, s megnyitá az előadások sorát 1824-ben, idegen művel ugyan, melyet nemsokára magyar dalművek is követtek; nevezetesen Ruzicska József Béla Futása s később Kemény Simonja. Ezek voltak a magyar dalmű első sikerült kisérletei. (* Követték kisebb-nagyobb közökben: Erkel Ferencz Báthory Máriája, Egressy Béni Tündérkastély czimű vig dalműve, Bartay Csele, Thern Gizúlja, meg Tihany Ostroma, majd ismét Erkel Hunyadi Lászlója, Erzsébetje, Saroltája, később Bánk-bánja, 1867-ben Dózsa Györgye, s most legutóbb Brankovicsa; Doppler

*) Magyar Thália. Játékszíni almanach 1853-ra. Alapitá és szerkeszté Vahot Imre. Pesten, Müller Gyula bizománya.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Ferencz Benyovszkyja, (ily czimű és tárgyú dalművet Boïeldieu is irt); Vandája; Két Huszárja; aztán Ilkája vagy Huszártoborzója, az egyedüli dalmű, melyet német szinpadokon is adnak; végül Erzsébetje, melyet Erkellel társaságban irt; Császár Kúnokja, Morsinay Erzsébetje; Fáy Gusztáv Kamillája, Fiescoja; Mosonyi Szép Ilonkája, Álmosa; Orczy Bódog Renegátja. Ide sorozhatók még a derék Adlerburg Zrinyije, Goldmark hazánkfia Sába Királynéja, mely, mint tudom, közelébb kerűl előadásra legelső műintézetünkben; hanem mind Zrinyit, mind pedig ez utóbb nevezett dalművet külön fordították magyarra az idegen szövegkönyv után. Mihálovics Ödön, ki néhány érdekes hangszerelésű nyitánynyal szerepelt itt szintúgy mint Németországban, úgy látszik, dalműve számára is a német hitregetanból választott tárgyat.

Ime, mindenesetre tiszteletreméltó szám kerül ki; csak az a kérdés, ha vajjon az elősorolt dalművek komolyan számot tesznek-e a drámai zene terén, avagy legalább igazi magyar dalművek-e a szó szoros értelmében?

Beh kár, hogy e zeneszerzők nem mindnyájan a magyar népdalból indúltak ki; hogy nem gondoltak Haydn Józsefre, a ki a magyar népdallal ifjította meg a német művészetet, s szinfóniáiban,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

vonós-négyeseiben, dalaiban mindegyre magyarán szól, sőt még hires Császárdalát *) is magyar induló alakjára idomította; nem gondoltak Beethoven István Király czimű nyitányára, melyet a pesti német szinház megnyitására irt; nem jutott eszükbe a legnagyobb német dalköltők egyike, Schubert, ki szintén az Eszterházyak kegyét élvezvén, s nyáron át több évig falun, télen pedig itt Budapesten az Uri-utczán lakván, annyira megszerette a magyar zenét, hogy a Divertissement à la hongroise czimű szerzeménye óta egyre nagyobb öntudatossággal karolta fel a magyar dalt, helylyel-közzel egész művekben, majd egész zenekari tételeken át, közben-közben mellékrészletek gyanánt, aztán az Impromptuban, (lágy *f*); néhány szonátában, vonós-négyesben, szinfóniában, különösen a kemény *C*-szinfónia bevezetésében, lassújában, záradékában, a harmónia mozgalmában, a rhytmusban.

Kár volt tehát a távolba csapongni, a midőn csak karukat kellett volna kinyújtaniok a közelben fekvő jó megragadására!

---

*) 1876-ban, a felolvasás idején, még nem lehetett alkalmam elmondani, hogy a Császárdal szolgáltatott mintát a nehány év óta széltében dalolt elég közönséges Kőrösi Lyány számára. Nézzék meg zenészeink, ha csakugyan a nagy Haydn művéből van jó travesztálva e népdal?

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

Megértük azt, hogy Csokonay, Kazinczy, Kölcsey, Bajza, Vörösmarty némely dalához német zenét irtak, holott már jóval azelőtt Horváth Ádám mily szép és jellemző példát mutatott a magyar népdal számára. A visszaesések művelődésünkben nem ritkák s a zenében sem lephetnek meg. Ki hitte volna, hogy Kölcsey Himnusza után, melynek zenéjében Erkel az egyházi stil egyszerű nemességét oly szépen egyeztette össze a tiszta magyar rhytmussal, a magyaros harmónia zamatjával; tehát, hogy a Himnusz után is még német érzelgősségű, olasz puhúltságú dalok és operák teremjenek magyar földön? Pedig az ötvenes években s még azon innen is megjelent igen sok csárdás, népdal csak névleg magyar. A Kunok czimű operáról is körülbelül ugyanezt mondhatjuk. Avagy lehet-e visszásabb valamit képzelni, mint az olasz tétlenség édességében ömlengő Uzádot, a ki hősnek mondja magát. Megengedjük mégis, hogy e dalmű sem volt egészen érdemek híján: az ötvenes években, midőn az elnyomás már-már elviselhetlenné vált, e dalmű is hozzájárult a csüggedők bátorításához vagy feledteté a bút, a mennyiben legalább ott a szinpadon, jelmezeivel és történetében, magyaros mozzanatokat tárt fel; s ama nemzedéknek az is ír volt sebére. Így, miként a görög hitregéből tudjuk, minden kornak megvannak a maga istenei, ha mindjárt kicsinyek is.

ZENEAKADÉMIA
LISZT-MÚZEUM

Nem mondom, hogy magyar ember ne irjon német vagy olasz operát: láttuk példáját a németek között, a kik bizony majdnem másfél századig bolyongtak az olasz áriák csábító útvesztőjében, míg az igazi nemzeti elemet megtalálták; hanem válaszsza meg kiki tárgyát, s ne igérjen mást, mint a mit adni kiván. S e részben alig szólhatok valakiről nagyobb elismeréssel, mint a korán elhúnyt Fáy Gusztávról. A legmagyarabb apának volt gyermeke ő, s tagja ama családnak, mely hazánknak annyi műkedvelőt s néhány jó zeneművészt adott. Az idegen művészet légkörében nőtt fel, s nem érezvén magában elég erőt arra, hogy új ösvényt nyisson egy körülbelül még gazdátlan térségen, tehát szerén[illegible]ult saját körében s megirta Kamillájá t, Fiescojá t, olasz izlésben. Kamilla nyitánya gyászindulóval kezdődik; ugyane hangulat vezeti be a többi felvonást, melyek között legsikerültebb a második felvonás második része, a hol Kamilla nagy magándala, a kettős, az imadal, a bariton-szólam és don Lassado magándala érdekes hangszerelési árnyalatok kiséretében jelennek meg. Szerencsésebb körülmények között, ha főleg szivesebben fogadják s a szinpadot mindig nyitva tartják számára, tökéletesebb művekkel gazdagította volna drámai zenénket. Fáy nem állott Balfe mögött, de nem részesült ama szerencsében, mely a már feledségbe merült angol-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

nak megadta a lehetőséget, hogy mindenhol tanuljon, mindenből hasznot húzzon, s megtegye körútját a világon, habár csak rövid időre is. Nem állítom, hogy Doppler nem izmosabb tehetség, nem gyakorlottabb művész, s nem jóval ügyesebb hangszerelő Fáynál; hanem mint drámai zeneszerző nem önállóbb s nem is eredetibb bizonyára. Érdeme, hogy Ilkában pár magyaros vonást szerencsésen eltalált; a czigányné szólamait hatásos zenekari tételekkel támogatta, s az első felvonás nagy vegyeskarát ügyesen fokozta.

Mosonyi apróbb zongoraszerzeményeiben, szintúgy mint zenekari műveiben, s mindenekelőtt a legtisztúltabb magyar formában megjelent Kazinczy Emlékeczimű művében, melyről Bertha Sándor, Párisban élő hazánkfia is oly szép szavakban emlékezett meg, valódi apostola volt a magyar zenének; hanem csak futólagos vendégkint juthatott be a nemzeti szinházba, mely aztán mind maiglan zárva maradt előtte.

Mindenesetre Erkel Ferenczet illette volna meg az a szép dicsőség, hogy, a drámai zenestil megalapításával, a művészeket örök hálára kötelezze. Soha zeneszerzőt még nem hordott oly hosszú ideig karján a szerencse, mint Erkelt. A nemzet mindent elfogadott tőle; mindent elnézett, megengedett neki, minden léptét busásan megjutalmazta. Legnagyobb embereink, költőink, iró-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ink, kik a nemzetet a testi és szellemi zavar utvesztőjéből kisegítették, s dicsőséget szereztek neki, hozzá képest valódi mostoha bánásmódban részesültek, s a Himnusz egymaga több anyagi és szellemi hasznot biztosított neki, mint a mennyiben Kölcsey nagy fáradozásáért s rendkivüli foganatu szellemi tevékenységeért egész életén át részesült. Kiváló zenekar szolgálta feltétlen alárendeltséggel minden gondolatát, s meg volt engedve neki, hogy egy elsőrangú szinpadon korlátlan hatalommal uralkodhassék hosszú időn át: hasonló függetlenséggel még alig dicsekedhetett valaha is karnagy oly mértékben, mint ő; nagy énekmüvésznők, mint Schódelné, az első magyar Leonóra Fidelioban; Hollóssy Kornélia, Pauliné, a külföldiek közül a hirneves Lagrange, nemes buzgóságban egymással versenyezve, énekelték szerepeit. Ime a nevezetesebb pontok, melyek a Himnusz érdemes szerzője s a magyar dalmű legnagyobb karnagya méltánylásánál tekintetbe jönnek.

Hunyadi Lászlója első törekvés a komoly és nagy operai stil felé magyar földön, s ha külső alakját nézzük, úgy találunk is rajta sokat, ami a komoly dalmüre emlékeztet: csillogó nyitányt, recsitatifeket, kavatinát, áriát együtteseket, helylyel-közzel jellemző hangszerelést, ünnepélyességet, pompát. A tartalom azonban nincs lényeges fogyatkozások nélkül: a karok szintelenek, üresek, gyar-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

lók benne, együtteseiben nincs fokozat. Az igazi magyar izlésben készült, nemes hangulatu és lendületes Hattyúdal egyik fénypontja a dalműnek s méltóan vezeti be az utolsó felvonást, melyben a gyászindulóból kiható szólamok, Hunyadi Erzsébet fájdalmas fohászkodásai megragadó drámaisággal lépnek elő. Kár, hogy Erkel csak egy Hattyúdalt irt, s ily megtisztult világba többé nem emelkedett. Hunyadi után visszanyult az Árpád-korszakba s legnagyobb drámairónktól, Katonától kölcsönzött tárgyat, ismét a gyakorlott zeneszerző s iró Egressi Béni kiváló szövege nyomán.

Bánk-bán már nyitány nélkül s csak bevezetéssel jelenik meg, később Dózsa György és Brankovics. Maga Bánk kezdetben erővel teljes indulattal áll elő, majd olaszos kavatinában fejezi ki érzelmeit, ami némileg ellenmondásban van parancsoló férfiasságával, elhatározottságával. Az első felvonás legbecsesebb része kétségkivül a záradék, mely a női hangokból indul ki, majd a többi hangra is kiterjed, s együttessé fejlődve, a zenekar jellemző mozgalmával igen hathatós fokozatban éri végét. A többi is mindvégig fölöttébb érdekes. Igy a szerelmi hegedűvel árnyalt, az angol kürt, hárfa és czimbalom váltakozó szólamaival kisért párdal Melinda és Bánk között tele van bensőséggel, magyarsággal. Élénk szinezetével s melegségével a tiszaparti jelenet is megragadja a hallgatót. A bordal

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

mindenképp megfelel hivatásának, szövegének, s eredeti magyarsággal tárul fel: borongó, méltóságos, majd szilaj és csapongó; igazi magyar nóta. A megleczkéztetés nehéz jelenetét kimértség mellett nyomaték, erő jellemzi. Egyik gyöngye a dalműnek Tiborcz szerepe, mely drámai igazságban ritkítja párját. Az egész nem egyéb deklamácziónál, hanem e szavalást, e panaszt a zenekar méltó kifejezéssel támogatja; a Rákóczi-nóta zöngéinek felelevenitésével magyarrá teszi, szinezi, befejezi.

Dózsa György, mely 1867. április 6-án került szinre, egyszerüen csak bevezetéssel kezdődik. E dalműben nem a történet Dózsáját látjuk; hanem érzelgős, ábrándos lovaggal van dolgunk, olyannal, a ki Körner Zrinyijében sehogyse birja megnyerni Kölcsey tetszését. Erkel megpróbálkozott e tárgygyal, hanem, úgy látszik, nem tudott megbirkózni vele. A magyar történet Dózsája körülbelül egy szerepre csábította volna mint Masanielloé a Porticii Némában; hanem vagy nem volt bátorsága, vagy nem tartá illőnek forradalmat vinni szinpadra magyar szerzőtől, tehát meghátrált és kegyetlen meghasonlásba esett mindenképp, már pedig meghasonlás megölő betűje a művészetnek. Erkel itt nagyot hibázott saját maga ellen. Másrészt az is áll, hogy a Szigligeti-nyujtotta szöveg túlságos hosszú volt; maga Erkel igen sokat markolt egyszerre és keveset fogott, aminthogy utóbb

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

be is látta e nagy fogyatkozást és addig rövidített, míg néhány előadás mulva egyszerre csak négy felvonásban jelent meg az eredetileg ötre kiszabott dalmű. Erkel itt küzdelemben volt saját magával és nem tudta, mitévő legyen. Csupa határozatlanság mindenfelé; tétovázás a régi és új műalak határán; habozás a recsitatifek és dalforma között, sehol egy lebilincselő mozzanat, noha még fegyvertáncz is fűszerezni kivánja a második felvonást. Egyik induló a másikat váltja fel; hanem ürt betöltő zeneképnek, olyannak, mely a bibornok első dallamát befejező utójátékban, a Zsidónőben; a Porticii Néma néhány zeneképében; Margit beköszöntőjét és távozását kisérő gyönyörű zenekari tételben s a tenor szólamában Faustban; Elza és Ortrud elvonulását jelző és befejező bűvös hegedűjátékban, Lohengrin második felvonásában mindinkább érdekli a nézőt, — hiába keressük nyomát. A karok megint üresek; a keresztesek összetüzéséből támadt együttes erőtlen, színtelen. Soha zeneszerző ennyire még nem vesztegette tehetségét. Így is találunk pár érdekes mozzanatot a sátorjelenetben, s a költő jóizű dalában, tehát ott, a hol szerző még a műformához ragaszkodott valamennyire. Valóban erre nézve rí ki legszembeszökőbb módon a Wagner-iskola kényes volta: Wagner maga minden akadályon túl teszi magát rendkivüli erejével, s költőiségének kettős természetével, melynél fogva

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

szöveg és zene egymáshoz idomulva s mintegy összeforrva keletkeznek gondolatában, hanem más ember fia könnyen elmerülhet benne, mert nincs mihez ragaszkodnia. Kerüljük az alakiságot, de őrizzük meg a műalakot. A műforma elhanyagolása miatt aratott kétes sikert Brankovics is.

Való, hogy e dalműben sok szépséget találunk: gazdag színezetet a hangszerelésben, kifejezést a deklamáczióban, s egészben véve jóval több egyöntetüséget mint Dózsa Györgyben.

A szöveget következőképp foglalhatjuk össze:

I. fv. Győzelmi ünnepély; háladal; Mara elbeszéli álmát Fruzinának; szerb táncz.

II. fv. Jelenet Mara és Fruzina közt; Murat szerelmi nyilatkozata; a Brankovicsok versengése; eskü és búcsuzás.

III. fv. Brankovics töprengése; a világtalanok megérkezése; a tanács küldötteinek nyilatkozata; magyarok és szerbek egyesülése. Távozás.

IV. fv. Marát elragadják. Sátorjelenet. Szerelmi kettős; ütközet és Brankovics halála.

Mindezt a zenekar folytonos árapályban szinezi, élénkíti; csak az a baj, hogy a zöngék ez ismétlődő elhalásában és erősbülésében, a hangszerek csoportulásából és szétválásából eredő hangözönben ismerős arczokra bukkanunk. Vagy tán ez az örökös hasonlatosság is egyik jellemző sajátsága a formát mellőző iránynak?! Álljon bármiként,

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

az együttesek Brankovicsban jóval tartalmasabbak, mint Dózsa Györgyben; s mindjárt az első felvonás zsoltárszerü imája, aztán a bevonulási induló, s végül a szerb táncz zenéje, a koló, igen becses részletek. Egészben véve Brankovicsban is ama mozzanatok válnak ki szerencsésen, melyek némileg a dalformához közelednek; s e részben bizonyára legelső helyen említendő István: »Ne sirj atyám« kezdetü dallama, mely egy magyar népdalt a hangszerek gyöngéd szinezetével árnyalt keretben igen vonzóan elevenít fel. A dalmű czímszerepét Odry mesterileg alapította meg, s főleg a harmadik felvonás megrázó jelenetében fejtett ki nagy igazságot és erőt; szóval mind énekben, mind játékban érvényre emelte a nagy önmegtagadást kivánó, habár nem nagyon hálás Brankovicsot.

Ime a magyar dalmü mostani állásának futólagos jellemzése.

A magyar dalmü tehát, a nélkül, hogy az opera minden küzdelmében, válságában osztozott s végleges győzelmében közreműködött volna, majdnem minden átmenet nélkül a művészet jelenlegi szinvonalára emelkedett, látszatra. Ha amannak minden fokozatát átéli, úgy valóban biztosabb alappal dicsekedhetnék, mint így. Jelenleg némi bizalmatlanság, megfeneklés tapasztalható e téren, s nem csuda: az okok szembeszökők. Az énekes népszinmű, melynek alapját Thern a Peleskei Nó-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

táriussal, Pály Elek a Garabonczás Diákkal, Szerdahelyi József Liliomfival, Doppler Károly Dalos Pistával, s Egressi Béni több sikerült népszinművel oly szerencsésen vetették meg, inkább hátrál, mintsem komolyan haladna. Nem mintha a mostaniak nem irnának sokat és jót is, meg helylyel-közzel igazi magyarost; hanem, fájdalom! a népszinmű még nem tett le a műkedvelőségről, holott szükségképp a művészet színvonalára kellene emelkednie, szóval már ama ponton állapodnia meg, a hol a sokszor magasztalt Bűvös vadász, meg a franczia játékdalművek annyi élvezetet szereznek a művelt világnak. Vagy azt hiszik talán, hogy ily művészi tökély mellett elvesztené igazi magyarosságát a népszinmű? Hogyan? Hát a Bűvös vadász nem tősgyökeres német népszinmű mindamellett is, hogy művészetileg oly magas polczon áll? Vajjon Auber játékdalművei nem tükrözik-e lépten-nyomon a franczia szellemet? Nos tehát mit ártana a magyar népszinműnek is, ha egyszerre az ének- és zeneművészet szempontjából is mint tökéletes műfaj állana elő? Ellenkezőleg, csak így szolgálná valóban a nemzeti nyelvet, valaminthogy különösen a francziáknál a nyelv itt is kegyelet tárgya s első sorban részesül mindig figyelemben, gyakran még a zene rovására is; másrészt pedig csakis oly tökély mellett támo-

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

gatná elvitázhatatlan haszonnal a magyar dalművet. Mert ez a kettős hivatás áll előtte.

Ennyit az énekes népszinműről.

A mi már az operettet illeti, úgy a műfajjal nagyon kivételes helyzetbe jutottunk: mintha kizárólag csak számunkra találták volna fel, oly kedveltségben részesülnek országszerte azok; s ahol csak szintársulatok alakulnak, ott első sorban mindjárt az operettek kellő szinrehozataláról gondoskodnak, mintha operette nélkül már ki sem futná. S valóban, operette nélkül nincs üdvösség, a dráma és népszinmű csak függelékek. Nagy baj ez mindenkép, még pedig legkivált azért, mivel csak egy műcsarnokunk van, ahol a nemesebb műfajt, a komoly nagy dalművet ápolják; s ez a különbség Magyarország és a külföld között, ahol az operette még seholsem kerekedett annyira a dalmű fölé, mint nálunk, Budapest kivételével, az egész országban; a miből világos, hogy a jelen nemzedék az operette bálványozásában nő fel. Mily hanyatlás a régi világhoz képest! Akkoriban, még vidéken is, Norma, a Bűvös vadász, Tell Vilmos, Hunyadi László adták az első benyomást; s a fiatalságot valódi lelkesültség emelte tisztultabb légkörbe, mely számára végiglen megmaradt, s nemes fogalmaival, vonzó eszmekörével többször elevenült fel. Az operettet illetőleg tehát legyen nálunk is úgy, mint külföldön; maga a dalmű pedig

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

emelkedjék ama fokra, ahol a magyar szépirodalom és a magyar képirás gyümölcseiből már annyi szép dolgot sajátított el a külföld. Szolgáljon vigaszul, biztosítékul, hogy a magyar dalmű egyik jelentékeny alkatrészét, a magyar zenét, Haydn óta ismeri, bálványozza a művelt világ. — Elmondám.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

TARTALOM.

	Lap
I. A magán zeneakadémia története $187^4/_5 - 188^4/_5$.	3
II. A nyilvános vizsgálatok programmjai 1875—1884.	13
III. A matinéek, estélyek programmjai 1875—1884. .	45
IV. A dijnyertesek és dicsérettel felemlitettek' névsora	59
V. Az intézet összes növendékeinek névsora	60
VI. A magánzeneakadémia tanitványainak segélyegylete	65
A segélyegylet alapitó tagjai	68
A segélyegylet rendes tagjai az $188^4/_5$. tanévben	69
A segélyegylet pártoló tagjai	70
VII. A zene. (Költemény.)	73
VIII. A zene magasabb szempontból tekintve	75
XI. A magyar dalmű eredete	89

K 554
II

A M. KIR. ZENE-AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

1982

Orsz. M. Liszt Ferenc Zeneműv. Főiskola
KÖNYVTARA
Leltározva: 1948. nov hó
554 tsz. alatt.

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

ZEI BAKADÉMIA